

T.C.
DOKUZ EYLÜL ENİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AİLE MÜDAHİLLİĞİ VE EVLİLİK NİTELİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
ÖZERK-İLİŞKİSEL BENLİK VE DİNDARLIĞIN DÜZENLEYİCİ ROLLERİ

Ayşegül ÖZDEMİR

Danışman

Prof. Dr. Arzu ARAZ

İZMİR – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Aile Müdahilliği ve Evlilik Niteliği Arasındaki İlişkide Özerk-İlişkisel Benlik ve Dindarlığın Düzenleyici Roller” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/07/2023

Ayşegül Özdemir

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Aile Müdahilliği ve Evlilik Niteliği Arasındaki İlişkide Özerk-İlişkisel Benlik ve Dindarlığın Düzenleyici Roller

Ayşegül Özdemir

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu çalışmanın temel amacı eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evlilik nitelikleri üzerindeki etkisinde özerk ve ilişkisel benlik kurgusu ile dindarlığın düzenleyici etkisini incelemektir. Bu çalışmanın örneklemi en az bir yıllık evli, Türkiye’de yaşayan 246 kadın ve 187 erkek olmak üzere 433 katılımcıdan oluşmaktadır. Yaş ortalaması 35.5’tir ($SS=8.168$). Katılımcılara online anket uygulaması üzerinden sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, Aile Müdahilliği Soru Formu, Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği, Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği ve Müslüman Dindarlık Ölçeği uygulanmıştır. Söz konusu değişkenler arasındaki olası düzenleyici etki modelleri SPSS PROCESS makrosu ile bootstarp yöntemi kullanılarak ($n= 5000$ bootstarp örnekleme) analiz edilmiştir. Model test edilmeden önce ana değişkenlerle demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizleri, *t*-testi ve ANOVA yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre eşin ailesinin algılanan müdahalesi, yaş, evlilik süresi ve çocuk sayısı gibi değişkenlerle evliliğin pozitif nitelikleri arasında negatif yönlü, evliliğin negatif nitelikleri arasında pozitif yönlü korelasyon mevcuttur. Test edilen düzenleyicilik modelleri sonucunda, eşin ailesinin

algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun ve dindarlığın düzenleyici rolünün olmadığı görülmüştür. İlişkisel benlik kurgusunun ise eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin hem pozitif hem de negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü vardır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evliliğin Pozitif Niteliği, Evliliğin Negatif Niteliği, Algılanan Aile Müdahalesi, Özerk Benlik Kurgusu, İlişkisel Benlik Kurgusu, Dindarlık

ABSTRACT

Master's Thesis

Moderation Effects of Autonomous-Relational Self Construal and Religiosity on the Relation Between Interference of the Family and Marriage Quality

Ayşegül Özdemir

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

The main aim of this study is to investigate the moderating effects of autonomous and relational self-construal and religiosity on the effect of perceived interference from spouse's family on marital qualities. The sample is consisted of 433 participants (246 women and 187 men) married for at least one year, living in Turkey. The average age was 35.5 (SD=8.168). Personal Information Form, Family Interference Questionnaire, Positive-Negative Relationship Quality Scale, Revised Autonomous-Relational Self Scale, and Muslim Religiosity Scale were administered to the participants via online survey. Potential moderation models were analysed using SPSS PROCESS macro via bootstrap method (n = 5000 bootstrap sample). Before testing the models, correlation analyses, t-tests and ANOVAs were conducted to examine the relationship between the main variables and demographic variables. Perceived interference of the spouse's family correlated negatively with the variables age, duration of marriage, number of children and positive qualities of marriage. While the perceived interference correlated positively with the negative qualities of marriage. In the moderation models, there was no moderating effects of autonomous self-construal and religiosity on the relationships between the perceived interference of the spouse's family and the positive and negative qualities of marriage. Whereas relational

self-construal had a moderating role in the relationship between the perceived interference of the spouse's family and both positive and negative qualities of marriage. Findings were discussed in light of the literature.

Keywords: Positive Qualities of Marriage, Negative Qualities of Marriage, Perceived Family Interference, Autonomous Self-Construal, Relational Self-Construal, Religiosity

AİLE MÜDAHİLLİĞİ VE EVLİLİK NİTELİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÖZERK-İLİŞKİSEL BENLİK VE DİNDARLIĞIN DÜZENLEYİCİ ROLLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLoların LİSTESİ	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xii
EKLERİN LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN AMACI

1.1.İLİŞKİ NİTELİĞİ	4
1.1.1.İlişki Niteliği Üzerinde Önemli Diğerlerinin Etkisi	5
1.2.AİLE MÜDAHALESİ	8
1.3.BENLİK KURGUSU	13
1.3.1.Kültür, Benlik ve İlişki Niteliği	16
1.4.DİNDARLIK	18
1.4.1.Dindarlık ve Romantik İlişki Niteliği	19

1.5.ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZLER	22
------------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.KATILIMCILAR	25
2.2.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	27
2.2.1.Kişisel Bilgi Formu	28
2.2.2.Aile Müdahillliği Soru Formu	28
2.2.3 Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği	29
2.2.4. Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği	30
2.2.5. Müslüman Dindarlık Ölçeği	31
2.3.İŞLEM	31
2.4.VERİLERİN ANALİZLERİ	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN	
TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	34
3.1.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçlar	36
3.1.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin T-testi ve ANOVA Sonuçları	40
3.2. DÜZENLEYİCİLİK ROLLERİNİN TEST EDİLMESİ	44
3.2.1. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evlilik Niteliği	
Üzerindeki Etkisinde Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun ve	
Dindarlığın Düzenleyici Roller	45

3.2.1.1. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Özerk Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü	46
3.2.1.2.Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Özerk Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü	46
3.2.1.3. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde İlişkisel Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü	47
3.2.1.4.Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde İlişkisel Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü	49
3.2.1.5. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü	51
3.2.1.6. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü	51
TARTIŞMA VE SONUÇ	52
KAYNAKÇA	63
EKLER	

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo 1: Örneklemen Tanımlayıcı İstatistikleri	26
Tablo 2: Algılanan Aile Müdahalesi Ölçeği Geçerlik-Güvenirlik Analizi Sonuçları	29
Tablo 3: Ana Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, En Yüksek ve En Düşük Puanları, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	34
Tablo 4: Olası Müdahale Konularının Cinsiyete Göre Ortalama, Standart Sapma, En Yüksek ve En Düşük Puanları	35
Tablo 5: Demografik ve Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Tablosu	39
Tablo 6: Evliliğin Negatif Niteliklerine Dair Tanımlayıcı İstatistikler (Log10 dönüşümü gerçekleştirilmiş)	45

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 1: Model 1'in Şeması	24
Şekil 2: İlişkisel Benlik Kurgusunun Seviyelerine Göre Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesi ile Evliliğin Pozitif Nitelikleri Arasındaki İlişki	48
Şekil 3: İlişkisel Benlik Kurgusunun Seviyelerine Göre Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesi ile Evliliğin Negatif Nitelikleri Arasındaki İlişki	50

EKLERİN LİSTESİ

EK.1: Kişisel Bilgi Formu	ek.s.1
EK.2: Aile Müdahillliği Soru Formu	ek.s.3
EK.3: Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği	ek.s.7
EK.4: Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği	ek.s.9
EK.5: Müslüman Dindarlık Ölçeği	ek.s.11
EK.6: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	ek.s.12
EK.7: Etik Kurul İzni	ek.s.1

GİRİŞ

Aile, arkadaşlar ve romantik partnerlerle kurulan yakın ilişkiler için Hendrick (2016:2), insanların diğer insanların varlığına ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu yakın ilişkilerden evlilik ilişkisi psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimlerin önemli bir çalışma konusudur (Gable ve diğerleri, 1992:276).

Evlilik niteliğinin kişilik özellikleri (Sayehmiri ve diğerleri, 2020:3), psikolojik iyi oluş (Chapman ve Guven, 2016:533), fiziksel sağlık (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001:472) ve mutluluk (Carr ve diğerleri, 2014:930) gibi birçok farklı değişkenle ilişkisi daha önce incelenmiştir. Önemli diğerlerinin, evlilik niteliği ve evlilik öncesi romantik ilişki üzerindeki etkisi de birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Örneğin Yuan (2019:98) çiftlerin her ikisinin de kök aileleri ile kurdukları ittifakların evlilik niteliklerini düşürdüğünü göstermiştir. Sosyal çevrenin kişinin içinde bulunduğu romantik ilişkiye dair onayı, kişinin bu ilişkiye yönelik istikrar beklentisini etkilemekte (Felmlee, 2001:1271) ve sosyal ağın kişinin romantik ilişkisine dair pozitif tutumu da içinde bulunulan ilişkinin niteliğini artırmaktadır (Sprecher ve Felmlee, 1992:888). Bununla birlikte sosyal çevrenin romantik ilişkiye dair müdahalesi yönündeki algı, ilişkinin niteliğini negatif yönde etkilemektedir (Trotter ve ak., 2019:220). Kişilerin kayınpeder ve kayınvalideleri ile olan ilişkilerinin niteliği ile evliliklerinin niteliği arasında da doğrusal bir ilişki olduğu görülmüştür (Bryant ve diğerleri, 2001:614).

Türkiye’de ve Dünya’nın bazı yerlerinde çiftler tarafında en çok dile getirilen boşanma ve çatışma nedenleri arasında kök ailelerin çeşitli tutum ve davranışları yer almaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda aile büyüklerinin aile içi işlere karışması (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021), yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2014:72), eşin ailesi ve akrabaları ile ilgili problemler (Kaplan ve diğerleri, 2018:821; Uçan, 2007:38) ve eşin kendi ailesinin etkisinde kalması (Sağlam ve Aylaz, 2017:589) gibi sebeplerle çiftin kök ailelerinin olumsuz etkileri sonucu boşanma yoluna girme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Zimbabwe (Mbwirire, 2017:66), Malezya (Mohd Idris ve diğerleri, 2019:55), Tayvan (Wu ve diğerleri, 2010:508) ve Çin (Cao ve diğerleri, 2019:13) gibi toplulukçu özellikleri ile öne çıkan ülkelerde de kök ailelerin evlilik ilişkilerinde sorunlara neden

olduğu görülmektedir. Bu durum ise evlilik niteliği üzerindeki kök aile etkisinin kültürel etkenlere bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir.

Algılanan aile müdahalesi ile evlilik niteliği arasındaki ilişkide kültürün rolünü incelemenin bir yolu benlik kurgusunun söz konusu ilişkideki rolünü incelemektir. İçinde yetişilen kültürün benlik kurgusu üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (İmamoğlu, 2003:367). Markus ve Kityama'nın (1991:225) ifade ettiği üzere kişinin kendisini tanımlarken, bir diğerini bu tanıma ne kadar dahil ettiği kültüre bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Kişinin diğerleri ile ayrıklığı ve bağlantılılığı, kişinin kendi benliğini nasıl kurguladığı ile ilişkilidir ve bireyci toplumlarda daha çok bağımsız benlik kurgusuna sahip bireylerin toplulukçu kültürlerde ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip bireylerin olduğu düşünülmektedir.

Kağıtçıbaşı'nın (2019:200) Çocuğun Değeri Araştırmalarından yola çıkarak ortaya koyduğu Aile Değişimi Modeli, Özerk-İlişkisel Benlik Modelinin temelini oluşturmaktadır. Ailede çocuğa atfedilen ekonomik, psikolojik ve sosyal değer türüne göre farklı aile modelleri tanımlanmıştır. Çocuğun ekonomik faydasını ön planda gören ailelerin çocuk yetiştirme tarzı özerk benlik kurgusunu desteklerken, psikolojik faydasını ön planda gören ailelerin çocuk yetiştirme tarzı özerk benlik kurgusunu desteklemektedir. Özerk ve ilişkisel benlik kurguları birbirinin zıttı kavramlar değildir ve bir bireyde aynı anda farklı seviyelerde bulunabilirler (Kağıtçıbaşı, 1996b:37). Kağıtçıbaşı'na göre (1996b:42) aile; kültür ve benlik kurgusu arasında köprü görevi görmektedir, çocuğa verilen değer, aile modeli ve benlik kurgusu kültürün bir ürünüdür. Yukarıda bahsedildiği gibi evlilik ilişkisinde algılanan aile müdahalesinin bazı kültürlerde daha yoğun varlık göstermesi nedeni ile kültürün bir ürünü olan benlik kurgusunun algılanan aile müdahalesi ile evlilik niteliği arasındaki ilişkide bir etki göstereceği düşünülmüştür.

Benlik kurgusu ile birlikte düzenleyici etkisi incelenecek olan bir diğer değişken de dindarlıktır. Bir inanç sistemine duyulan bağlılık olarak dindarlık (Harlak ve Eskin, 2018:25); benlik saygısı (Krause, 1995:236), yaşam doyumu (Homaei ve diğerleri, 2016:53) gibi birçok psikoloji kavramıyla ilişkisinin yanı sıra evlilik niteliği ile olan ilişkisi de çokça incelenmiş olan bir kavramdır. Dindarlığın evlilik niteliği ile doğrusal bir ilişkisi olduğu (Aman ve diğerleri, 2019:1) ve evlilikte çatışmaların önüne geçtiği görülmektedir (Lambert ve Dollahite, 2006:439). Din kişilerin çevreyi algılayış

biçimlerini ve algılarını nasıl değerlendirdiklerini etkilemektedir (McIntosh, 1995:1). Bu nedenle dindarlığın evlilik niteliği ile olan ilişkisi de göz önüne alındığında, aile müdahalesi ile evlilik nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünün olması beklenmiştir.

Bu çalışmada eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri üzerindeki etkisi ve bu etki üzerinde özerk-ilişkisel benlik kurgusu ve dindarlığın düzenleyici rolleri incelenecektir. Daha önceki çalışmalarda eşin ailesi odaklı çeşitli değişkenlerin evlilik niteliği ile arasındaki ilişki incelenmiş ancak direkt algılanan müdahale ile evliliğin pozitif-negatif nitelikleri arasındaki ilişkiye dair bir çalışma yapılmamıştır. Dindarlığın ve az sayıda da olsa benlik kurgusunun da ayrı ayrı evlilik niteliği ile olan ilişkisi incelenmiştir. Ancak bu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisi ve evlilik nitelikleri üzerindeki etkisi daha önce incelenmemiştir. Bu çalışmada bir düzenleyici etki modeli çerçevesinde söz konusu değişkenlerin ilişkisi incelenecektir.

Bu çalışma dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde ilişki niteliği, aile müdahalesi, benlik kurgusu ve dindarlık ile ilgili kuramsal çerçeve sunulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın yöntemi açıklanmış, örneklemin demografik özellikleri sunulmuş, kullanılan ölme araçlarının içerikleri ve psikometrik özellikleri hakkında bilgi verilmiş, çalışmanın veri toplama süreci ve veri analiz yöntemleri açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın ana değişkenleri ile demografik değişkenler arasındaki korelasyon analizi, *t*-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aktarılmıştır. Sonrasında algılanan aile müdahalesinin evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri ile ilişkisinde özerk-ilişkisel benlik kurgusunun düzenleyici etkisine dair bulgular sunulmuştur. Dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış, araştırmanın literatüre katkıları, sınırlılıkları ve daha sonra yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN AMACI

1.1.İLİŞKİ NİTELİĞİ

Yakın ilişkiler içerisinde olmak, bir diğeri ile yakınlık kurmak ve duygusal ilişkiler yaşamak insanların temel ihtiyaçlarından. İnsanlar duygusal bağlanma içeren, kişisel olarak dahil oldukları ve sürekli etkileşim içeren yakın ilişkilere büyük önem vermektedirler (Hendrick, 2016:2). Baumeister ve Leary'e (1995:499) göre ait olma, evrimsel faydaları nedeni ile bir gereksinimdir ve diğerleri ile sık aralıklarla girilen duygusal etkileşim ve duygusal ilişkilerin istikrarlı olması bu ihtiyacın önemli iki yönüdür. Baumeister ve Leary (1995:497) insanların kalıcı, anlamlı ve olumlu kişiler arası ilişkiler geliştirmeye dair güdülerinin olduğunu ve bu yakın ilişkilerinin sayıca çok fazla olmasına gerek olmamakla birlikte var olmasının gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

Ebeveyn-çocuk ilişkisi, kardeşlik, dostluk, iş arkadaşlığı ve romantik ilişki gibi birçok ilişki türü yakın ilişki kapsamına girmektedir (Reis ve diğerleri, 2000:845). Özellikle genç yetişkinlik ve orta yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişki büyük önem taşımakta ve bireylerin iyi oluşlarında temel bir işlev görmektedir (Campbell ve Surra, 2012:4). Erikson (1968:182) romantik ilişkiye girmeyi ve bu ilişkiyi sürdürebilmeyi ergenlikteki önemli gelişimsel görevlerden sayarken; Brown ve diğerleri(1999:7) romantik ve cinsel ilgi geliştirmeyi ergenlik ve beliren yetişkinliğin önemli yaşam görevleri arasında göstermektedirler.

İlişki niteliği, sosyoloji ve aile çalışmaları gibi birçok sosyal bilim ile sosyal psikolojinin de üzerinde durduğu önemli çalışma konularından biridir. Ancak Rogge ve diğerlerinin de (2017:1) belirttiği üzere alan yazında kavramın açıklığı konusunda bir karmaşa mevcuttur. Farklı araştırmacılar tarafından aynı kavramı ifade etmek için ilişki doyumu, ilişki niteliği/kalitesi, ilişki uyumu, yakınlık ve mutluluk gibi birçok farklı terim kullanılabilmektedir (Fincham ve Rogge, 2010:228). Bu karmaşaya rağmen birçok araştırmacı tüm bu terimlerin aynı kavramı ifade ettiği konusunda hemfikir olmuşlardır (Hassebrauck ve Fehr, 2002:254; Heyman ve diğerleri, 1994:432; Rogge ve diğerleri, 2017:1). İlişki niteliğini ifade eden terimlere benzer

şekilde bu kavramın tanımları da çeşitlilik göstermektedir. Taylor ve diğerleri (2016:257) ilişki niteliğini romantik ilişki içerisinde bulunan kişinin verdiği destek ve mutluluk hissi olarak tanımlarken, Rusbult (1983:102), içinde bulunan ilişkiye ve partnere dair pozitif hisler olarak, Bradbury ve diğerleri (2000:974) ise kişinin ilişkisine ve partnerine olan tutumu olarak tanımlamışlardır. Hendrick'e (1988:93) göre ise ilişkiye dair hisler, düşünceler ve davranışların tümünü kapsayan ilişki doyumu, ilişkinin niteliğini belirleyen temel faktördür. Kısaca ilişki niteliği kişinin kendi ilişkisine yönelik öznel değerlendirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Keizer, 2002:5437).

Yakın ilişkilerin temel çalışma alanlarından biri olan ilişki niteliğinin birçok değişken ile ilişkisi incelenmiştir. Be ve diğerleri (2013) ilişki niteliğinin, yaşam doyumunun en önemli parçalarından birisi olduğunu ifade etmişlerdir. Yürütülen çalışmalarda ilişki niteliğinin; bireysel iyi oluş, (Beach ve ark, 2003:355; Cotton ve diğerleri, 2003:547; O'Leary ve diğerleri, 1994:33) fiziksel sağlık (Slatcher, 2010:455; Whisman ve diğerleri, 2010:367; Zhou ve ark, 2011:1353) ve yaşam kalitesi (Basharpoor ve Sheykholeslami 2015:432) gibi değişkenler üzerinde etkisi olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca, duygusal zeka (Brackett ve diğerleri, 2005:197; Malouff ve diğerleri, 2014:53), akılcı olmayan inançlar ve ilişki algısı (Saraç ve diğerleri, 2015:73), kişilik özellikleri (Brock ve diğerleri, 2016:602), bağlanma türleri (Candel ve Turliuc, 2019:190), partner desteği (Cramer, 2004:449), ilişki ile ilgili farkındalık düzeyi (Barnes ve diğerleri, 2007:482), kişilerarası ilişki tarzı (Kasapoğlu ve diğerleri, 2019:469), iletişim tarzı (Buluş ve Bağcı, 2016:136; Soylu ve Kağnıcı, 2015:44) ve cinsel doyum (Litzinger ve Gordon, 2005:409) gibi değişkenlerle de ilişkili olduğu görülmüştür. Bu değişkenlerle ilişkisinde ilişki niteliği kimi zaman bağımlı değişken, kimi zaman bağımsız değişken, kimi zaman ise aracı değişken olarak yer almaktadır.

1.1.1. İlişki Niteliği Üzerinde Önemli Diğerlerinin Etkisi

Çoğu zaman sosyal bir hayvan olarak tanımlanan insan, yaşamını sürdürmek için yakın ilişkilere ihtiyaç duymaktadır. İnsanın yakın ilişki ihtiyacı yaşam boyunca sabit kalmakta ancak bu ilişkilerin nesneleri zamanla değişmektedir. Yaşamın başında ebeveynlerle kurulan sıcak ilişkiler yaşamsal iken Hendrick, 2016:4), ergenlik

döneminde önemli diğerlerine arkadaşlar da eklenmekte Hendrick, 2016:57), genç yetişkinlikte romantik ilişkilere girilen kişiler önem kazanmakta (Hendrick, 2016:76), ilerleyen yaşlarda ise çocuklar ve torunlarla kurulan yakın ilişkiler önemli ve gerekli hale gelmektedir (İçli, 2008:35). Bu yakın ilişkilerden birinin çeşitli nitelikleri, diğerlerini etkileyebilmektedir. Bowen Aile Sistemleri Modeli ve Sosyal Ağ Yaklaşımı gibi birçok kuram ve yaklaşım romantik ilişki üzerinde, çiftin çevresindeki önemli diğerlerinin büyük ölçüde etkisinin olduğunu savunmaktadır (Felmlee, 2001;1260 Milardo ve Helms-Erikson, 2000:34).

Bowen'ın Aile Sistemleri Modeli çoğunlukla aile terapisi uygulamalarında kullanılsa da ampirik çalışmalara da dayanak olmakta ve bir ilişki sisteminde bulunan üç kişi arasındaki dinamiklere odaklanmaktadır (Haefner, 2014:838). Brown'ın (1999:95) ifade ettiği üzere bir ilişkideki fazla yakınlık ya da fazla uzaklık kaygı nedenidir ve klinik uygulamalar için sistemde dengeyi sağlayarak kaygıyı azaltmak temel amaçtır. Çiftlerden herhangi birinin kaygıyı azaltmak için sisteme bir üçüncü kişiyi dahil etmesi sonucu evlilikte üçgenleşme ortaya çıkmaktadır. Nichols ve Davis (2016:71) evlilikte üçgenlerin ortaya çıktığı sırada iki sürecin işleyebileceğini belirtmişlerdir: İlişkiyle ilgili rahatsızlık yaşayan eş, müttefik kazanmak için bir diğer kişiyi sürece dahil edebilir ya da çiftin aralarındaki çatışmaya duyarlı bir üçüncü kişi, çatışmayı ortadan kaldırmak amacı ile ilişkiye kendi dahil olabilir. Üçüncü kişinin dahil olmasının çatışmayı ya da kaygıyı azaltıyor gibi görünmesine rağmen aksine çatışmaların çözümünü engellediğini belirtmişlerdir. Bu kuramdan yola çıkan Yuan (2019:103) 341 çiftten kök aile ile üçgenleşmeye, eşin anne-babası ile ilişki niteliğine ve kişinin kendi evliliğinden memnuniyetine dair ölçümler almıştır. Bulgulara göre çiftin her ikisinin de kendi kök ailesi ile üçgenleşmesi ve ilişki nitelikleri arasında negatif yönlü bir ilişki mevcuttur. Aynı zamanda erkeğin kök ailesi ile üçgenleşmesi ve kadının algıladığı ilişki niteliği arasında da negatif yönlü bir ilişki vardır. Bunların yanı sıra kayınvalide ve kayınpeder ile olan ilişkinin niteliği, kök aile ile üçgenleşme ve ilişki niteliği arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır.

Bowen Aile Sistemleri Modelinin bir diğer kavramı olan *benlik ayrışması* (*self-differentiation*), kişinin kök ailesi vasıtasıyla büyürken edindiği deneyimlerin sonucunda ortaya çıkan bireyselleşme derecesidir. Eğer ebeveynler, aralarındaki çatışmayı çocuğu da dahil ettikleri bir üçgen içerisinde, çocuğu kendi tarafına çekerek

problemi çözmeye ve çocukla üçgenleşerek kaygıları ortadan kaldırmaya çalışırlarsa, çocuğun yetişkinlik döneminde benlik ayrımlaşması derecesinin düşük olması ve benzer şekilde kaygı yönetimi ve üçgenleşme eğilimi göstermesi beklenmektedir (Gubbins ve diğerleri, 2010:384). Bowen'a (1978; akt. Gubbins ve diğerleri, 2010:384) göre kişinin benlik ayrımlaşması derecesi, evlilik içerisinde yakınlık ve karşılıklılık sağlama becerisi için temeldir. Skowron (2000:231) 180 çiftin katıldığı bir çalışmada, çiftlerin her ikisinin de benlik ayrımlaşmasına ve ilişki uyumuna dair ölçümler almıştır. Sonuçlar Bowen'ın (1978; akt. Skowron, 2000:234) kuramını doğrular nitelikte çıkmış ve benlik ayrımlaşması arttıkça ilişki uyumunun arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Gubbins ve diğerleri de (2010:387) 169 çift ile yürüttükleri çalışmalarında benlik ayrımlaşması düzeyi ile ilişki uyumu arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Sosyal Ağ Kuramı (Social Network Theory) çiftin çevresindeki önemli diğerlerinin romantik ilişkilerine etkisini incelerken temel alınan kuramlardan bir diğeridir (Sprecher ve Felmlee (2000:325). Coleman'a (1988:116) göre içinde bulunan sosyal ağlar bireylerin çeşitli özelliklerini etkilemektedir ve çiftler kararlarını, rollerini etkileyen, etkileşimlerini belirleyen sosyal ağ sistemleri içerisinde varlıklarını sürdürmektedirler. Bott'a (2001:53) göre geniş ailelerin bağlılık dereceleri, doğrudan ve pozitif olarak karı koca rollerinin farklılaşmasında etkilidir. Felmlee de (2001:1271) hiçbir çiftin ıssız bir adada yaşamadığını ve sosyal çevrenin çiftler arasındaki etkileşimin doğasını kökten değiştirebileceğini belirtmiş ve bu noktadan yola çıkarak 290 katılımcının katıldığı bir araştırma yürütmüştür. Katılımcılara kendi ailelerinin ve arkadaşlarının, partnerlerinin ailelerinin ve arkadaşlarının ilişkilerini ne kadar onayladıklarını 7'li ölçek üzerinden sormuştur. Bağımlı değişken olarak ise içinde bulundukları ilişkinin istikrar beklentisini ölçmüş, var olan ilişkilerinin ne kadar devam etmesini beklediklerini sormuştur. Sonuç olarak sosyal çevresi tarafından ilişkisinin onaylandığı algısına sahip katılımcıların ilişkilerinin daha uzun süre devam edeceğini düşündükleri bulgusu elde edilmiştir.

Sprecher ve Felmlee (1992:893) birer yıl ara ile üç farklı ölçüm aldıkları boylamsal bir çalışma yürütmüş ve 101 çiftten oluşan 202 kişilik örneklemi ile romantik ilişkilerine dair sosyal ağdan alınan desteğin, kişilerin ilişki niteliğini ve ilişkilerine dair istikrar beklentilerini ne derece etkilediğini incelemişlerdir.

Katılımcılardan kendileri için bir arkadaş ya da aile bireyi olabilecek önemli bir kişi belirlemeleri istenmiş ve bu kişinin katılımcının ilişkisini ne derece desteklediğine dair çeşitli sorular sorulmuştur. Sosyal ağ desteğinin çiftin ilişki kalitesini anlamlı biçimde yordadığı ve erkekler için olmasa da kadınlar için algılanan desteğin, ilişkinin istikrarı açısından belirleyici olduğu görülmüştür. Trotter ve diğerleri (2019:225) sosyal ağın müdahale girişimini yakın arkadaşların müdahalesi üzerinden Afrika kökenli Amerikalı ve Beyaz-Amerikalı gruplarda incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre her iki grupta da eşin arkadaşının ilişkiye müdahalesine yönelik algı ile kadınların ilişkinin iyi oluşuna dair algıları negatif yönlü ilişkilidir. Ancak sadece Afrika kökenli Amerikalı erkeklerde, eşin arkadaşının ilişkiye müdahalesi algısı ile ilişkinin iyi oluşuna dair algıları negatif yönlü ilişkilidir.

Sprecher (2010:635) bir araştırmasında, sosyal ağın etkisini romantik ilişki içerisindeki bireyler açısından değil, romantik ilişkiye dışarıdan gelen etkinin sahibi olan yakın arkadaş ve akrabalar açısından incelemiştir. Katılımcılarından yakın bir akrabalarının ya da arkadaşlarının ilişkileri üzerindeki etkilerini değerlendirmelerini istemiştir. Bulgulara göre, yakın arkadaşlarının ya da akrabalarının, ilişkilerine yönelik olumlu tutuma sahip olduğu katılımcılar ilişkileri kapsamında daha yapıcı davranışlarda bulunurlarken, yakın arkadaşlarının ya da akrabalarının, ilişkilerine yönelik olumsuz tutuma sahip olması koşulunda daha yıkıcı davranışlar sergilemektedirler. Bununla birlikte söz konusu ilişkiye yönelik kendi etki derecesinin yüksek olduğunu düşünen katılımcılar, bu ilişkilere yönelik daha fazla etki girişiminde bulunmaktadır. Kişilerin yakın arkadaş ya da akrabalarının ilişkilerine yönelik etki girişimi ise söz konusu ilişki ciddileştikçe artmaktadır. Ayrıca kadınların erkeklere nazaran daha fazla pozitif etki girişiminde bulunduğu ancak negatif etki girişiminde bir cinsiyet farklılığı olmadığı da görülmüştür.

1.2.AİLE MÜDAHALESİ

Toplumun en küçük yapı taşı şeklinde klasikleşmiş tanımın yanı sıra aile birçok farklı kuramcı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin Ağdemir (1991:1) aileyi “evlenme, kan ya da evlât edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan,

karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birlik” şeklinde tanımlarken, Levin ve Trost (1992:350) eşleri ya da en azından bir ebeveyn ve çocuğu içeren sosyal grup olarak tanımlamışlardır.

Ailenin birey üzerindeki etkisi, bireyin doğumundan ölümüne kadar farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bireylerin çocukluktan yetişkinlik dönemine tutum, davranış ve benlikleri ile ilgili birçok konu üzerinde ebeveynlerinin çeşitli tutum ve davranışlarının etkisi olduğu çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir. Örneğin Brown ve Whiteside (2008:263) ebeveynin çocuk tarafından algılanan yetiştirme tarzının, 7-18 yaş arası çocuklarda kaygı ile ilişkili olduğunu gösterirken; Zafar ve Jami de (2017:7) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada aynı sonuca ulaşmışlardır. Bir başka çalışmada ise aile aidiyeti ve ana-baba algısının, ergenlerin öznel iyi oluşunu yordadığı görülmüştür (Gök ve Kocayörük 2019:21).

Ailenin birey üzerindeki etkisi yalnızca kişisel özellikleri ile sınırlı kalmamaktadır. Birey kök aileden ayrılıp yeni bir aile kurduğunda dahi kök ailenin etkisini hissetmeye devam etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun 2021 yılı verilerine göre aile büyüklerinin aile içi işlere karışması en önemli boşanma nedenlerinden biridir. Erkekler için, eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması boşanma nedenleri arasında birinci sırada gelirken, hemen ardından ikinci sırada aile büyüklerinin aile içi işlere karışması gelmektedir. Kadınlar için ise sırasıyla eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması, aldatma, dayak ya da kötü muamele, eşin alkol problemi ve ardından beşinci sırada aile büyüklerinin aile içi işlere karışması gelmektedir. Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğünün (2014:71) yaptığı çalışmada boşanma sebepleri arasında üçüncü sırada yakın çevrenin evliliğe müdahalesi bulunmaktadır. Örneklemin %40’ı ‘yakın çevrenin’ evliliğe müdahalesini boşanma sebepleri arasında göstermiştir.

Kaplan ve diğerleri (2018:827), 2000-2018 yılları arasında Türkiye’de yapılan araştırmalar bağlamında kadınların boşanma nedenlerini inceledikleri bir derleme çalışması yürütmüşlerdir. Bu çalışmanın bulgularından birisi de incelenen 13 araştırmadan 9’unda eşin ailesi ya da akrabaları ile ilgili problemlerin boşanma nedenleri arasında gösterilmesidir. Uçan (2007:42), 2000-2005 yılları arasında boşanma süreci nedeni ile psikiyatri merkezine başvuran kadınların %11’inin boşanma

sürecine neden olan faktörün eşin ailesi ile yaşanan sorunlar olduğunu belirtmiştir. Bir başka çalışmada (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018:158) 370 boşanmış katılımcıdan kadınların %29.7'si, erkeklerin ise 45.8'i 'akrabaların karışması' maddesinin boşanma nedenleri arasında olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer araştırmada 430 kadından %20.6'sı 'aileler ve akrabaları' boşanma nedenleri arasında göstermiştir (Özabacı ve diğerleri, 2015:464). Aybey'in (2015:113) Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına boşanma nedeni ile ilgili gelen soruları incelediği çalışmasında ise 146 vakanın %6.16'sı boşanma nedenini 'ailedeki diğer fertlerin olumsuz etkileri' olarak belirtmişlerdir. Sağlam ve Aylaz (2017:589) ise boşanma sürecindeki 95 çiftte ait psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporları üzerinden nicel bir araştırma yürütmüşlerdir. Çiftlerin boşanma nedenleri incelendiğinde erkekler için en büyük boşanma nedeni %29.5 ile 'kendi ailesinin etkisinde kalmak' iken kadınlar için 'şiddet ve baskı' maddesinden sonra %21.1 ile en yüksek oranlı ikinci boşanma nedeninin 'kendi ailesinin etkisinde kalmak' olduğu görülmektedir.

Demirkıran Yurtkuran ve diğerlerinin (2009:53) Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü için 1200 boşanmış katılımcı ile yürüttüğü çalışmada katılımcıların evliliğe karar veriş aşamalarında aile müdahalesinin söz konusu olduğu, özellikle evlilik sürecinde geniş aileden birileri ile birlikte yaşayan katılımcıların, eşinin davranışlarının ailesinden etkilenmesinden kaynaklı, ailenin her şeye karışmasından kaynaklı ya da eşin ailesi ile fazla ilgilenmesinden kaynaklı sorun yaşadıkları görülmüştür. Bin iki yüz boşanmış katılımcının %28.2'si kendi kök ailelerin aile içi işlere müdahalesi olduğunu, %47.8'i de eşinin ailesinin aile içi işlere müdahalesinin olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların kendi ailelerinden müdahale algıladıkları konular en yüksek orandan en düşüğe doğru maddi konular, ev içi düzen, çocukların yetiştirilmesi, görüşülecek kişiler ve kılık kıyafet şeklindeyken, eşin ailesinden müdahale algıladıkları konular sırası ile maddi konular, ev içi düzen, görüşülecek kişiler, çocukların yetiştirilmesi ve kılık kıyafet şeklindedir (Demirkıran Yurtkuran ve diğerleri, 2009:55).

Taş (2014:10) ise Türkiye'den Belçika'ya evlilik yolu ile göç eden, evli ve boşanmış kadınlarla iki farklı nitel çalışma yürütmüştür. Taş'ın evlilik yolu ile Belçika'ya gidip, boşandıktan sonra da hayatını orada devam ettiren Türk kadınlarla

yaptığı görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgulardan birisi de şudur; görüşülen kadınların hepsi için evlenip Belçika'ya gittikten sonra yeni bir ev kurulmamış, eşin ailesi ile yaşamaya başlanmıştır. Bu durumun bir getirisi olarak diğer aile fertlerinin çiftin özel yaşamına müdahale ederek çiftler arasında çatışmaya neden olduğu görülmüştür.

Mbwirire (2017:66) Zimbabwe'nin Domboshawa bölgesinde, 111 Hristiyan kilise üyesi ile bu bölgedeki Hristiyan çiftlerin evlilik çatışmalarının nedenini inceleme üzere odak grup çalışması yaparak nitel bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan çatışma nedenlerinden biri de kök ailenin çıkardığı zorluklardır. Araştırmacının katılımcılarla yaptığı görüşmeler sonucu vardığı sonuçlarından biri de bu bölgede ailenin çekirdek aileden ziyade geniş aile olarak algılandığı, özellikle erkek çocukların evlendikten sonra dahi kendi kök ailesine karşı sorumluluklarının devam ettiği ve kök ailenin evlenmiş olan erkekten ve kadından çeşitli taleplerinin devam ettiği yönündedir. Amato ve Rogers da (1997:615) erkekler için eşin ailesi ile ilgili problemlerin boşanmada önemli olduğunu belirtmişlerdir. Mohd Idris ve diğerlerinin (2019: 55) Malezya'da boşanma nedenlerini inceledikleri çalışmada ise boşanmaya neden olan 9 faktör arasında eşin ailesi ile yaşanan problemler 3. sırada yer almaktadır. Hong Kong Özel İdari Bölge Hükümeti Merkezi Politika Biriminin (2014:103) boşanma olgusu üzerine yürüttüğü araştırmada eşin ailesi ile yaşanan sorunların önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Boşanmış kişilerle görüşmeye dayalı bu çalışmada eşin ailesi ile yaşanan problemler çoğunlukla ekonomik düzeyi düşük olan katılımcılar için söz konusudur. Araştırmacılar düşük ekonomik düzeyin kök aileden bağımsızlaşmayı zorlaştırdığını ve düşük gelirli çiftlerin kök aile ile yaşaması durumunun sık görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu araştırmaya göre çiftler çoğunlukla kocanın ailesi ile yaşamaktadır ve bu birliktelikte gelin- kayınvalide arasında yemek, temizlik gibi konularda çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Birlikte yaşamaktan kaynaklı sorunlar arasında, kadının, eşinin ailesinin bakımını üstlenmek istememesi, kişisel alanı ve eşi ile özel alanı olmaması konusundaki rahatsızlıkları, çocuğun bakımı ve disiplini ile ilgili çatışmalar bulunmaktadır. Bunların yanı sıra bazı vakalarda eşin ailesi tarafından dayak ve kötü muamele de rapor edilmiştir. Lowenstein (2005:155) ise içerisinde İngiltere'den 6, Hollanda'dan 3, Çin'den 2, Avustralya'dan 2, Suudi Arabistan, Finlandiya, İsveç,

İsrail, Japonya, İrlanda ve İsviçre'den 1'er çalışmanın olduğu ve geri kalanı Amerika'da yapılmış olan boşanmanın nedenlerini ve sonuçlarını araştıran toplam 46 çalışmayı incelemiştir. Aktarılan boşanma nedenleri arasında kök aile ile ilgili herhangi bir konu yer almamıştır. Birçok farklı kültürden veri sunan bu çalışmalar eşin ailesinin çeşitli şekillerde evliliğe dahil olduğunu ve evlilikte bazı problemlere yol açtığını göstermektedir.

Evli çiftlerin ilişki niteliğinin, her ikisinin de kendi kök ailelerinin çeşitli davranış ve tutumlarından etkilendiği birçok çalışmada kanıtlanmıştır. Hoyer (1971:34), 57 kadın ve 45 erkek katılımcının evlilik niteliği, kayınvalide ile kurdukları ilişkinin niteliği ve kendi ebeveynlerine olan bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Erkek katılımcıların babalarına bağlılıkları ile evlilik nitelikleri arasında negatif bir ilişki varken, annelerine bağlılıkları ile evlilik nitelikleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Kayınvalideleri ile ilişkilerinin niteliği ile evlilik nitelikleri arasında ise pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kadın katılımcılarda ise sadece kayınvalide ile ilişkinin niteliği ve evlilik niteliği arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bryant ve diğerleri (2001:621) ortalama 20 yıllık evli çiftlerde, kayınvalide ve kayınpeder ile ilişkinin, çiftin ilişki niteliği üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Kadınların hem kayınvalideleri ile hem de kayınpederleri ile ilişkilerinin niteliği, algıladıkları evlilik niteliklerini yordarken, erkeklerin yalnızca kayınvalideleri ile ilişkilerinin niteliği, evlilik niteliklerini yordamaktadır. Wu ve diğerleri (2010:508) ise Tayvanlı katılımcılarla yürüttükleri çalışmalarında kadınların evlilik nitelikleri üzerinde kayınvalideleri ile ilişkilerinin niteliğinin etkili olduğu ve eşlerinden aldıkları desteğin bu ilişkide düzenleyici rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Cao ve diğerleri (2019:13) Çin'de 256 çift ile yaptıkları çalışmada çiftin her ikisinden de aldıkları ölçümlerle, bireylerin hem kendi ebeveynlerinden evliliklerine yönelik algıladıkları memnuniyetin, hem de eşlerinin aileleri ile ilişkilerinin niteliğinin kendi evlilik nitelikleri ile ilişkisini araştırmışlardır. Çiftlerin hem kendi ebeveynlerinden evliliklerine dair algıladıkları memnuniyet hem de kayınvalide ve kayınpederleri ile ilişkileri, kendi evlilik nitelikleri ile pozitif ilişkili bulunmuştur.

1.3.BENLİK KURGUSU

Benlik, uzun yıllardır psikolojinin birçok alt alanında çalışılan, sosyal psikologların da ilk çalışmaya başladıkları ve yıllardır üzerinde çalışmaya devam ettikleri önemli kavramlardan bir tanesidir (Bilgin, 2014:158). Antik Yunan'dan bu yana felsefenin konusu olan benlik (Ercan, 2013:158), 1890 yılında William James'in "The Principles of Psychology" kitabını yayınlaması ile psikolojinin de önemli bir konusu olmaya başlamıştır (Bilgin, 2014:158). Baumeister'a (2010 :140) göre benlik hem sosyal hem de bilişsel bir yapı iken, Banaji ve Prentice (1994:298) ise benliği dinamik bir süreç olarak tanımlamış ve kişinin hem yakın hem de sosyal çevresinin etkileşimi ile şekillendiğini belirtmişlerdir. Kağıtçıbaşı'na (2019:112) göre benlik, "sosyal etkileşimler sonucunda oluştuğu ve sosyal bir konumda yer aldığı için sosyal bir üründür." ve benliği kişilikte ayıran fark, kişiliğin bütün sosyal ortamlarda sabit kalırken, benliğin ortama göre değişkenlik gösterebilmesidir.

Benlik üzerine birçok çalışma yapılmış ve birçok değişkenle ilişkisi incelenmiştir (Bkz. Gergen ve Gergen, 2000:281; Howard, 2011:46; Hu ve diğerleri, 2023:1). Kültürün benlik üzerindeki etkisi de birçok araştırmacının ilgilendiği bir konu olmuştur (İmamoğlu, 2003:367; Kağıtçıbaşı, 1996a:180; Markus ve Kityama, 1991:224; Singelis, 1994:581; Triandis,1989:506). Markus ve Kitayama (1991:225) batı ekolünün geçerli bulduğu bağımsız, kendine yeten, özerk benlik görüşüne karşı çıkmışlardır. Bu benlik görüşünün Batı'nın beyaz orta sınıf erkeklerini temsil ettiğini ve evrensel bir geçerliliğinin olmadığını, farklı kültürlerle genellenemeyeceğini iddia etmişlerdir. Kağıtçıbaşı da (1996b:36) bu durumu batının bireyci dünya görüşüne göre şekillenmiş bir benlik kavramı olarak ifade etmiştir.

Kağıtçıbaşı (2019:200) aile değişimi kuramını ortaya koyarken farklı kültürlerde ailelerin çocuğa verdiği değer araştırmalarından yola çıkmış ve Özerk-İlişkisel Benlik Modelini oluşturmuştur. Kağıtçıbaşı (1996:39) benliğin oluşmasında toplum, aile ve sosyalleşme etkileşiminden bahsetmiş ve benliğin aile ve kültür çerçevesinde incelenmesi gerektiğini, ailenin kültür ve benlik arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini savunmuştur. Özerk-İlişkisel Benlik modelinin temel aldığı "Çocuğun Değeri Araştırmaları"nın teorik kısmı Fawcett (1972) ile Hoffman ve Hoffman (1973) tarafından ortaya konulmuştur (akt., Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005:318). Çocuğun Değeri

Araştırmaları ABD, Almanya, Endonezya, Filipinler, Kore, Singapur, Tayland Tayvan ve Türkiye'yi kapsayan dokuz ülkede gerçekleştirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2019:149). Kağıtçıbaşı (1982a:350, 1982b:29) bu çalışmanın Türkiye uygulamasını yürütmüştür. “Çocuğun Değeri” kavramı çocuk sahibi olmanın ebeveyne sağladığı ekonomik, psikolojik, sosyal faydaların ve bedellerin toplamıdır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005:317). Çocuğa atfedilen *ekonomik/faydacıl*, *psikolojik* ve *sosyal* olmak üzere üç farklı değer tipi bulunmaktadır. Bunlardan ekonomik değer çocuğun aileye küçük yaşlarda ev işleri ve ev gelirine katkı sağlaması, yetişkinliğinde ise yaşlı ebeveynlerin bakımını üstlenecek olmasını içermektedir. Psikolojik değer çocuk sahibi olmanın yaşattığı sevgi, mutluluk, gurur, gibi pozitif duygu ve duygusal doyumu kapsamaktadır. Çocuğun sosyal değeri ise, kişinin çocuk sahibi olarak özellikle de erkek çocuk sahibi olarak toplumda kazandığı saygınlığı ve konumu içermektedir (Kağıtçıbaşı, 2019:150; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005:318). Ebeveynlerin eğitim düzeyi, ailenin refah düzeyi ve oturulan bölgenin gelişmişlik düzeyi arttıkça çocuğun ekonomik değerinin azaldığı, psikolojik değerinin de yükseldiği görülmüştür. Aynı zamanda ailenin çocuk sayısı ile çocuğun maddi değerinin pozitif yönde, psikolojik değerinin ise negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1982b:38).

Kağıtçıbaşı (2002:3) daha çok 60’lı ve 70’li yıllarda popüler olan sanayileşme ve kentleşme ile bireyin benlik yapısının ve ailenin değiştiği, dönüştüğü fikrine karşı çıkmış, modernleşme perspektifinin iddia ettiği gibi nesiller arası bağımlılığın azalacağı, aile içindeki ayrışmanın artacağı bireyci toplumlarda yaygın olduğu iddia edilen bağımsız aileye doğru bir dönüşüm gerçekleşeceği fikrini reddetmiştir. Kağıtçıbaşı aile değişimi kuramında toplulukçu kültürde kentleşme ve sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi ile birlikte maddi karşılıklı bağımlılığın azaldığını ancak psikolojik karşılıklı bağımlılıkta bir azalma olmadığını belirtmiştir. Buradan yola çıkarak 3 farklı aile modeli tanımlamıştır. *Karşılıklı bağımlı aile modeli* çoğunlukla kırsalda yaşayan, geleneksel, geniş ailelerde görülen sıkı aile ve akraba ilişkilerini olduğu bir yapıya sahiptir. Tarımsal yaşam biçimi, düşük refah seviyesi, iş yükünün çokluğu iş paylaşımını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada da çocuğun maddi değeri ön plana çıkmaktadır. Çocuğa evdeki işlerin paylaşımı, tarladaki iş gücü ihtiyacını karşılamak için ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda çocuk sosyal güvencesi olmayan ebeveyninin yaşlandığı zaman bakımını ve maddi ihtiyaçlarını

karşılacak bir güvence durumundadır. *Bağımsız aile* modeli ise sanayileşmiş, kentli orta sınıf Batılı toplumun dinamiklerine göre şekillenmiştir. Ailenin çocuğun maddi değerine ihtiyacı kalmamıştır. Kuşaklar arası bağımsızlık ve çocuklarda bireyselleşme ve özerklik söz konusudur. Ancak sanayileşen toplumla birlikte çocuğun maddi değeri azalsa da psikolojik değeri azalmamakta ve bu da *Duygusal/Psikolojik bağımlı aile* modelini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu aile içi bağılılıkların ya da bağımsızlıkların çocuk yetiştirme üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996b:39; Kağıtçıbaşı, 2002:4; Kağıtçıbaşı, 2019:155). Özellikle Batı dışı toplulukçu toplumlarda sosyoekonomik gelişme ile çocuğun maddi değeri azalsa bile kültürün ilişkisel yaşam tarzı nedeni ile çocuğun psikolojik değeri azalmamakta ve duygusal/psikolojik aile modeli ortaya çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005:416). Kağıtçıbaşı (2019:162) Çoğunluk Dünya olarak adlandırdığı Batı dışı toplulukçu kültürlerde ekonomik gelişme sonucu karşılıklı bağımlı aileden psikolojik bağı aileye geçiş olduğu gibi bireyci topluluklarda da bireyci ve rekabetçi değerler yerine insan ilişkilerine değer veren bir dönüşümün söz konusu olduğunu ve bu kültürlerde de bağımsız aileden psikolojik bağı aileye doğru bir geçiş olduğunu belirtmiştir.

Kağıtçıbaşı'nın benlik kurgusu kuramına göre ailenin çocuğa verdiği değerden ortaya çıkan aile modeli, çocuğun yetiştirilme tarzını ve dolayısıyla da benlik kurgusunu şekillendirmektedir. Karşılıklı bağımlı aile modelinde çocuğun özerkliği ailenin maddi/faydacıl çıkarları için bir tehdit ve ailenin devamı için çocuğun sadakatine/itaatine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla ebeveyn yekteci bir tutuma sahiptir, çocuğun özerk benliğinin bastırıldığı ilişkisel benliğin vurgulandığı bir ortamda yetişen çocuk ilişkiselliği yüksek, özerkliği düşük bir benlik kurgusuna sahip olmaktadır. Bağımsız aile modelinde ise daha yüksek sosyo ekonomik şartlar nedeniyle ailenin çocuğun maddi faydasına ihtiyacı yoktur, hatta çocuk maddi bir yüke neden olabilir. Çocuğun özerkliği, bağımsızlığını kazanması ve bireyselleşmesi desteklenir (Kağıtçıbaşı, 1996b:39; Kağıtçıbaşı, 2005:411; Kağıtçıbaşı ve Ataca 2005:319).

Kağıtçıbaşı (1996b:37) ilişkisel ve özerkliğin genellikle birbirine zıt kavramlar olarak ele alınmasına rağmen ikisinin aynı anda var olabileceğini ifade etmektedir. Özerklik ve ilişkisel biribirinden bağımsız iki boyutu temsil etmektedir. Bireyin benlik kurgusunun yetkinlik boyutu özerklikten dışa bağımlılığa uzanırken,

kişiler arası mesafe boyutu ilişkililikten ayrıışıklığa uzanmaktadır. Duygusal/psikolojik bağı ailede çocuğun maddi değeri ortadan kalktığı için özerkliği tehdit oluşturmaz ve baskılanmaz. Bununla birlikte bir çocuk sahibi olmanın psikolojik değeri devam ettiğı için kişiler arası mesafe boyutunda da ayrıklık yerine ilişkisellik devam eder. Çocuğun hem özerklik hem de ilişkiselliğı desteklenir. Kağıtçıbaşı'na göre özerklik de ilişkisellik de iki temel insan ihtiyacıdır ve ideal benlik kurgusu her iki boyutun da desteklendiğı özerk-ilişkisel benlik kurgusudur (Kağıtçıbaşı, 2005:413; Kağıtçıbaşı, 2019:202).

1.3.1. Kültür, Benlik ve İlişki Niteliğı

Kişinin içinde yetiştiğı kültürün evlilik dinamiklerine etkisi ve evlilik niteliğı ile olan ilişkisi çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Örneğın Cohen ve diğelerinin (2011; akt. Arif ve Fatima, 2015:36) belirttiğı üzere bireyci kültürlerde eş seçimini bireyin kendisi gerçekleştirirken toplulukçu kültürlerde aile üyeleri karar verici konumunda bulunabilmektedir. Levine ve diğelerinin (1995:554) 9 farklı ülkede yaptıkları çalışmada ise katılımcılara aşkın evliliğın kurulması ve sürdürölmesi için ne kadar önemli olduğı sorulmuş; bireyci Batı toplumlarında aşkın toplulukçu Doğıu toplumlarına göre evlilik için çok daha önemli bir faktör olarak görölldüğü sonucu elde edilmiştir. Dion ve Dion (1993:53) evlilikte aşk ve duygusal yakınlıkta kültüre bağı farklılaşmanın söz konusu olduğunu, bireyci kültürlerde aşkın, toplulukçu kültürlerde ise duygusal yakınlığın daha fazla önemsendiğini belirtmişlerdir.

Banerji ve diğeleri (2013:15), toplulukçu bir kültür olarak kabul edilen Hindistan'da iki kuşak kadının evlilik şeklini karşılaştırmış, ikinci kuşak kadınların hem kendi katılımları olmadan görücü usulü evlilik yapma oranının hem de kendi katılımı olarak görücü usulü evlilik yapma oranının ilk kuşak kadınlara göre %5 oranında azaldığını kanıtlamışlardır. Kadınların eğitim düzeyi arttıkça kendi katılımları dışında görücü usulü evlilik yapma oranları eğitimsiz kadınlara göre fazlasıyla düşüktür. Ancak kendi katılımları ile görücü usulü evlilik yapma oranları eğitimsiz kadınlardan daha yüksektir. Araştırmacılara göre bu durum tam olarak bir özerklik kazanılmadığının göstergesidir.

Kültürün evlilik dinamiklerine etkisinin yanı sıra kültürün şekillendirdiği benlik kurgusunun da evlilik nitelikleri ile olan ilişkisi sayıca fazla olmasa da araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Kurşuncu ve Sümer (2021:1) benlik kurgusunun ilişki niteliğinin bir yordayıcısı olduğunu ve duygusal kontak ile ilişki niteliği arasındaki ilişkide aracılık etkisi gösterdiğini bulmuşlardır. Reynolds (2012:83) ise araştırmasında ilişkisel benlik kurgusunun ilişki niteliği için bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Wong ve Goodwin (2009:1011) araştırmalarında İngiliz ve Hong Kong’lu katılımcıların evlilik ilişkilerinde önemsedikleri faktörlerin farklılaştığını kanıtlamışlardır. İngilizler daha çok yoldaşlığı önemserken, Hong Kong’lular uyumu önemsemektedirler. Araştırmacılar bu farklılaşmayı İngilizlerin daha özerk, Hong Kong’luların ise daha ilişkisel olmaları ile açıklamışlardır. Day ve Impett (2017:7) ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusu yüksek kişilerin bağımsız benlik kurgusu yüksek olanlara göre bedeli yüksek dahi olsa romantik ilişkilerinde fedakarlık yapma eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte fedakarlık gösteren kişilere bu fedakarlığı gösterdikleri için kendilerinin ne kadar kötü hissettikleri ve bu fedakârlıktan ne kadar tatmin oldukları sorulmuş ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip kişilerin yaptıkları fedakarlıktan doyum elde ettikleri görülmüştür.

Gündoğdu (2007:36), yürüttüğü çalışmada İmamoğlu’nun (2003:367) modelindeki en dengeli benlik kurgusu olarak kabul edilen ilişkili olma ve kendileşmenin tek başına evlilik niteliğini yordadığını ve modele aracı değişken olarak karar verme kalitesi eklendiğinde de yordama etkisini sürdürdüğü görülmüştür. Tosun ve diğerleri (2017:80) araştırmalarında Kashima ve Hardie (2000, akt; Tosun ve diğerleri, 79) tarafından oluşturulan ve bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusunu ölçmeyi amaçlayan benlik kurgusu ölçeğini kullanmışlardır. Bireyci benlik kurgusu ile ilişki niteliğinin derinlik ve sosyal destek boyutları arasında, ilişkisel benlik kurgusu ile ilişkinin derinlik, sosyal destek ve çatışma olmak üzere tüm alt boyutları ile toplulukçu benlik kurgusunun ise evlilik niteliğinin çatışma ve derinlik alt boyutları ile korelasyon gösterdiği bulgusuna ulaşmışlardır.

1.4.DİNDARLIK

İnsanlık varoluşundan bu yana, kendinden daha güçlü başka bir varlığın olduğuna inana gelmektedir. Bu varlık, doğanın bir parçası, insanların kendi elleriyle ürettikleri bir şey ya da soyut bir kavram olarak var olmuştur. Yaratıcının varlığı düşüncesi ise çeşitli dini sistemlerin oluşmasına yol açmıştır (Aygün, 2016:204). Din kavramı Türk Dil Kurumu tarafından “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum” ve “bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen” olarak tanımlanmaktadır. Ozankaya’ya (1975:34) göre din, “insanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, tasarladıkları doğaüstü, gizemsel nitelikli güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu” iken en geniş tanımlardan birini yapan antropolog Geertz’e (1993:89) göre din; kişinin genel eğilimlerini, ahlaki ve estetik tarzını, karakterini, dünya görüşünü oluşturma işlevi gören, düzene dair en kapsamlı fikirleri içeren ve gerçekmiş gibi görünen kutsal semboller sistemidir. Kökeni ne olursa olsun din, Kimball’ın (2002:1) da belirttiği gibi tarih boyunca, çoğunluğu kendini dini bir geleneğin takipçisi olarak tanımlayan insanların yaşamının önemli ve yaygın bir parçası olmuştur.

Yeryüzünde Hristiyanlık, İslam, Yahudilik gibi büyük grupları kapsayan dinlerin yanı sıra yerel inanışlarla birlikte sayısı bilinemeyecek kadar çok dini sistem bulunmaktadır (Hackett ve diğerleri, 2012:10). Dünya popülasyonunun %85’i bir dini inanışa sahiptir (World Population Review, 2023:1). Diyanet İşleri Başkanlığının (2014:3) yaptığı araştırmaya göre Türkiye’de halkın %99, 6’sı bir dine aidiyet hissettiğini belirtirken bunlardan % 99,2’si kendini Müslüman olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların %77.3’ü ise gündelik hayatta karar verirken Allah’ın hoşnut olup olmayacağını düşünerek karar verdiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %68,1’i kendini dindar olarak tanımlarken, %19,4’ü oldukça dindar olarak tanımlamaktadır.

Dindarlık bir inanç sistemine olan bağlılık, bu inanç sistemin gerekli bulduğu uygulamaları yerine getirme ve inancın gerektirdiği gibi yaşamak ile ilişkili bir kavramdır. Belirli bir dine inanmakla birlikte, o dinin pratiklerini yerine getirmeyi de içermektedir ve kişinin dine kendi bağlılığını nasıl algıladığı ile ilgilidir (Harlak ve Eskin, 2018:25).

Dindarlık birçok sosyal bilimde olduğu gibi psikoloji alanında da önemli bir çalışma konusudur. McIntosh'a (1995:2) göre, "dini bir zihinsel şema olarak düşünmek diğer kavramlarla ilişkisini anlamlandırmayı kolaylaştırmaktadır." Din, kişilerin çevreyi algılayış biçimlerini ve algıladıklarını değerlendirme şekillerini belirlemektedir. Dolayısıyla dindar bir birey ile dindar olmayan bir bireyin çevrelerini anlamlandırmaları birbirinden farklı olacaktır. Bu görüşün sahibi din psikolojisi alanında çalışan McIntosh (1995:9) dindarlığın stresle başa çıkmaya katkı sağladığını göstermiştir. Dindarlığın birçok farklı psikolojik değişkenle de ilişkisi ortaya konulmuştur. Williams ve diğerleri (2010:93), dindarlık ile mutlu hissetmek ve yaşamdan doyum hissetmek olarak tanımlanan pozitif psikoloji arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Ayrıca dindarlığın yaşam doyumu (Homaei ve diğerleri, 2016:53; Tran ve diğerleri, 2015:1), mutluluk (Achour ve diğerleri, 2017:1870), intihar düşüncesi (Gearing ve Alonzo, 2018:2478), benlik saygısı (Krause, 1995:236), iş yaşamındaki etik davranışlar (bkz. Obregon ve diğerleri, 2001:573) alkol (Patock-Peckham ve diğerleri, 1998:81) ve uyuşturucu kullanımı (Engs ve Mullen, 1999:149) gibi değişkenlerle ilişkisi çalışılmıştır.

1.4.1.Dindarlık ve Romantik İlişki Niteliği

Sosyal psikolojide dindarlığın birçok değişkenle etkileşimi incelendiği gibi aile dinamikleri ile olan ilişkisi de önemli bir çalışma alanı olmuştur. Regnerus ve Burdette (2006:176) dindarlık ve aile dinamikleri arasında bir ilişki olduğunu belirtmiş, Stark (1971; akt. Hunt ve King, 1978:399) dini inanç ve aktivitelerin patolojileri zayıflattığını göstermiş ve patolojiler ile aile sisteminin ilişkisini vurgulamışlardır. Johnson (1973:144) ise üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında dindar öğrencilerin, ailelerini daha sıcak, yakın, kabul edici ve mutlu algıladıklarını göstermiştir. Bu çalışmalar sonrasında aile dinamikleri arasında önemli bir değişken olan evlilik niteliği ve dindarlık arasındaki ilişki üzerine de çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu konudaki ilk çalışmalardan biri de Hunt ve King'in (1978:401) 64 çift ile yürüttüğü çalışmadır. Bu çalışmanın sonucuna göre dindarlık arttıkça kişilerin algıladıkları evlilik başarısı da artmaktadır. Sullivan'a (2001:619) göre dindar bireyler dindar olmayanlara göre daha fazla ilişki bağlılığı göstermekte, evlilikle ilgili

problemlerde daha fazla dışardan yardım aramakta ve boşanmaya karşı daha olumsuz bir tutum sergilemektedirler.

Literatürde evlilik niteliği ve dindarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Fincham ve Beach, 2010:640; Ghodrati ve diğerleri, 2017:1; Larson, 1989:285; Mahoney, 2010:805). Dindarlığın evlilik çatışmalarını önlediği, çözümlenmesine ve aşılmasına yardımcı olduğu görülmüştür (Lambert ve Dollahite, 2006:439). Afrika kökenli Amerikalı Müslüman örneklem (Abdullah, 2017:71), Kenya'da Hristiyan örneklem (Webbo ve diğerleri, 2017:7), İran'da Müslüman örneklem (Seddighi ve diğerleri, 2014:10), Nijeryalı Müslüman örneklem (Oginyi, ve ar diğerleri, 2015:306), Kuzey Koreli Hristiyan örneklem (Cho, 2014:71) ve Yahudi örneklem (Lazar, 2017:513) gibi çok çeşitli ve birbirinden farklı toplumlarda ve inanışlarda evlilik niteliği ile dindarlık arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

Aman ve diğerleri (2019:9) Pakistanda 254 kadın ve 254 erkek toplam 508 katılımcı ile yürüttükleri çalışmalarında, dine bağlılık ve dini patikleri gerçekleştirmek ile evlilik niteliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Pakistan'daki Müslüman çiftlerden oluşan örneklem için dine bağlılık ve dini pratikleri gerçekleştirmenin evlilik niteliği üzerinde büyük bir etkisi olduğu görülmüştür. Araştırmacılar Pakistan gibi dindarlık seviyesi yüksek bir kültürde dindarlığın evlilik niteliğini artırdığını belirtmişlerdir.

Fincham ve diğerleri (2011:263), 487 Afrika kökenli Amerikalı çift ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, dindarlığın bir göstergesi olarak kabul edilen günlük ruhani deneyimler ve evlilik niteliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmacılar aynı zamanda ruhaniliğin dindarlık göstergesi olup olamayacağını araştırmak için katılımcılara son bir ay içindeki dini pratiklerinin sıklığını da sormuşlardır. Sonuç olarak, sadece kocanın dindarlığı arttıkça hem kendisinin hem de eşinin evlilik niteliğinin yükseldiği ancak çiftlerin her ikisinin de ruhani deneyimlerinin, yine her ikisinin de algıladıkları evlilik niteliği üzerinde etkili olduğu bulguları elde edilmiştir.

Orathinkal ve Vansteenwegen (2006:501), dindarlığın evlilik niteliği üzerindeki etkisini, ilk evliliğini yapan kişiler ve ikinci evliliğini yapan kişiler açısından incelemişlerdir. Evlilik niteliğini ölçmek için kullanılan ölçeğin evlilik yaşantısı, cinsel yaşantı ve genel yaşam doyumu olarak üç alt boyutu bulunmaktadır.

Yedi yüz seksen yedi evli katılımcıdan alınan ölçümler sonucu, cinsel uyumla ilgili problemler ile dindarlık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra evlilik yaşantısı ve genel yaşam doyumu ile dindarlık arasında bir ilişki görülmemiştir.

Dindarlık, evlilik niteliğinin farklı değişkenler ile ilişkisini de etkilemektedir. Wallin (1957:303) cinsel doyum, evlilik niteliği ve dindarlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında düşük cinsel doyumun evlilik niteliğini de azalttığını fakat kişilerin dindarlık seviyesi yükseldikçe, cinsel doyumsuzluğun evlilik niteliği üzerindeki negatif etkisinin azaldığını göstermiştir. İki yüz kırk evli Yahudi kadın katılımcı ile yürütülen bir başka çalışmada da dindarlığın cinsel doyum ile evlilik niteliği arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynadığı görülmüştür (Lazar, 2017:517).

DeMaris ve diğerleri (2010:1255) 178 çift ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında evlilik niteliği, evlilik çatışması, aşk, depresyon ve kaygı değişkenlerine dair veri toplamışlardır. Bunun yanı sıra katılımcılara ev işlerine, ücretli çalışmaya ve para harcamaya dair eşleri ile aralarındaki paylaşımı ne kadar adil bulduklarını sormuşlardır. Evliliği kutsal algılayan kişilerde, eşitsizliğin evlilik niteliği, evlilik çatışması ve kaygı üzerindeki negatif etkisinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Day ve Acock (2013:171) dindarlık ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, ilişkisel erdem olarak birleştirdikleri fedakarlık, bağlılık ve affedicilik kavramları ile ilişki içerisindeki eşitliğin aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırmacılar hem dindarlığa hem de dini pratiklerin gerçekleştirilme sıklığına ilişkin veri toplamışlardır. Ayrıca ilişki istikrarı, ilişki kalitesi ve ilişkide çatışmaya dair ölçümler almışlardır. Üç yıl boyunca yılda bir ölçüm olarak yürütülen bu boylamsal çalışmaya 354 evli çift dahil olmuştur. Elde edilen bulgular ilişkisel erdemin, dindarlık ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkiye tam aracılık yaptığını göstermiştir. Bunun yanı sıra dindarlık ve evlilik kalitesi arasında doğrudan ilişki olmadığı ve ilişkide eşitliğin de herhangi bir aracılık etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ilişkideki eşitsizliğin, çiftin her ikisinin de algıladığı ilişkisel çatışma ve ilişki istikrarı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Araştırmacılara göre yüksek dindarlık, evlilik çıktılarına doğrudan etki etmemektedir ancak aktif dini pratikler ve dindarlık düzeyi arttıkça ilişkisel erdem ve buna bağlı olarak da evlilik kalitesi yükselmektedir.

Evlilik kalitesi ve dindarlık arasındaki ilişki birçok çalışma ile ortaya konulduktan sonra Sullivan, (2001:614) bu ilişkinin olası açıklamalarını incelemiştir. Yüz yetmiş iki yeni evli çiftten alınan çeşitli ölçümler, kocanın nevrotik özellikler gösterdiği durumda dindarlığın evlilik kalitesi üzerinde negatif etkisi olduğunu gösterirken, kocanın daha az nevrotik özellikler gösterdiği durumda pozitif etkisi olduğunu göstermiştir. Ayrıca boylamsal bir çalışma olan bu araştırma sonucunda, evliliğin ilk dört yılında dindarlığın evlilik niteliği üzerindeki etkisinin zayıf olduğu görülmüştür. Fiese ve Tomcho (2001:597) ise evlilik kalitesi ile dini bayram ritüelleri arası ilişkiyi incelemiştir. Evli çiftlerden hem kendi aileleri ile hem de eşlerinin aileleri ile birlikte gerçekleştirdikleri dini bayram ritüelleri hakkında bilgi toplamışlardır. Çiftlerden erkeklerin algıladıkları evlilik niteliğinin daha çok bayramlara yükledikleri anlam ile ilişkili olduğu, kadınların evlilik niteliği algılarının bayramların rutin pratikleri ile daha çok ilişkili olduğu görülmüştür.

Olson ve diğerleri (2015:519) ise dindarlığın evliliğin refahını bozabilecek çeşitli değişkenlere karşı tampon görevi gördüğü sonucuna ulaşmışlar; özellikle evliliğin selameti için dua etmek ve eş affediciliği gibi dini aktiviteler ile evlilik niteliği arasında pozitif ilişki olduğunu belirlemişlerdir.

1.5.ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZLER

Bu çalışmanın temel amacı evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri üzerinde, eşin ailesinin müdahalesinin etkisini ve bu etki üzerinde benlik kurgusu ile dindarlığın düzenleyici rollerini incelemektir. Çalışmanın **yordayıcı değişkeni** aile müdahalesi, **yordanan değişkenleri** ise evliliğin pozitif nitelikleri ve negatif nitelikleridir. Özerk benlik kurgusu, ilişkisel benlik kurgusu ile dindarlık ise **düzenleyici değişkenlerdir**.

Bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Eşin ailesinin evliliğe müdahalesi, evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri, dindarlık ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu arasındaki ilişkiler nelerdir?
2. Eşin ailesinin evliliğe müdahalesinin evliliğin negatif ve pozitif nitelikleri ile ilişkisinde, özerk-ilişkisel benlik kurgusunun düzenleyici rolü var mıdır?
3. Eşin ailesinin evliliğe müdahalesinin, evliliğin negatif ve pozitif nitelikleri ile ilişkisinde, dindarlığın düzenleyici rolü var mıdır?

Bu araştırma soruları kapsamında oluşturulmuş hipotezler ise şunlardır:

H 1: Eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin pozitif nitelikleri üzerinde negatif yönlü bir etkisi vardır.

H 2: Eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin negatif nitelikleri üzerinde pozitif yönlü bir etkisi vardır.

H 3: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun düzenleyici rolü vardır. Özerk benlik puanı arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü etkisi güçlenecektir.

H 4: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide ilişkisel benlik kurgusunun düzenleyici rolü vardır. İlişkisel benlik puanı arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü etkisi zayıflayacaktır.

H 5: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun düzenleyici rolü vardır. Özerk benlik puanı arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin negatif niteliklerini artırıcı etkisi güçlenecektir.

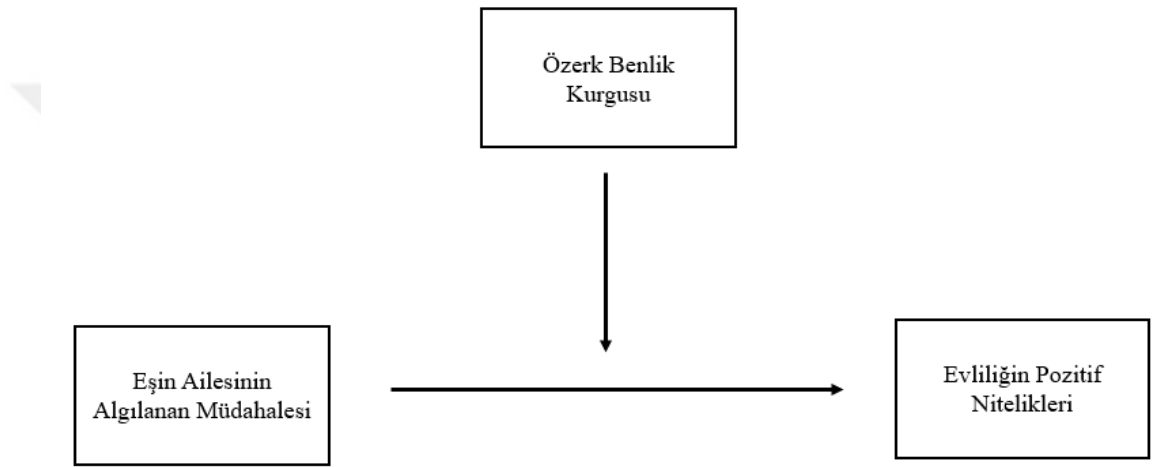
H 6: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide ilişkisel benlik kurgusunun düzenleyici rolü vardır. İlişkisel benlik puanı arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin negatif niteliklerini artırıcı etkisi zayıflayacaktır.

H 7: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide dindarlığın düzenleyici rolü vardır. Dindarlık arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü etkisi zayıflayacaktır.

H 8: Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide dindarlığın düzenleyici rolü vardır. Dindarlık arttıkça eşin ailesinin algılanan müdahalesinin, evliliğin negatif niteliklerini artırıcı etkisi zayıflayacaktır.

Araştırma kapsamında her bir düzenleyici değişken evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri için ayrı ayrı test edileceğinden toplamda altı farklı model test edilecektir. Model 1’de *özerk benlik kurgusunun*, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *pozitif* nitelikleri arasındaki ilişkide, Model 2’de *ilişkisel benlik kurgusunun*, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *pozitif* nitelikleri arasındaki ilişkide, Model

3'te *özerk benlik kurgusunun*, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *negatif* nitelikleri arasındaki ilişkide, Model 4'te *ilişkisel benlik kurgusunun*, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *negatif* nitelikleri arasındaki ilişkide, Model 5'te dindarlığın eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *pozitif* nitelikleri arasındaki ilişkide ve son olarak model 6'da ise dindarlığın eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin *negatif* nitelikleri arasındaki ilişkide **düzenleyici rolü** test edilecektir. Şekil 1'de örnek olarak gösterilen Model 1'in şeması her bir model için aynı şekildedir.

Şekil 1: Model 1'in Şeması

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü'nden alınan Etik Kurul onayı (Bkz. EK.8) sonrasında araştırmanın uygulama aşamasına başlanmıştır. Çalışmanın yapıldığı dönemde COVID-19 pandemi süreci devam ettiği için veriler online anket uygulaması olan www.googleforms.com üzerinden toplanmıştır. Katılımcılara çeşitli sosyal medya platformları (örn. Facebook, Whatsapp) üzerinden ulaşılmıştır. Türkiye ve yurt dışından, farklı sosyoekonomik düzey ve yaş aralığındaki toplam 493 kişi araştırmaya katılmıştır. Ancak yaş, evlilik süresi ve Türkiye'de yaşamak kriterlerini karşılamayan 60 katılımcı analiz aşamasında veriden çıkarılmıştır. Gönüllülük esası dikkate alınarak, en az bir yıllık evli, 18-50 yaş aralığında bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında ikamet eden toplam 433 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmada yer alan katılımcıların %56.8'i kadın (n=246), %43.2'si ise erkektir (n=187). Katılımcıların yaş aralığı 18-50 aralığında olup yaş ortalaması %35.5'dir (SS=8.168). Katılımcıların %92.5'i (n=396) bir dini inanca sahipken, %8.5'inin (n=37) bir dini inancı bulunmamaktadır. Katılımcıların %9.5'i ilkokul, %9.2'si ortaokul, %22.2'si lise, %50.1'i üniversite, %9'u ise lisansüstü eğitim derecesine sahiptir. Kadın katılımcıların %9.8'i ilkokul, %9.8'i ortaokul, %21.1'i lise, %52 'si lisans, %7.3'ü ise lisansüstü eğitim derecesine sahiptir. Erkek katılımcıların ise %9.1'i ilkokul, %8.6'sı ortaokul, %23.5'i lise, %47.6'sı üniversite, %11.2'si ise lisansüstü eğitim düzeyindedir. Katılımcılara eşlerinin eğitim durumu sorulduğunda %10.9'u ilkokul, %8.8'i ortaokul, %25.9'u lise, % 46.7'si üniversite, %7.9'u ise lisansüstü eğitim düzeyinde olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %66.1'i (n=286) bir işte çalışmakta, %33.9'u (n= 147) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Cinsiyetlere göre incelendiğinde kadın katılımcıların %48.8'i (n=120) bir işe sahipken, %51.2'si (n=126) bir işte çalışmamaktadır. Erkek katılımcıların ise %88.8'i (n=166) bir işte çalışırken, %11.2'si (n=21) bir işe sahip değildir. 2021 yılında çalışmaya katılan katılımcılardan 2000 TL ve altı hane geliri olanlar toplam katılımcıların %8.3'ünü, 2001-4000 TL aralığında olanlar %22.4'ünü, 4001-6000 TL aralığında olanlar %24.9'unu, 6001 TL ve üzeri aylık hane gelir olanlar ise %37.9'unu oluşturmaktadır. 2022 yılında çalışmaya katılan katılımcılardan 5000 TL ve altı aylık hane geliri olanlar

tüm katılımcıların %0.5'ini, 7001-9000 TL aralığında olanlar %1.2'sini, 9001 TL ve üzerinde aylık hane geliri olanlar ise %4.8'ini oluşturmaktadır.

Katılımcıların %26.8'inin çocuğu bulunmamakta, %23.8'inin bir çocuğu, %27.7'sinin iki çocuğu, %14.5'inin üç çocuğu, %4.2'sinin 4 çocuğu, %3'ünün ise 5 ya da daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Çocukları şu an bakıma ihtiyaç duyan katılımcıların %41.6'sı çocuklarının bakımını kendisi karşılamakta, %23'ünün eşi, %5'inin kendi annesi, %1.9'unun kayınvalidesi, %3.8'nin bakıcı, %2.5'inin eşi ve kendisi birlikte, %2.8'nin ise bir başkası karşılamaktadır. Çocukları geçmişte bakıma ihtiyaç duyan katılımcıların ise %41.6'sı çocuklarının bakımını kendi karşılar, %20.8'inin eşi, %7.6'sının kendi annesi, %5.7'sinin kayınvalidesi, %8.8'inin bakıcı, %1.9'unun kendisi ve eşi birlikte, %0.9'unun ise bir başkası karşılamıştır. Cinsiyete göre incelendiğinde ise çocuğu şu an bakıma ihtiyaç duyan kadın katılımcıların %68.4'ü bakımı kendisi üstlenmekte, erkek katılımcıların ise %53.9'unu eşi üstlenmektedir. Çocuğun şu an bakıma ihtiyacı yoksa kadın katılımcıların %65.2'si geçmişte çocuğun bakımı üstlenmiş, erkek katılımcıların ise 45.3'ünün eşi geçmişte çocuğa bakım işini üstlenmiştir.

Tablo 1: Örneklemin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	246	56.8
	Erkek	187	43.2
Eğitim	İlkokul	41	9.5
	Ortaokul	40	9.2
	Lise	96	22.2
	Üniversite	217	50.1
	YL ve üstü	39	9
Eşin Eğitimi	İlkokul	47	10.9
	Ortaokul	38	8.8
	Lise	112	25.9
	Üniversite	202	46.7
	YL ve üstü	34	7.9

Çalışma	Evet	286	66.1
	Hayır	147	33.9
Dini inanış	Var	396	91.5
	Yok	37	8.5
Çocuk Sayısı	0	116	26.8
	1	103	23.8
	2	120	27.7
	3	63	14.5
	4	18	4.2
	5	13	3.0
	İhtiyaç yok	12	3.8
Çocuğun şu an Bakıma İhtiyacı Varsa Bakım Veren	Kendisi	132	41.6
	Eşi	75	23.7
	Annese	16	5.0
	Kayınvalidesi	6	1.9
	Bakıcı	12	3.8
	Kendisi ve eşi	8	2.5
	Diğer	9	2.8
	Şu an ihtiyaç var	4	1.3
Çocuğun şu an Bakıma İhtiyacı Yoksa Geçmişte Bakım Veren	Kendisi	132	41.6
	Eşi	66	20.8
	Annese	24	7.6
	Kayınvalidesi	18	5.7
	Bakıcı	28	8.8
	Kendisi ve eşi	6	1.9
	Diğer	3	0.9

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmanın veri toplama aşamasında, Kişisel Bilgi Formu, Aile Müdahillliği Soru Formu, Pozitif Negatif İlişki Niteliği Ölçeği, Müslüman Dindarlık Ölçeği ve Gözden Geçirilmiş Özerk İlişkisel Benlik Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların hem demografik bilgilerini elde etmek hem de olası karıştırıcı değişkenleri kontrol etmek amacı ile çeşitli kişisel bilgiler toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan form ile katılımcılara sırası ile yaş, cinsiyet, yaşanan şehir, kendisinin ve eşinin eğitim durumu, çalışıp çalışmadığı, ailenin aylık geliri, bir dini inanca sahip olup olmadığı ve inancının günlük hayatını ne derece etkilediği sorulmuştur. Bunların yanı sıra evliliğe nasıl karar verildiği, evliliğin süresi, çiftin her ikisinin de aileleri ile maddi bağlarının olup olmadığı, çocuklarının sayısı, yaşları ve bakım verenlerinin kim olduğu soruları sorulmuştur (Bkz. EK.1)

2.2.2. Aile Müdahilliği Soru Formu

Katılımcıların eşlerinin aileleri ile ilişkilerine dair bilgi edinmek amacı ile sorulan bazı sorular *Aile Müdahilliği Soru Formu* ile sunulmuştur. Araştırmacılar tarafından oluşturulan bu formda eşin ailesi ile olan fiziksel mesafe, hissedilen kontrol ve müdahale girişimi, olası müdahale girişimlerinin türü ve en çok müdahalesi hissedilen kişi ile ilgili sorular yer almaktadır.

Aile Müdahilliği Soru Formunda katılımcılara yöneltilen, “Eşinizin ailesi *aile içi işlerinize* ne sıklıkta müdahale ediyor?”, “Eşinizin ailesi *ilişkinize* ne sıklıkla müdahale ediyor?”, “Eşinizin ailesi *bireysel olarak size* (düşüncelerinize, kararlarınıza, davranışlarınıza) ne sıklıkla müdahale ediyor?”, “Eşinizin ailesi *eşinize* (düşüncelerine, kararlarına, davranışlarına) ne sıklıkla müdahale ediyor?” soruları katılımcıların algıladıkları aile müdahalesini ölçmek amacı ile kullanılmıştır (Bkz.EK.2).

Algılanan aile müdahalesini ölçmek amacı ile oluşturulan bu 4 maddelik ölçeğin yapı geçerliğini incelemek ve faktöriyel yapısını belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör analizi uygulanmış; Varimax Döndürme tekniği ve Temel Bileşenler metodu kullanılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .83 olup, Bartlett Testi sonucu istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.001$). Analiz sonucunda Özdeğeri 1’in üzerinde olan yalnızca bir faktörün olduğu (3.238) görülmüştür. Tek faktörlü yapı toplam varyansın % 80.94’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur. 10’lu ölçek üzerinden cevaplandırılan 4

maddenin toplam puanı, eşin ailesinin algılanan müdahalesi değişkenini oluşturmaktadır. Ölçekten alınan puanın artması eşin ailesinin algılanan müdahalesinin arttığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin güvenirliğine dair bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Algılanan Aile Müdahalesi Ölçeği Geçerlik-Güvenirlik Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri	Madde-Toplam Korelasyon	Madde Çıkarıldığında α	Ortalama (SS)
Madde 1	.87	.87	.87	2.66 (2.35)
Madde 2	.85	.85	.88	2.45 (2.22)
Madde 3	.73	.75	.91	2.71 (2.35)
Madde 4	.79	.80	.90	3.17 (2.65)

2.2.3. Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği

Evlilik niteliğini ölçmek amacı ile Rogge ve diğerleri (2017:1) tarafından geliştirilen *Pozitif -Negatif İlişki Niteliği Ölçeği* kullanılmıştır. Kişilerin romantik ilişkilerine dair değerlendirmelerini ölçen ölçek iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi ilişkinin olumlu niteliklerini gösteren Pozitif İlişki Niteliği alt ölçeği, ikincisi ise ilişkinin olumsuz niteliklerini gösteren Negatif İlişki Niteliği alt ölçeğidir. İki alt ölçek de 8’er sıfattan oluşmaktadır. Katılımcılardan her bir sıfatın kendi ilişkileri için ne kadar doğru olduğunu “Hiç Doğru Değil” (= 0 puan) ve “Bütünüyle Doğru” (= 5 puan) arasında ifade etmeleri istenmektedir. Orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri Pozitif İlişki Niteliği alt ölçeği için .94, Negatif İlişki Niteliği alt ölçeği için .84’dür. Her iki ölçek için de alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 45’tir.

Pozitif -Negatif İlişki Niteliği Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması Araz ve diğerleri (2019:1) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama sürecinde romantik ilişki içerisindeki 193 üniversite öğrencisinin katıldığı ve 513 evli yetişkinin katıldığı iki ayrı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların birincisinde Cronbach Alfa değeri Pozitif

İlişki Niteliği alt ölçeği için .93, Negatif İlişki Niteliği alt ölçeği için .90 iken ikinci çalışmada Pozitif Nitelik alt boyutu için .96, Negatif Nitelik alt boyutu için .97’dir.

Bu çalışmada ise ilişkinin Pozitif Nitelikleri alt boyutu için Cronbach Alfa değeri .97 iken ilişkinin Negatif Nitelikleri alt boyutu için Cronbach Alfa değeri .95 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın yapıldığı dönemde hala devam etmekte olan COVID-19 salgını nedeni ile katılımcılara Pozitif-Negatif İlişki Nitelikleri Ölçeğinden sonra “Az önce cevapladığınız sorularda eşinizle olan ilişkinizin niteliklerini düşününüz. Verdiğiniz yanıtlarda yeni Koronavirüs (Covid-19) salgınının etkisi oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 1 (hayır) – 4 (oldukça fazla) arasında derecelendirme yapmaları istenmiştir. Son olarak katılımcılara “Eşiniz ile olan ilişkinizden ne derece memnunsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

2.2.4. Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği

Kağıtçıbaşı’nın Aile Değişimi Kuramı ve Özerk-İlişkisel Benlik Modelinden (1996a; 1996b; 2010) hareketle Kağıtçıbaşı ve diğerleri (2006) tarafından Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği (ÖİBÖ) geliştirilmiştir(akt:Aydın, 2019:52). İngilizce olarak geliştirilen ÖİBÖ, Özerk Benlik Ölçeği, İlişkisel Benlik Ölçeği ve Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği olmak üzere 9’ar maddelik üç alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam 27 maddeden oluşan orijinal ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik değerleri her bir alt boyut için sırasıyla .76, .72 ve .80’dir.

Aydın (2019:53) tarafından gözden geçirilen ve Türkçeye uyarlanan Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeğinde (G-ÖİBÖ) Kağıtçıbaşı’nın önerisi ile sadece Özerk Benlik Ölçeği ve İlişkisel Benlik Ölçeği alt boyutları kullanılmıştır (Bkz.EK.4) Çalışma 138’i üniversite öğrencisi 342’si yetişkin bireyler olmak üzere 480 katılımcıdan alınan verilerle gerçekleştirilmiştir. Toplam 18 maddeden oluşan G-ÖİBÖ için puanlama 1 (=Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (=Tamamen Katılıyorum) arasında yapılmaktadır. Her iki alt ölçekte de ters maddeler bulunmaktadır. Alt ölçeklerden toplam puan alınmadan önce ters maddelerin puanlanması ters yönde değiştirilmektedir. Aydın’ın (2019:54) çalışmasında Özerk Benlik alt ölçeğinin

Güvenirlik katsayısı .76 iken, İlişkisel Benlik alt ölçeğinin Güvenirlik katsayısı .66 bulunmuştur.

Bu çalışmada Özerk Benlik alt ölçeğinin Cronbach Alfa değeri .68, İlişkisel Benlik alt ölçeğinin Cronbach Alfa değeri ise .48 bulunmuştur. İlişkisel Benlik alt ölçeğinin Cronbach alfa değerinin düşük olmasından dolayı ölçekteki madde toplam puan korelasyonu düşük olan dört madde çıkarılmış, Cronbach Alfa değeri bu şekilde tekrar hesaplanmış ve .67 bulunmuştur. İlişkisel benlik puanı orijinal ölçekten madde toplam puan korelasyonu düşük olan maddeler çıkarılıp, geri kalan maddelerin toplamı alınarak oluşturulmuştur.

2.2.5. Müslüman Dindarlık Ölçeği

Bu çalışmada dindarlığı ölçmek amacı ile Müslüman Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır. Türkiye'deki en yaygın dini inanışın İslam olması nedeni ile Müslüman Dindarlık Ölçeği seçilmiştir. Harlak ve Eskin (2018:24) tarafından 349 katılımcı ile geliştirilmiş olan ölçek 9 maddeden oluşmaktadır. Harlak ve Eskin'e (2018:25) göre dindarlık, dini yönelimden farklı olarak dini inancın gereklerini yerini getirmek ve bu inancın pratiklerini uygulamakla ilgilidir. Müslüman Dindarlık Ölçeği de İslam Dininin pratiklerini yerine getirme (örnek madde: "Ramazan'da oruç tutarım.") ve inancın günlük yaşamı ne derece etkilediği (örnek madde: "Benimle aynı dini inançta olanlarla beraber olmaktan zevk duyarım.") ile ilgili maddeler içermektedir. Maddeler 1 (=Hiç Katılmıyorum) ve 5 (=Tamamen Katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan ise 45'tir. Orijinal çalışmada ölçeğin iç tutarlılık Cronbach Alfa değeri .90'dır.

Bu çalışmada Müslüman Dindarlık Ölçeğinin Cronbach Alfa değeri .93 olarak bulunmuştur.

2.3. İŞLEM

Çalışmaya başlamadan önce araştırma önerisi Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Etik Kurulu'na sunulmuş ve etik kurul onayı alınmıştır. Sonrasında,

kullanılacak ölçekler ve formlar bir elektronik anket yazılımı olan www.googleforms.com üzerinden çevrimiçi olarak düzenlenmiştir.

Katılımcılara internet üzerinden online olarak ulaşılmış; anketin yayılması için çeşitli sosyal medya mecraları kullanılmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Çalışmaya katılım kriteri olarak Türkiye’de yaşamak, en az bir yıllık evli olmak ve 18-50 yaş arasında olmak kıstas olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacını, gizlilik ve gönüllü katılım ilkesini vurgulayan Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu anketin başına eklenmiş ve katılımcılardan çalışmaya katılmayı onaylıyorsa onam formunu onayladıkları yönündeki seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Gönüllü Onam Formunu onayladıktan sonra katılımcılara sırası ile Kişisel Bilgi Formu, Aile Müdahilliği Soru Formu, Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği, Müslüman Dindarlık Ölçeği ve son olarak Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği sunulmuştur.

Ölçme araçlarını eksik dolduran ya da okumadan işaretleme yaptığı tespit edilen ve dahil edilme kriterlerine uymadığı belirlenen katılımcılar araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Yanıtlama süresi yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Veri toplama sürecinin bir kısmı Şubat 2021 ve Mayıs 2021 arasında gerçekleştirilmiştir. Ancak toplanan veriler eşin ailesinin müdahalesi değişkeni açısından normal dağılım göstermediği için Kasım 2022’de de veri toplanmaya devam edilmiştir.

2.4. VERİLERİN ANALİZLERİ

Verilerin analizi için SPSS 23.0 paket programı kullanılmıştır. Analizler öncesinde tüm değişkenlere ait ortalama ve toplam puan değerleri hesaplanmış. Ardından çok değişkenli istatistiksel analizler için uygun değerlere sahip olup olunmadığı incelenmiştir. İstatistiksel analizler öncesinde verilerin normal dağılıp dağılmadığı ve örneklemin demografik özellikleri incelenmiştir. Öncelikle değişkenlerin birbiriyle ilişkileri Pearson korelasyon analizleri ile incelenmiştir. Demografik değişkenler ve ana değişkenler arasındaki ilişkiler Bağımsız Örneklem *t*-testi ve ANOVA testleri ile incelenmiştir. Ardından eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri arasındaki ilişkide dindarlık, özerk

ve ilişkisel benlik kurgusu değişkenlerinin düzenleyici etkisi Process Macro Model-1 ile test edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Çalışmanın temel hipotezleri test edilmeden önce araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler ve bu değişkenlere yönelik betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmada yer alan ana değişkenler için ortalama, standart sapma, en yüksek en düşük puan aralığı, çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve değerler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Ana Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, En Yüksek ve En Düşük Puanları Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	N	Ortalama	SS	En Yüksek	En Düşük	Çarpıklık Değeri	Basıklık Değeri
Evliliğin Pozitif Nitelikleri	433	33.15	10.89	48.00	8.00	-.225	-.927
Evliliğin Negatif Nitelikleri	433	13.65	7.00	48.00	8.00	1.894	3.729
Dindarlık	433	31.27	11.06	45.00	9.00	-.569	-.853
Algılanan Aile Müdahalesi	433	10.99	8.61	40.00	4.00	1.516	1.804
İlişkisel Benlik	433	28.34	5.07	43.00	15.00	-.110	-.013
Özerk Benlik	433	29.65	5.97	45.00	13.00	.114	.196

Katılımcıların evlilik süresi 1-35 yıl aralığında olup evlilik süresinin ortalaması 11.08'dir (SS=8.38). Örneklemin %57.5'i evliliğe flört sürecinde ailenin onayını alarak, %11.3'ü flört sürecinde ailenin onayını almadan, %27'si görücü usulü kendi isteğiyle, %4.2'si ise görücü usulü ailesinin isteği ile karar vermiştir. Katılımcıların eşleri ile olan ilişkiden memnuniyetlerinin ortalaması 8.07 (SS=2.19)'dir.

Katılımcıların %85.5'inin kendi aileleri ile (anne, baba, kardeş) herhangi bir maddi bağı bulunmamakta, %6.2'si kendi ailesi ile birlikte çalışmakta, %0.5'inin eşi katılımcının kendi ailesi ile birlikte çalışmakta, %7.9'u ise birlikte çalışmasalar dahi ailelerinden maddi destek görmektedir. Katılımcıların %88'inin eşinin ailesi ile herhangi bir maddi bağı bulunmamakta, %1.2'si eşinin ailesi ile birlikte çalışmakta, %4.6'sının eşi, eşinin kendi ailesi ile birlikte çalışmakta, %6.2'si ise birlikte çalışmamakta ancak eşinin ailesinden maddi destek almaktadır.

Katılımcıların %68.6'sının eşinin hem annesi hem babası hayattadır, %7.9'unun her ikisi de vefat etmiş, %3'ünün eşinin annesi vefat etmiş, %20.6'sının eşinin babası vefat etmiştir. Katılımcıların %63.5'i eşinin ailesi ile aynı şehirde yaşamakta, %6'sı aynı apartmanda yaşamakta, %4.4'ü ise aynı evde yaşamaktadır. Katılımcılar %12.2'si eşinin ailesini her gün görmekte, %26.1'i haftada bir, %20.3'ü ayda birkaç kere, %7.9'u ayda bir kere, %10.6'sı 2-3 ayda bir, %4.8'i 6 ayda bir, %7.4'ü yılda birkaç kere, %5.1'i yılda bir, %5.5'i ise daha seyrek görmektedir.

Katılımcılara eşlerinin ailelerinin müdahale edebilecekleri olası konulara dair ne kadar müdahale algıladıkları sorulmuştur. En çok müdahale çocuklarla ilgili konularda, ikinci olarak maddi konularda, üçüncü olarak ise oturulacak evle ilgili konularda algılanmaktadır. Kadın ve erkeklerde olası müdahale konularına dair algılanan müdahale ortalamaları Tablo 4'te görüldüğü gibidir.

Tablo 4: Olası Müdahale Konularının Cinsiyete Göre Ortalama, Standart Sapma, En Yüksek ve En Düşük Puanları

		N	Ortalama	SS	En Düşük	En Yüksek
Çocuklarla ilgili	K	179	3.99	3.056	1	10
konulara	E	138	3.19	2.536	1	10

	T	433	3,39	2,77	1	10
	K	246	3,09	2,684	1	10
Maddi konulara	E	187	2,58	2,371	1	10
	T	433	2,87	2,563	1	10
Arkadaşlarım ya	K	246	2,39	2,445	1	10
da komşularımla	E	187	2,11	1,899	1	10
ilişkilerime	T	433	2,27	2,227	1	10
	K	246	2,37	2,469	1	10
Giyim kuşamıma	E	187	1,89	1,858	1	10
	T	433	2,16	2,235	1	10
	K	246	2,37	2,444	1	10
Çalışıp	E	187	2,48	2,459	1	10
çalışmayacağıma	T	433	2,42	2,448	1	10
	K	246	2,32	2,553	1	10
Nasıl bir işte	E	187	2,1	2,012	1	10
çalışacağıma	T	433	2,22	2,335	1	10
	K	246	2,59	2,539	1	10
Oturacağımız evle	E	187	2,58	2,327	1	10
ilgili kararlarımıza	T	433	2,59	2,447	1	10
	K	246	2,38	2,458	1	10
Ev içi düzenimize	E	187	2,28	2,265	1	10
	T	433	2,34	2,374	1	10
Kendi ailem	K	246	2,3	2,378	1	10
(annem, babam,	E	187	2,17	2,131	1	10
kardeşlerim) ile	T	433	2,24	2,273	1	10
ilişkilerime,						
görüşme sıklığıma						

3.1.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçlar

Bu bölümde ilk olarak yaş, katılımcının kendi eğitim durumu, eşinin eğitim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşam alanının eşin ailesi ile yakınlığı ve COVID-

19 etkisi gibi değişkenlere ilaveten araştırmanın ana değişkenleri olan evliliğin pozitif niteliği ve evliliğin negatif niteliği, dindarlık, özerk benlik puanı, ilişkisel benlik puanı ve algılanan aile müdahalesi değişkenlerinin birbirleriyle olan korelasyon analizi sonuçları gösterilmiştir. (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5’te de görülebileceği üzere, bireyin hem kendi eğitim durumu hem de eşinin eğitim durumu ve en çok müdahale ettiği düşünülen kişinin eğitim durumu ile evliliğin pozitif nitelikleri arasında çok zayıf da olsa pozitif yönlü bir korelasyon bulunmaktadır. Eşin ailesinden görülen destek algısı ile evliliğin pozitif nitelikleri arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunurken, eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyet ile evliliğin pozitif nitelikleri arasında orta düzey pozitif yönlü bir korelasyon bulunmaktadır. Evliliğin pozitif nitelikleri ile  ocuk sayısı, katılımcının yaşı, evlilik süresi, evlilik yaşantısının eşin ailesi tarafından kontrol edildiği algısı ve eşin ailesinin evliliğe müdahalesinden duyulan rahatsızlık arasında ise negatif yönlü zayıf bir korelasyon saptanmıştır. Bunların yanı sıra eşin ailesi ile yaşam alanının yakınlığı ve görüşme sıklığı ile evliliğin pozitif nitelikleri arasında negatif yönlü çok zayıf düzeyde bir korelasyon bulunmaktadır. Covid-19 salgınının cevaplara etkisi arttıkça evliliğin pozitif nitelikleri ise anlamlı şekilde azalmaktadır.

Evliliğin negatif nitelikleri ile yaş ve yaşam alanının yakınlığı ile pozitif yönlü çok zayıf,  ocuk sayısı, evlilik süresi, evlilik yaşantısının eşin ailesi tarafından kontrolü algısı ve eşin ailesinin müdahalesinden rahatsızlık arasında pozitif yönlü zayıf bir korelasyon bulunmaktadır. Evliliğin negatif nitelikleri ile kişinin kendi eğitim durumu, eşinin eğitim durumu ve en çok müdahale ettiği düşünülen kişinin eğitim durumu arasında negatif yönlü çok zayıf bir korelasyon, eşin ailesi ile ilişkiden memnuniyet ve eşin ailesinden görülen destek arasında ise negatif yönlü zayıf bir ilişki görülmektedir. Covid-19 salgınının cevaplara etkisi ile evliliğin negatif nitelikleri arasında çok zayıf anlamlı pozitif yönde bir ilişki görülmektedir.

Algılanan aile müdahalesi ile bireyin yaşı ve eşin ailesinden görülen destek arasında negatif yönlü çok zayıf, eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyet arasında ise negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda algılanan aile müdahalesi ile eşin ailesi ile yaşam alanının yakınlığı ve dindarlıktan ayrı olarak bireyin dininin günlük hayatını etkileme düzeyi arasında pozitif yönlü çok zayıf bir korelasyon, eşin ailesinin müdahalesinden duyulan rahatsızlık ile pozitif yönlü orta düzey bir

korelasyon, evlilik yaşantısının kontrolü algısı ile ise pozitif yönlü yüksek bir korelasyon saptanmıştır.

Çalışmadaki ana değişkenlerin birbirleri ile olan korelasyonları incelendiğinde evliliğin pozitif niteliklerinin, negatif nitelikleri ile negatif yönlü orta düzey bir korelasyon gösterdiği, evliliğin pozitif niteliklerinin algılanan aile müdahalesi ile zayıf da olsa yine negatif yönlü bir korelasyonu olduğu görölmüştür. Evliliğin negatif nitelikleri ile algılanan aile müdahalesi pozitif yönlü zayıf bir korelasyon gösterirken; katılımcıların ilişkisel benlik puanları ile özerk benlik puanları arasında negatif yönlü orta düzey bir korelasyon bulunmaktadır. Özerk benlik ve ilişkisel benlik değişkenlerinin diğer ana değişkenlerle herhangi bir korelasyonu bulunmamaktadır.

Tablo 5: Demografik ve Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1-Yaş	1													
2-Eğitim durumu	-,303**	1												
3-Eşin eğitim durumu	-,312**	,714**	1											
4-Evlilik süresi	,776**	-,475**	-,475**	1										
5-Çocuk sayısı	,537**	-,577**	-,567**	,699**	1									
6-Yaşam alanının eşin ailesi ile yakınlığı	,034	-,228**	-,204**	,110*	,163**	1								
7-COVID-19	-,165**	,078	,061	-,163**	-,108*	,010	1							
8-Eş ile olan ilişkiden memnuniyet	-,196**	,126**	,167**	-,245**	-,161**	-,156**	-,150**	1						
9-Evliliğin pozitif nitelikleri	-,258**	,190**	,194**	-,273**	-,249**	-,148**	-,192**	,773**	1					
10-Evliliğin negatif nitelikleri	,182**	-,123*	-,182**	,193**	,206**	,127**	,132**	-,618**	-,567**	1				
11-Dindarlık	,050	-,293**	-,303**	,223**	,316**	,097*	-,088	-,007	-,023	-,006	1			
12-İlişkisel benlik kurgusu	-,056	-,030	-,027	-,072	-,033	,120*	,023	,097*	,093	,034	,041	1		
13- Özerk benlik kurgusu	,029	,082	,078	,016	-,009	-,046	-,101*	-,064	-,047	,015	,030	-,453**	1	
14- Algılanan aile müdahalesi	-,113*	-,022	-,051	-,004	,021	,142**	,109*	-,315**	-,297**	,289**	,053	,067	-,052	1

**,p<.01

*,p<.05

3.1.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin T-testi ve ANOVA Sonuçları

İlk olarak *cinsiyetin* ana değişkenlerle olan ilişkisi bağımsız örneklem *t* testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların evliliğin pozitif niteliği puanları (Ort.=31.76, SS=11.39) erkek katılımcıların evliliğin pozitif niteliği puanlarından (Ort.=34.97, SS=9.94) anlamlı şekilde daha düşüktür ($t(431) = -3.119, p = 0.002$). Aynı zamanda kadın katılımcıların evliliğin negatif niteliği puanları da (Ort.=1.10, SS=0.21) erkek katılımcıların evliliğin negatif niteliği puanlarından (Ort.=1.06, SS=0.20) anlamlı şekilde daha yüksektir ($t(431) = 2.128, p = 0.036$). İlişkisel benlik puanı kadın (Ort.=17.64, SS=4.04) ve erkek (Ort.=16.84, SS=3.88) katılımcılar arasında farklılaşmaktadır ($t(431) = 2.070, p = .038$). Eşin ailesinin algılanan müdahalesi puanları da kadın (Ort.=12.48, SS=9.38) ve erkek (Ort.= 9.02, SS=7.03) katılımcılar arasında anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t(431) = 4.220, p = 0.000$). Kadın katılımcıların (Ort.=31.83, SS=11.01) dindarlık puanları erkek katılımcıların puanlarından (Ort.=30.53, SS=11.10) anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir ($t(431) = 1.207, p = 0.228$). Aynı zamanda kadın katılımcıların özerk benlik puanları (Ort.=29.89, SS=6.08) erkek katılımcıların puanlarından (Ort.=29.33, SS=5.82) istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($t(431) = 0.980, p = 0.331$).

Aktif olarak bir işte çalışıp çalışmama durumunun ana değişkenlerle ilişkisi bağımsız örneklem *t* testi ile incelenmiştir. Çalışmayan katılımcıların (Ort.=13.02, SS=9.53) eşin ailesinin algılanan müdahalesi puanlarının çalışan katılımcılardan (Ort.=9.94, SS=7.91) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. ($t(431) = -3.585, p = 0.000$). Çalışan katılımcıların evliliğin pozitif niteliği puanları (Ort.=33.30, SS=10.47) çalışmayan katılımcıların (Ort.=32.86, SS=11.70) puanlarından anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($t(431) = 0.384, p = 0.701$). Çalışan katılımcıların evliliğin negatif niteliği puanları da (Ort.=1.08, SS=0.20) çalışmayan katılımcıların puanlarından (Ort.=1.08, SS=0.21) anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($t(431) = -0.213, p = 0.832$).

Katılımcıların *çocuk sahibi olup olmamasının* ana değişkenler üzerindeki etkisi bağımsız örneklem *t*-testi ile incelenmiştir. Çocuk sahibi olan (Ort.=31.32, SS=10.91) katılımcılarda evliliğin pozitif nitelikleri, çocuk sahibi olmayan (Ort.=38.14, SS=9.17) katılımcılardan anlamlı şekilde daha düşüktür ($t(431) = 5.992, p = 0.00$). Benzer şekilde

çocuk sahibi olan (Ort.=1.10, SS=0.21) katılımcılarda evliliğin negatif nitelikleri çocuk sahibi olmayan (Ort.=1.02, SS=0.16) katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir ($t(431) = -4.008, p=0.00$). Katılımcıların algıladıkları eşin ailesinin müdahalesi çocuk sahibi olan (Ort.=11.17, SS=8.94) ve olmayan (Ort.=10.49, SS=7.65) katılımcılar arasında farklılaşmamaktadır ($t(431) = -0.777, p=0.438$).

Katılımcıların *evlilik kararını* nasıl aldıklarının (flört sürecinde ailenin onayını alarak, flört sürecinde ailenin onayını almadan, görücü usulü kendi isteğiyle, görücü usulü ailenin isteği ile) ana değişkenlerle olan ilişkisi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Evlilik kararının veriliş şeklinin *evliliğin pozitif nitelikleri* üzerinde anlamlı bir farklılaşma yarattığı görülmüştür [$F(3, 429) = 10.007, p=0.00$]. Evliliğin pozitif nitelikleri için gruplar arası farklılaşma Tukey HSD post-hoc testi ile incelenmiştir. Flört sürecinde ailesinin onayını alarak evliliğe karar veren (Ort.=35.31, SS=10.41) katılımcıların evliliğin pozitif nitelikleri puanları, görücü usulü kendi isteğiyle (Ort.=29.58, SS=10.29) ve görücü usulü ailesinin isteği ile (Ort.=26.94, SS=13.67) evliliğe karar veren katılımcılardan anlamlı şekilde daha yüksektir. Flört sürecinde ailesinin onayını almadan evliliğe karar veren (Ort.=32.94, SS=10.77) katılımcılar evliliğin pozitif niteliklerinde diğer gruplardan anlamlı bir farklılaşma göstermemektedirler. Evlilik kararının veriliş şeklinin *evliliğin negatif nitelikleri* üzerindeki etkisi Tukey HSD post-hoc testi ile incelenmiştir ve anlamlı bir farklılaşmanın söz konusu olduğu görülmüştür [$F(3, 429) = 5.454, p=0.001$]. Flört sürecinde ailesinin onayını alarak evliliğe karar veren (Ort.=1.06, SS=0.20) katılımcıların evliliğin negatif niteliklerinin, görücü usulü kendi isteğiyle (Ort.=1.26, SS=0.21) ve görücü usulü ailesinin isteği ile (Ort.=1.20, SS=0.24) evliliğe karar veren katılımcılardan anlamlı şekilde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Flört sürecinde ailesinin onayını almadan evliliğe karar veren (Ort.=1.04, SS=0.18) katılımcıların evliliğin negatif niteliklerinin, görücü usulü kendi isteğiyle (Ort.=1.26, SS=0.21) ve görücü usulü ailesinin isteği ile (Ort.=1.20, SS=0.24) evliliğe karar veren katılımcılardan anlamlı şekilde daha düşük olduğu da bulgular arasındadır. Flört sürecinde ailesinin onayını alarak evliliğe karar veren katılımcılar ile flört sürecinde ailesinin onayını almadan evliliğe karar veren katılımcıların, evliliğin negatif nitelikleri puanları arasında ve görücü usulü kendi isteğiyle evliliğe karar veren katılımcılar ile görücü usulü ailesinin isteği ile evliliğe karar veren katılımcıların

evliliğin negatif nitelikleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bununla birlikte evlilik kararının veriliş şeklinin *eşin ailesinin algılanan müdahalesi* üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmamaktadır [$F(3, 429)=1.741, p=0.158$]. Flört sürecinde ailesin onayını alarak (Ort.=10.95, SS= 7.90), flört sürecinde ailesinin onayını almadan (Ort.=11.39, SS=9.45), görücü usulü kendi isteğiyle (Ort.=10.26, SS=8.92) ve görücü usulü ailesinin isteği ile (Ort.=15.17, SS=12.44) evliliğe karar veren gruplar arasında eşin ailesinin algılanan müdahalesi açısından anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

ANOVA testi kullanılarak katılımcıların *kendi aileleri ile maddi bir bağa sahip olmaları* ile ana değişkenlerin ilişkisi incelenmiş ve hiçbir ana değişken puanı için anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Maddi bağın olmadığı (Ort.= 33.31, SS=10.82), kişinin kendi ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.=31.74, SS=11.65), kişinin eşinin, kişinin ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.= 30, SS=2.83) ve birlikte çalışılmamasına rağmen kişinin kendi ailesinden maddi destek gören (Ort.=32.68, SS=11.56) gruplar arasında *evliliğin pozitif nitelikleri* açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır ($F(3, 429)=0.254, p=0.859$). Maddi bağ olmayan (Ort.=1.08, SS=0.21), kişinin kendi ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.=1.11, SS=0.21), kişinin eşinin kişinin ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.=1.04, SS=0.19) ve birlikte çalışılmamasına rağmen kişinin kendi ailesinden maddi destek görülen (Ort.=1.04, SS=0.15) gruplar arasında *evliliğin negatif nitelikleri* açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır ($F(3, 429)=0.595, p=0.618$). Maddi bağı olmayan (Ort.=10.95, SS=8.69), kişinin kendi ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.=10.63, SS=7.02), kişinin eşinin kişinin ailesi ile birlikte çalıştığı (Ort.=6.50, SS=3.54) ve birlikte çalışılmamasına rağmen kişinin kendi ailesinden maddi destek görülen (Ort.=11.91, SS=9.19) gruplar arasında *eşin ailesinin algılanan müdahalesi* açısından da anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($F(3, 429)=0.328, p=0.805$).

Eşin ailesi ile bulunan maddi bağın ana değişkenlerle ilişkisi ANOVA ile test edilmiş ve yalnızca evliliğin negatif niteliklerinde anlamlı farklılaşma yarattığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(3, 429)=3.128, p=0.026$). Varyans homojen dağılmadığı için Games-Howell post-hoc testi kullanılmış ve sonucunda eşin ailesinden hiçbir maddi destek almayan (Ort.=1.09, SS=0.21) grubun *evliliğin negatif niteliklerinin*, eşinin

yine eşinin ailesi ile çalıştığı (Ort.=0.98, SS=0.13) gruptan anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Kişinin eşinin ailesi ile çalıştığı grup (Ort.=1.12, SS=0.13) ve birlikte çalışmamalarına rağmen maddi destek gören grubun (Ort.=1.01, SS=0.16) diğer gruplarla anlamlı bir farklılaşma göstermediği saptanmıştır. *Evliliğin pozitif nitelikleri* açısından eşin ailesinden hiçbir maddi destek almayan (Ort.=33.03, SS=11.05), eşinin yine eşinin ailesi ile çalıştığı (Ort.=35.45, SS=9.45), kişinin eşinin ailesi ile çalıştığı (Ort.=25.20, SS=6.54) ve birlikte çalışmamalarına rağmen maddi destek gören (Ort.=34.59, SS=9.83) gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F(3, 429)=1.363, p=0.254$). *Eşin ailesinin algılanan müdahalesi* açısından, eşin ailesinden hiçbir maddi destek almayan (Ort.=11.35, SS=8.92), eşinin yine eşin ailesi ile çalıştığı (Ort.=8.60, SS=5.66), kişinin eşinin ailesi ile çalıştığı (Ort.=7.20, SS=2.78) ve birlikte çalışılmamasına rağmen maddi destek gören (Ort.=8.30, SS=5.17) gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($F(3, 429)=1.955, p=0.120$).

Eşin ebeveynlerinin hayatta olup olmasının ana değişkenler ile ilişkisi tek yönlü ANOVA ile test edilmiş ve evliliğin pozitif nitelikleri ($F(3, 429)=4.016, p=0.008$) ve evliliğin negatif nitelikleri ($F(3, 429)=4.826, p=0.003$) puanlarında anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmüştür. Varyans homojenliği olmaması nedeniyle Games-Howell post hoc testi yapılmıştır ve eşinin ebeveynlerinin ikisi de vefat eden katılımcıların (Ort.=29.65, SS=11.20) *pozitif evlilik niteliklerinin* eşinin ebeveynlerinin ikisi de hayatta olan katılımcılara (Ort.=34.25, SS=10.57) göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Eşinin sadece annesi vefat eden katılımcıların (Ort.=27.46, SS=12.46) ve eşinin sadece babası vefat eden katılımcıların (Ort.=31.65, SS=11.07) diğer gruplardan anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tukey post hoc testi sonucunda ise eşinin ebeveynlerinin ikisi de vefat eden katılımcıların (Ort.=1.17, SS=0.24) *evliliğin negatif niteliklerinin* eşinin ebeveynlerinin ikisi de hayatta olan katılımcılara (Ort.=1.06, SS=0.18) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Sadece annesi vefat eden (Ort.=1.09, SS=0.22) ve sadece babası vefat eden katılımcı (Ort.=1.12, SS=0.24) gruplarının diğer gruplardan anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Eşinin ebeveynlerinin ikisi de hayatta olan (Ort.=11.23, SS=8.70), ikisi de vefat eden (Ort.=8.38, SS=7.11), sadece annesi vefat eden (Ort.=13.62, SS=9.17) ve sadece babası vefat eden (Ort.=10.79, SS=8.65) katılımcıların *eşin ailesinden*

algılanan müdahale puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(3, 429)=1.541, p=0.203$).

3.2. DÜZENLEYİCİLİK ROLLERİNİN TEST EDİLMESİ

Çalışmanın ana hipotezi olan algılanan aile müdahalesinin evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri üzerindeki etkisinde, dindarlık ve benlik kurgusunun düzenleyici rollerini test etmeden önce modelin normallik varsayımları kontrol edilmiş ve her bir değişken için normal dağılım incelenmiştir. Her bir değişkenin örneklem içinde normal dağılıp dağılmadığını incelemek amacıyla bu değişkenlerin ‘çarpıklık’ ve ‘basıklık’ değerleri hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 3). Literatür incelendiğinde, normallik varsayımının karşılanması için kabul edilebilir çarpıklık ve basıklık katsayısı değerlerinin sınırları ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. (Byrne, 2013:340; Hair ve diğerleri, 2010:71). Bu çalışmada ise Kline’nin (2015:59) önerdiği üzere araştırmanın ana değişkenleri için kabul edilebilir çarpıklık ve basıklık katsayılarının sınırı +3 ve -3 olarak belirlenmiştir. Ancak bu sınırlar dahilinde evliliğin negatif niteliklerine dair puanların normal dağılım sergilemediği görülmüştür.

Araştırmanın ana hipotezlerini test etmek amacı ile yapılacak olan düzenleyicilik analizleri sırasında normal dağılımın sağlanmamasından kaynaklanabilecek olası hataları ortadan kaldırmak amacıyla, evliliğin negatif nitelikleri değişkeni için “Logaritmik dönüşüm yöntemi” ($\log_{10}$) uygulanmıştır. Logaritmik dönüşüm yöntemi verinin pozitif çarpıklık ya da basıklık değerlerine sahip olduğu durumlarda kullanılabilecek en uygun veri düzenleme yöntemidir (Leydesdorff ve Bensman 2006:1471). Logaritmik dönüşüm yöntemi uygulandıktan sonra evliliğin negatif niteliklerinin tanımlayıcı istatistikleri tekrar incelenmiş ve puanların normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. (Bkz. Tablo 6) Araştırmanın ana hipotezleri test edilirken evliliğin negatif nitelikleri değişkeni için logaritmik dönüşüm yapılmış puanlar kullanılmıştır.

Tablo 6: Evliliğin Negatif Niteliklerine Dair Tanımlayıcı İstatistikler (Log10 dönüşümü gerçekleştirilmiş)

N	433
SS	.204
Çarpıklık	.969
Basıklık	-.072

Düzenleyici etki analizi yordayıcı değişkenin (X), yordanan değişken (Y) üzerindeki etkisinin düzenleyici değişkenin (W) varlığına, kategorilerine ya da seviyesine bağlı olarak değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılmaktadır (Hayes 2022:234). Çalışmanın ana hipotezi olan eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evlilik nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusu, ilişkisel benlik kurgusu ve dindarlık değişkenlerinin düzenleyici etkisi SPSS PROCESS Makro Model 1 ile test edilmiştir. Analiz aşamasında, var olan örneklem üzerinden farklı örneklemeler seçerek her birinde yeniden modeli test etmeye yarayan yeniden örnekleme (bootstrap) tekniği kullanılmıştır. Hesaplamalar %95 güven aralığında, 5000 bootstrap örnekleme üzerinden gerçekleştirilmiştir. Altı ayrı düzenleyicilik modelinin test edildiği analizlerde eşin ailesinin algılanan müdahalesi yordayıcı değişken (X), ilişkinin pozitif ve negatif nitelikleri yordanan değişkenler (Y), özerk benlik kurgusu, ilişkisel benlik kurgusu ve dindarlık ise düzenleyici değişkenler (W) olarak modele dahil edilmiştir.

3.2.1. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evlilik Niteliği Üzerindeki Etkisinde Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun ve Dindarlığın Düzenleyici Roller

Araştırma kapsamında düzenleyici değişkenlerin rolü analiz edilmiştir. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi test edilecek olan her bir model için bağımsız değişken, evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri bağımlı değişkenler özerk benlik kurgusu,

ilişkisel benlik kurgusu ve dindarlık değişkenleri ise düzenleyici değişkenler olarak modele yerleştirilmiştir. Her bir bağımlı değişken için üç düzenleyici değişken ayrı ayrı analize alınmış, toplamda altı model test edilmiştir.

3.2.1.1. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Özerk Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü

Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun düzenleyici rolü incelenmiş genel model ($F(3, 429)=14.47, p<.05, R^2=.09$) anlamlı bulunmuştur. Ancak eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=-.350, SE=.280, t=-1.248, p>.05$), özerk benlik puanının ana etkisi ($B=-.104, SE=.128, t=-.807, p>.05$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile özerk benlik kurgusunun etkileşim etkisinin ($B=-.001, SE=.009, t=-.105, p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durumda eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Hipotez 3 doğrulanmamıştır.

3.2.1.2. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Özerk Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü

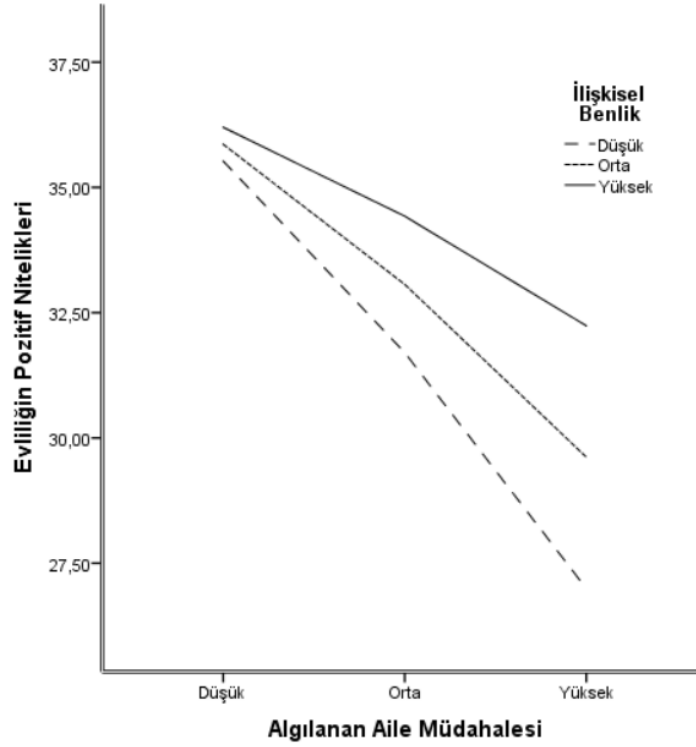
Özerk benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünü incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda genel model ($F(3, 429)=13.50, p<.05, R^2=.09$) anlamlı bulunmuştur. Eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=.002, SE=.005, t=.645, p>.05$) özerk benlik kurgusunun ana etkisi ($B=.001, SE=.002, t=-.230, p>.05$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile özerk benlik kurgusunun etkileşim etkisinin ($B=.0, SE=.0, t=.865, p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Hipotez 5 doğrulanmamıştır.

3.2.1.3. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde İlişkisel Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü

İlişkisel benlik ölçeğinin Cronbach Alfa değerinin düşük olmasından kaynaklı ölçeğin çalışmayan dört maddesi çıkarılıp geri kalan maddeler ile yeni bir ilişkisel benlik kurgusu puanı oluşturulmuş ve analizler bu puan üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ölçeğin tüm maddeleri tutularak hesaplanan ilişkisel benlik kurgusu puanı da eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri ve evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici değişken olarak konumlandırılıp bu analizler de sunulmuştur.

İlişkisel benlik kurgusunun (İlişkisel Benlik ölçeğinin madde toplam puan korelasyonu düşük maddeleri ölçekten çıkarılarak elde edilen puanlamaya göre), eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü analiz edildiğinde, genel model ($F(3,429)=18.20, p<.05, R^2=.11$), eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=-1.036, SE=.275, t=-3.772, p<.05$) anlamlı, ilişkisel benlik kurgusunun ana etkisi ($B=-0.622, SE=.198, t=10.972, p>.05$) ise anlamsız bulunmuştur. İlişkisel benlik kurgusu ile eşin ailesinin algılanan müdahalesinin etkileşim etkisinin ($B=.037, SE=.015, t=2.425, p<.05$) anlamlı olduğu görülmüştür. İlişkisel benlik kurgusu eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü etkisini zayıflatmakta ve dolayısıyla düzenleyici etkisi göstermektedir (Bkz. Şekil 2). Hipotez 4 doğrulanmıştır. İlişkisel benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide anlamlı bulunan düzenleyicilik etkisinin ilişkisel benlik kurgusunun hangi düzeylerinde etkililiğini sürdürdüğünü görebilmek amacıyla Johnson-Neyman Tekniği kullanılmıştır. İlişkisel benlik kurgusunun düzenleyici etkisinin 1 standart sapma altı ($B=-.547, SE=.088, t=-6.194, p<.05, 95\% CI[-0.7205, -0.3734]$), ortalaması ($B=-.400, SE=.058, t=-6.903, p<.05, 95\% CI[-0.5145, -0.2864]$) ve 1 standart sapma üstü ($B=-.254, SE=.079, p<.05, t=-3.217, 95\% CI[-0.4091, -0.0988]$) seviyelerinde anlamlı olduğu görülmüştür.

Şekil 2: İlişkisel Benlik Kurgusunun Düzeylerine Göre Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesi ile Evliliğin Pozitif Nitelikleri Arasındaki İlişki

İlişkisel Benlik ölçeğinin madde toplam puan korelasyonu düşük maddeleri ölçekten çıkarılmadan elde edilen ilişkisel benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici rolünü incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda genel model ($F(3, 429)=15.87$, $p<.05$, $R^2=.10$) anlamlı bulunmuştur. Eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi de ($B=-.950$, $SE=.367$, $t=-2.590$, $p<.05$) anlamlı bulunmuştur. Ancak ilişkisel benlik kurgusunun ana etkisi ($B=-.031$, $SE=.165$, $t=-.188$, $p>.05$) ve ilişkisel benlik kurgusu ile eşin ailesinin algılanan müdahalesinin etkileşim etkisinin ($B=.020$, $SE=0.013$, $t=1.570$, $p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. İlişkisel benlik puanının bu versiyonu için düzenleyici etkisi görülmemektedir.

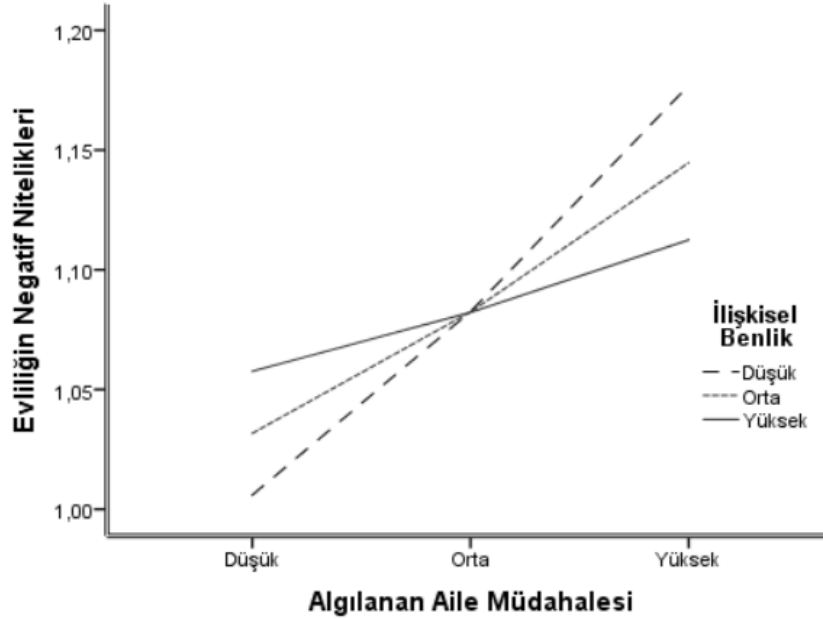
Pozitif-Negatif İlişki Niteliği ölçeği sonrasında katılımcılara verdikleri yanıtlarda Covid-19 salgının ne kadar etkili olduğu sorulmuştur. Covid-19 etkisinin ilişkinin pozitif nitelikleri ile arasında bulunan negatif yönlü korelasyon nedeni ile eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif nitelikleri ile olan ilişkisinde ilişkisel benliğin düzenleyici etkisinin test edildiği modele kontrol değişkeni olarak

eklenmiştir. Analizler sonucunda genele model ($F(4, 428)=16,93, p<.05, R^2=.14$), eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=-.938, SE=.273, t=-3.439, p<.05$), eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile ilişkisel benliğin etkileşim etkisi ($B=.032, SE=.015, t=2.158, p<.05$) ve Covid-19 etkisinin ana etkisi ($B=-2.119, SE=.618, t=-3.426, p<.05$) anlamlı bulunmuştur. İlişkisel benliğin ana etkisinin ($B=-.012, SE=.196, t=-.059, p>.05$) ise bir anlamlılık göstermediği görülmüştür. Bu durumda Covid-19'un katılımcıların ilişki niteliklerine etkisi, evliliğin pozitif niteliklerini anlamlı şekilde yordamakla birlikte ilişkisel benlik kurgusunun düzenleyici etkisini ortadan kaldırmamaktadır.

3.2.1.4.Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde İlişkisel Benlik Kurgusunun Düzenleyici Rolü

İlişkisel benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü analiz edildiğinde, genel model ($F(3, 429)=17.00, p<.05, R^2=.11$), eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=.023, SE=.005, t=4.522, p<.05$), ilişkisel benlik kurgusunun ana etkisi ($B=.010, SE=.004, t=2.744, p<.05$), ilişkisel benlik kurgusu ve eşin ailesinin algılanan müdahalesinin etkileşim etkisi ($B=-.001, SE=0, t=-3.271, p<.05$) anlamlı bulunmuştur. İlişkisel benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici etki gösterdiği, eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin negatif nitelikleri üzerindeki pozitif yönlü etkisini güçlendirdiği görülmüştür (Bkz. Şekil 3). Hipotez 6 doğrulanmıştır. Johnson-Neyman Tekniği ile elde edilen sonuçlara göre ilişkisel benlik kurgusunun eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici etkisi ilişkisel benlik kurgusunun 1 standart sapma altı ($B=.011, SE=.002, t=6.595, p<.05, 95\% CI[0.0077, 0.0142]$), ortalama ($B=.007, SE=.001, t=6.631, p<.05, 95\% CI[0.0051, 0.0094]$) ve 1 standart sapma üstü ($B=.004, SE=.002, t=2.370, p<.05, 95\% CI[.0006, .0064]$) seviyeleri için de anlamlıdır.

Şekil 3: İlişkisel Benlik Kurgusunun Seviyelerine Göre Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesi ile Evliliğin Negatif Nitelikleri Arasındaki İlişki

İlişkisel Benlik ölçeğinin madde toplam puan korelasyonu düşük maddeleri ölçekten çıkarılmadan elde edilen ilişkisel benlik kurgusunun, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü incelendiğinde genel model ($F(3, 429)=15.52, p<.05, R^2=.10$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=.024, SE=.007, t=3.528, p<.05$) anlamlı bulunmuştur. İlişkisel benlik kurgusunun ana etkisi ($B=.006, SE=.003, t=1.798, p>.05$) anlamlı olmamakla birlikte ilişkisel benlik kurgusu ve eşin ailesinin algılanan müdahalesinin etkileşim etkisi ($B=0, SE=0, t=-2.559, p<.05$) anlamlı bulunmuştur. Johnson-Neyman Tekniği sonucunda ilişkisel benlik kurgusunun 1 standart sapma altı ($B=.010, SE=.001, t=6.140, p<.05, 95\% CI[0.0068, 0.0132]$), ortalama ($B=.007, SE=.001, t=6.293, p<.05, 95\% CI[0.0047, 0.0090]$) ve 1 standart sapma üstü ($B=.004, SE=.002, t=6.270, p<.05, 95\% CI[0.0005, 0.0070]$) seviyesinde de eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Covid-19 etkisinin, evliliğin negatif nitelikleri ile arasında bulunan pozitif yönlü korelasyon nedeni ile eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin negatif nitelikleri ile olan ilişkisinde ilişkisel benliğin düzenleyici etkisinin test edildiği

modele kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Analizler sonucunda genel model ($F(4, 428)=13.78, p<.05, R^2=.11$), eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=.022, SE=.005, t=4.308, p<.05$), ilişkisel benlik kurgusunun ana etkisi ($B=.010, SE=.004, t=2.598, p<.05$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile ilişkisel benlik kurgusunun etkileşim etkisi ($B=-.001, SE=.0, t=-3.1066, p<.05$) anlamlı bulunmuştur. Covid-19'unana etkisi ($B=.023, SE=.012, t=1.944, p>.05$) ise bir anlamlılık göstermemiştir.

3.2.1.5. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Pozitif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü

Dindarlığın, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü incelenmiştir. Analizler sonucunda genel model ($F(3, 429)=13.84, p<.05, R^2=.30$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisi ($B=-.43, SE=.183, t=-2.370, p<.05$) anlamlı bulunsa da dindarlığın ana etkisinin ($B=-.026, SE=.072, t=-.361, p>.05$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile dindarlığın etkileşim etkisinin ($B=.002, SE=.005, t=.346, p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide dindarlığın düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Hipotez 7 doğrulanmamıştır.

3.2.1.6. Eşin Ailesinin Algılanan Müdahalesinin Evliliğin Negatif Nitelikleri Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü

Dindarlığın, eşin ailesinin algılanan müdahalesi ve evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünü incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda genel model ($F(3, 429)=13.22, p<.05, R^2=.29$) anlamlı bulunmuştur. Ancak eşin ailesinin algılanan müdahalesinin ana etkisinin ($B=.005, SE=.003, t=1.575, p>.05$) dindarlığın ana etkisinin ($B=-.001, SE=.001, t=-.634, p>.05$) ve eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile dindarlığın etkileşim etkisinin ($B=.0, SE=.0, t=.447, p>.05$) anlamlı olmadığı görülmüştür. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin negatif nitelikleri arasındaki ilişkide dindarlığın düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Hipotez 8 doğrulanmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif ve negatif nitelikleriyle olan ilişkisi incelenmiş olup aynı zamanda dindarlık özerk ve ilişkisel benlik kurgularının bu ilişkideki düzenleyici etkileri altı ayrı moderasyon modeli ile analiz edilmiştir. Yapılan tüm istatistiksel analiz ve modellerde eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü etkisi ve negatif nitelikleri artırıcı etkisi istatistiksel olarak anlamlılık göstermiştir. Dolayısıyla Hipotez 1 ve Hipotez 2 doğrulanmıştır. Özerk benlik kurgusunun ve dindarlığın eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif nitelikleri ve negatif nitelikleri arasındaki ilişkide beklenen düzenleyici etkisi görülmemiştir. Yani Hipotez 3, Hipotez 5, Hipotez 7 ve Hipotez 8 doğrulanmamıştır. Diğer yandan ilişkisel benliğin düzenleyici etkisi incelendiğinde, Hipotez 4 ve Hipotez 6 doğrulanmış olup ilişkisel benlik yükseldikçe eşin ailesinin algılanan müdahalesinin hem pozitif nitelikleri düşürücü etkisinin hem de negatif nitelikleri artırıcı etkisinin zayıfladığı görülmüştür. Bu bölümde elde edilen ana bulguların paralelinde sırasıyla çalışmada ortaya konan betimleyici istatistikler, korelasyon bulguları ve varyans analizleri tartışılacaktır. Ayrıca çalışmadaki sınırlılıklar ortaya konulacak ve ileriki çalışmalar için geliştirilmesi ve odaklanması gereken noktalar tartışılacaktır.

Katılımcılardan toplanan demografik veriler dikkate alındığında cinsiyet bakımından görece dengeli (%56.8 kadın), lisans (%50.1) ve lisansüstü (%9) olmak üzere üniversite eğitim düzeyi %60'a yakın, %91.5 oranında dini inanca sahip ve kadın çalışma oranı %48.8 olan bir örneklem ortaya çıkmaktadır. Şubat 2023 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK; data.tuik.gov.tr) verileri incelendiğinde genel popülasyonda kadın çalışma oranının %31.8 olarak rapor edildiği görülmektedir. Diğer yandan 2021 OECD Türkiye verilerinde (<https://data.oecd.org/>) lisans ve lisansüstü mezunu kişilerin genel yetişkin popülasyona (25-64 yaş) oranı %24.45 olarak yer almaktadır. söz konusu istatistikler göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırma kapsamında Türkiye genel popülasyonundan daha eğitilmiş ve kadın çalışma oranı daha yüksek bir örneklemle çalışıldığını göstermektedir. Bu anlamda örneklemin genel Türkiye popülasyonunda temsil edilebilirliği konusundaki olası problemler göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca algılanan müdahale puanlarındaki genel düşüklüğün bir

sebebi olarak da geleneksel aile yapısından uzak, özellikle kadın çalışma oranının yüksek olduğu daha modern yapıda bir örnekleme ulaşılmış olması gösterilebilir.

Hu ve diğerleri (2015:2140) eşlerin eğitim düzeyleri ile evlilik nitelikleri arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Benzer şekilde bizim yaptığımız çalışmada da kişinin eğitim düzeyi arttıkça evliliğin pozitif nitelikleri artmakta, negatif nitelikleri azalmaktadır. Kişinin eğitim düzeyi arttıkça, eşin ailesinden algılanan destek, müdahalecinin eğitim durumu, eşin ailesi ile aradaki mesafe artmakta yaşam alanının eşin ailesiyle ile yakınlığı azalmaktadır. Bununla birlikte eşin eğitim durumunun da aynı değişkenlerle benzer ilişkileri bulunmuştur. Ayrıca, eşin eğitim durumu ve eşin ailesi ile olan ilişkiden duyulan memnuniyet değişkenlerinin pozitif yönlü anlamlı ilişkisi bu anlamda dikkate değerdir. Kağıtçıbaşı'nın (2019:207) ifade ettiği sosyo-ekonomik düzey ve eğitim durumu arttıkça bireylerin benlik kurgusunun yetkinlik boyutunda özerkliğe yaklaştığı görüşü ve psikolojik bağımlı aile modelinin iddia ettiği gibi sosyoekonomik gelişme ve eğitimin bireyin benlik kurgusunu kişiler arası mesafe boyutunda ilişkisellikten uzaklaştırmadığı, özerk ve ilişkiyel benlik özelliklerinin aynı anda var olabileceği görüşü bu bulgularla tutarlılık göstermektedir. Eğitim durumu arttıkça eşin ailesi ile olan fiziksel mesafenin artması özerk benlikle ilişkilendirilebileceği gibi algılanan destek ve eşin ailesi ile ilişkiden duyulan memnuniyetin artması da ilişkisellikse bir kopuşun olmadığını göstergesidir.

Bu çalışmanın bulgularında cinsiyet farklılıkları incelendiğinde kadınların evlilik kalitesinin erkeklere göre daha düşük olması ve aynı zamanda erkeklere göre daha fazla müdahale algılamaları önemlidir. Jackson ve diğerlerinin (2014:105) 226 farklı örnekleme inceleyip meta analiz sonucunda ulaştıkları; kadınların algıladıkları ilişki kalitesinin erkeklere oranla daha düşük olduğu bulgusu bizim çalışmamız ile de uyumludur. Literatürde cinsiyete bağlı müdahale algısına dair bir ölçüm ve farklılaşma bulgusu olmamakla birlikte boşanma nedenlerinde kadınların da erkeklerin de eşin ailesini sebepler arasında gösterdiği görülmektedir (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018:158; Aybey, 2015:113; Sağlam ve Aylaz 2017:589). Bununla birlikte literatürde sadece kadınların boşanma nedenlerine odaklanan birçok çalışma da kadınlar için boşanma üzerinde kök ailenin etkisini ortaya koymaktadır (Taş, 2014:10; Uçan, 2007:38). Algılanan aile müdahalesinde cinsiyet farklılığını ortaya koyması bakımından yaptığımız çalışma literatüre bir katkı sağlayacaktır. Kadınların erkeklere

göre hem daha düşük pozitif evlilik niteliği, hem de daha yüksek negatif evlilik niteliği rapor etmelerinin kaynağı, kadınların aynı zamanda eşlerinin ailelerinden erkeklerle kıyasla daha yüksek müdahale algıladıkları yönündeki bulgu da göz önünde bulundurularak yorumlandığında, kadınların erkeklerle oranla eşin ailesinin yıkıcı müdahalesine daha fazla maruz kalmalarıdır denilebilir. Kadınların erkeklerle oranla daha fazla kök aile müdahalesine maruz kalmalarının nedeni olarak ise içinde bulunulan kültürel dinamiklerin etkisinden kaynaklı olabilir. Ataerkil kültürün bir sonucu olarak “Gelin gitmek” olarak ifade edilen, kadının evlilik sonrası erkeğin soyadını alması ve erkeğin kütüğüne geçmesi gibi uygulamalarla da kendini gösteren, toplumda evlilik sonrasında kadının erkeğin ailesine dahil olduğu, artık bu ailenin bir parçası olduğu şeklinde yaygın bir bakış açısı mevcuttur. Bu durum kadının ailesine kıyasla erkeğin ailesinin, kadına müdahale etmek için kendilerinde daha fazla hak görmelerine yol açıyor olabilir. Ayrıca yine ataerkil kültürlerde yoğunluklu şekilde ev içi işler, çocuk bakımı gibi konulardan kadının sorumluluğu çok daha fazla kabul görmektedir. Elde ettiğimiz bulguların da işaret ettiği gibi özellikle çocuklarla ilgili konular en yoğun müdahale algılanan alandır. Bu da kadınların erkeklerle oranla daha fazla müdahale algılamalarını beraberinde getirmiş olabilir.

Elde ettiğimiz bir diğer bulguya göre hem erkek hem kadın katılımcılar için çalışan katılımcılar çalışmayanlara göre eşin ailesinden daha fazla müdahale algılamaktadır. Ancak çalışan katılımcılarla çalışmayanlar arasında evliliğin pozitif-negatif nitelikleri ve özerklik-ilişkisellik puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Çalışan ve çalışmayan katılımcılar her ne kadar özerk ve ilişkisel benlik kurguları açısından farklılık göstermeseler de çalışan katılımcıların maddi olarak kök aileye ve eşe bağımlılığı azalmaktadır. Maddi bağımlılığın azalması kişinin özerk benlik kurgusunu daha rahat ortaya koymasını kolaylaştırmış olabilir. Bunun yanı sıra özellikle çalışan kadınların eşin ailesinden çocuk bakımı için destek alması eşin ailesinde çiftin hayatına ve kararlarına müdahil olma hakları olduğuna dair bir algı yaratıyor olabilir.

Evlilik ilişkilerinde kök ailenin müdahil olduğu önemli konulardan biri çocuktur. Eşin ebeveyninin algılanan olası müdahale konularına verilen cevaplar arasında en yüksek ortalama “Çocuklarla ilgili konulara” (X: 3,39 SS: 2,77) maddesinde görülmüştür. Demirkıran Yurtkuran ve diğerleri de (2009:55) çocuklarla

ilgili konularda müdahale algısının yüksek olduğunu göstermişlerdir. Bununla birlikte yaptığımız çalışmada çocuk sahibi olanların çocuk sahibi olmayanlara oranla evliliklerinin pozitif nitelikleri daha düşük, negatif nitelikleri ise daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda çocuk sayısı evliliğin pozitif nitelikleriyle ters, negatif nitelikleriyle de doğrusal korelasyona sahiptir. Twenge ve diğerleri de (2003:574) yaptıkları meta analiz sonucunda çocuk sahibi olanların olmayanlara göre evlilik niteliğinin daha düşük olduğunu ve çocuk sayısı arttıkça evlilik niteliğinin azaldığını tespit etmişlerdir. Bu bakımdan bulgular literatürle uyumluluk göstermektedir. Kök ailenin en yüksek ortalamaya sahip müdahale konusunun çocuklar olması ve çocuklu çiftlerin evliliğin pozitif niteliklerinin daha düşük, negatif niteliklerinin daha yüksek olması bulgusu birbiri ile ilişkilendirilebilir. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi evliliğin pozitif niteliklerini düşürüp negatif niteliklerini artırmaktadır. Tek neden bu olmamakla birlikte çocuklu katılımcıların daha düşük pozitif evlilik niteliklerine ve daha yüksek negatif evlilik niteliklerine sahip olmasının nedeni eşin ailesinin çocuklarla ilgili müdahalesi olabilir. Bunun yanı sıra çocuklu katılımcılar için eşlerin ilgi ve sevgilerinin büyük bir kısmını çocuğa yönlendirmeleri evliliğin zarar görmesinin olası nedenlerinden biridir. Kurşuncu ve diğerleri de (2023:1) yürüttükleri çalışmada çocuğa odaklılığın evlilik kalitesini düşürdüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Bulgulara göre katılımcıların eşlerinin ailelerinden en fazla müdahalede algıladıkları konu çocuklardır. Ancak kök aile ebeveynlerinin çocuk bakımındaki fiili dahil oluş oranları oldukça düşüktür (Şu an bakıma ihtiyaç duyan çocuklar için: Anne =%5; Kayınvalide = %1.9; Geçmişte bakım almış çocuklar için: Anne=%7.6, Kayınvalide = %5.7). Bu anlamda örnekleme geleneksel geniş aile yapısından uzak bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kadın eğitim ve çalışma oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu bir örneklem için beklenenin dışında bir sonuç çıkmıştır. Çalışan kadınların çocuk bakımı için kök ailelerden destek aldığı düşünülmektedir. Ancak yaptığımız çalışmada ailede çocuk bakımını üstlenen kişinin eğer çocuğun şu an bakıma ihtiyacı varsa %61.2 oranla, eğer şu an ihtiyacı yoksa geçmişte bakımı üstlenen kişi % 55.3 oran ile kadındır. Bu durumda kadınların hem çalışıp hem çocuk bakımını üstlendiği görülmektedir. Bu durum sonraki çalışmalarda incelenebilir.

Katılımcıların eğitim durumu ile çocuk sayısı arasında güçlü bir negatif ilişki görülmüştür. Ayrıca çocuk sahibi olanların anlamlı biçimde daha dindar oluşu ve dini

inancın günlük yaşamlarında daha etkili oluşu göz önünde bulundurulduğunda çocuk sahibi olmanın ve çocuk sayısının geleneksel/muhafazakar aile yapısıyla ve dolayısıyla yüksek ilişkisel veya düşük özerk benlik kurgusu ile olası ilişkisi değerlendirilebilir. Beyers'in (2017:1) ifade ettiği üzere dindarlık ve kültür arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Cohen ve diğerleri de (2016:1236) bireysel ve toplulukçu kültürlerde dindarlığın farklı biçimlerde kendini gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda daha toplulukçu kültürlerin özelliği olan çok çocukluluğun dindarlıkla pozitif ilişkisi ve katılımcının eğitim düzeyi ile olan negatif ilişkisi Kağıtçıbaşı'nın (2002:3) Aile Değişimi Modeli ile de uyumluluk göstermektedir. Ancak her ne kadar çocuk sayısı ile eğitim durumu arasındaki negatif ilişki ve çocuk sayısı ile dindarlık arasındaki pozitif yönlü ilişki istatistiksel olarak anlamlı olsa da etki büyüklüklerinin zayıf oluşu bu noktada istatistiksel olarak anlamlı bir modelleme yapılamayacağına işaret etmektedir. Öyle ki algılanan müdahale ve özerk veya ilişkisel benlik puanları çocuk sahibi olan ve olmayan bireyler arasında anlamlı biçimde farklılaşmamıştır.

Son olarak betimleyici istatistiklerde elde edilen bir diğer dikkat çekici bulgu da eşinin ebeveynlerinin vefat etmiş olduğu kişilerde evliliğin pozitif niteliklerinin daha düşük olmasıdır. Geçmiş çalışmalarda (örn. Kaplan ve diğerleri, 2018:827) görülen eşin ebeveynlerinin evliliğe müdahalelerinin evliliğe negatif etkilerinin söz konusu olduğu bulgusuna dayanarak eşin ebeveynlerinin vefatı sonrası bu negatif etkinin ortadan kalkması beklenir. Ancak bu çalışmanın bulguları, diğer olası değişkenlerin değerlendirilmesini de gerektirmektedir. Önceki kısımlarda da üzerinde durulduğu gibi eşin ebeveyninin psikolojik ve maddi desteği evliliğin kalitesi açısından pozitif bir etkiye sahiptir. Bu noktada her ne kadar kök aile ebeveynleriyle aşırı ilişkisellik ve algılanan müdahale negatif etki yaratabilecek olsa da özellikle toplulukçu ve ilişkisel benlik kurgusu yüksek olan toplumlarda ebeveynlerin tamamıyla eksikliği negatif etkiye sebep oluyor olabilir. Ayrıca ebeveyn kaybının genel olarak önemli bir stres kaynağı olduğu ve yaşam kalitesini gelişimsel süreçte oldukça etkilediği de göz ardı edilmemelidir. Örneğin erken yetişkinlikte yaşanan ebeveyn kaybı yeterli sosyal desteğin olmaması sebebiyle daha problemlili bir yas sürecinin ortaya çıkmasına sebep olabilmekte, önemli bir stres faktörü olarak kendini göstermektedir (Hollingshaus ve Smith, 2015:181). Bu anlamda olası genel stres düzeyinin aile yaşantısının nitelikleri üzerinde etki yaratmış olması beklenebilir.

Bunun yanı sıra bu çalışmada yaş arttıkça evliliğin negatif niteliklerinin artıp, pozitif niteliklerinin azaldığı görülmüştür. Yaşın ilerlemesinin doğal bir sonucu olarak bireylerin ebeveynlerini kaybetme oranı da artmaktadır. Yanı eşin ebeveynlerinin ikisi de vefat etmiş olan katılımcıların daha düşük pozitif evlilik niteliklerine sahip olmasının nedeni eşin ebeveynlerinin hayatta olmamasından ziyade çiftlerin yaşının ilerlemiş olması olabilir. Yaş değişkeninin, eşin ailesi ile olan ilişkiden duyulan memnuniyet ve eşin ailesinin desteği ile olan negatif, çocuk sayısı ile olan pozitif korelasyonu göz önüne alındığında nedensellik içerebilecek çıkarımlar yapılabilir. Analizler sonucu kişinin yaşı ilerledikçe eşin ailesinden algılanan destek ($r=-.204$) ve eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyet ($r =-.144$) anlamlı şekilde azalmaktadır. Benzer şekilde evliliğin süresi arttıkça algılanan desteğin ($r =-.202$) ve memnuniyetin de ($r=-.160$) düştüğü görülmektedir. Ayrıca eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyet ve algılanan destek ilişkinin pozitif nitelikleri ile doğrusal, negatif nitelikleri ile ters yönlü bir ilişki göstermektedir. Ailelerin genellikle yeni evlenen çiftlere evliliğin ilk yıllarında maddi ve manevi olarak daha fazla destek vermesi ve ilerleyen yıllarda bu desteğin miktarının azalması evlilik süresi ve dolayısı ile yaş ilerledikçe evliliğin pozitif niteliklerinin düşüp negatif niteliklerinin yükselmesinin sebeplerinden biri olabilir. Bunun yanı sıra daha önce de bahsedildiği gibi çocuk sayısı arttıkça evliliğin pozitif nitelikleri düşüp negatif nitelikleri artmaktadır. Yaş ile çocuk sayısı arasındaki pozitif korelasyon göz önüne alındığında bir diğer nedenin de bu durum olduğu söylenebilir. Literatürde de yaş ve evlilik kalitesi arasında negatif bir ilişki olduğuna dair bulgular görülmektedir (Lee ve Shehan, 1989:228). Ancak Çelik (2006:83) ve Yalçın (2014:250) Türkiye'de gerçekleştirdikleri çalışmalarında yaş ile evlilik kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki saptamışlardır. Bu çelişkili sonuçların nedeni sonraki çalışmalarda incelenebilir.

Eşin ailesinin evlilik nitelikleri üzerindeki etkisinin önemi önceki çalışmalarda ortaya konmuştur (Bryant ve diğerleri, 2001:614; Hoyer, 1971:34; Kaplan ve diğerleri, 2018:827; Wu ve diğerleri, 2010:508). Bu çalışmada her ne kadar boşanma süreçleri veya doğrudan kayınvalide-kayınpeder ile olan ilişkiler gibi özelleşmiş süreçler incelenmemiş olsa da müdahale ile ilintili birçok alt değişkenin evlilik niteliklerine olan etkisi korelasyon ve varyans analizleri ile incelenmiştir. Örneğin evlilik yaşantısının kontrol algısı değişkenine ilaveten; yaşam alanının eşin ailesi ile olan

yakınlığı, eşin ailesi ile görüşme sıklığı, eşin ailesinin müdahalesinden rahatsızlık, eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyet ve eşin ailesinin algılanan desteği incelenmiş olup tüm bu alt değişkenlerin evlilik nitelikleriyle anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu gözlenmiştir. Ancak en önemlisi eşin ailesinin desteğinin ve eşin ailesi ile olan ilişkiden memnuniyetin evliliğin pozitif nitelikleriyle olan doğrusal, negatif nitelikleriyle olan ters yönlü etkileşimi, bu müdahale ve yakınlığın niceliğinden çok niteliğinin de önemli olabileceğini ortaya koymuştur denilebilir. Bu anlamda her ne kadar Genç ve Baptist'in (2019:23) ile Song ve diğerlerinin (2022:1) ortaya koyduğu gibi eşin kök ailesi ile olan maddi ve manevi yakınlık evlilikte çatışmalara sebep olsa da eşin ebeveynlerinden sağlanan desteğin olası pozitif etkileri de göz ardı edilmemelidir. Bu desteğin olası pozitif etkileri ve nitelikleri ileriki çalışmalarda daha derinlemesine incelenmelidir. Eşin ailesinden algılanan desteğin olası pozitif etkilerinin yanında bu çalışmada elde edilen "eşin ailesiyle olan maddi bağın" evliliğin negatif nitelikleriyle olan negatif ilişkisi de bu anlamda eşin ailesinin algılanan desteğinin yanında maddi desteğin de önemli olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durumu eşin ailesinin müdahalesinden rahatsızlık değişkeni ile eşin ailesinden algılanan desteğin negatif yönlü ilişkisi de desteklemektedir. Eşin ailesinin aile içi işlere müdahalesi daha yapıcı bir boyutta olduğunda müdahaleden ziyade destek olarak algılanıyor olabilir. Ancak katılımcıların eşlerinin aileleri ile aralarında mesafe azaldıkça, yaşam alanının paylaşımı ve görüşme sıklığı arttıkça evliliğin pozitif niteliklerinde düşüş negatif niteliklerinde artış görülmektedir. Bu durumda eşin ailesi ile fiziksel olarak bir arada bulunmanın eşin ailesine daha fazla müdahale şansı verdiği düşünülebilir.

Eşin ailesinden algılanan destek dikkate alındığında bir diğer dikkat çekici bulgu da bu algılanan destek puanının ilişkisel benlik kurgusuyla zayıf da olsa istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon göstermesidir. Her ne kadar nedensel bir ilişki ortaya koymak eldeki veriyle mümkün olmasa da ortaya çıkan bu korelasyonun sebebi, ilişkisel benlik puanları yüksek olan kişilerin eşin ailesinin evliliğe olan müdahalesini daha pozitif olarak algılamalarının sonucu olarak yorumlanabilir. Kaldı ki bu pozitif algının da ilişkisel benliğin bu çalışmada ortaya koyulan pozitif düzenleyici etkisine de olası katkısı olabileceği düşünülebilir. Bu anlamda, algılanan desteğin etkisi literatürde üzerinde durulan kayınvalide-kayınpeder ile çıkan

çatışmaların yanında göz ardı edilmiş olup, ileriki çalışmalarda bu noktanın da incelemesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra ilişkisel benlik kurgusu ve eşin ailesi ile yaşam alanının paylaşımı arasında görülen pozitif korelasyon da dikkat çekicidir. İlişkisel benlik kurgusunun temelinde yer alan geniş aile kültürü ve geniş aile bireyleriyle yoğun şekilde ilişkilene durumu eşin ailesi söz konusu olduğunda da devam etmektedir. Katılımcıların ilişkisel benlik örüntülerinin eşin ailesi ile aynı çatı altında yaşamayı kabul etmeyi ve yaşamı bu şekilde devam ettirmeyi kolaylaştırdığı söylenebilir.

Bu çalışmada özerk-ilişkisel benlik kurguları ile evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir. Literatüre bakıldığında ise benlik kurgusu ve ilişki niteliği arasındaki ilişkiye dair çelişkili bulgular bulunmaktadır. Kurşuncu ve Sümer (2021:1) ilişki niteliği ve benlik kurgusu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Reynolds (2012:83) ise ilişkisel benlik kurgusunun ilişki niteliği üzerinde yordayıcı bir etkisi olmadığını göstermiştir. Literatürdeki bu çelişki durumun nedeni her bir çalışmada ilişki niteliğini ve benlik kurguları ölçmek için kullanılan ölçeklerin çeşitlilik göstermesi olabilir.

Özerk ve ilişkisel benliğin algılanan aile müdahalesi ve evliliğin pozitif-negatif nitelikleri arasındaki düzenleyici rolü incelendiğinde, *özerk benlik* kurgusunun herhangi bir düzenleyici etki göstermediği ancak *ilişkisel benlik* kurgusunun algılanan aile müdahalesi ile evliliğin hem pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide hem de negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi olduğu görülmüştür. Eşin ailesinin algılanan müdahalesi arttıkça evliliğin negatif nitelikleri artmaktadır. Ancak ilişkisel benlik puanı yükseldikçe müdahalenin evliliğin negatif niteliklerini artırıcı etkisinin zayıfladığı görülmektedir. İlişkisel benlik kurgusunun yüksek olduğu koşulda eşin ailesinin algılanan müdahalesi yüksek olsa dahi evliliğin negatif nitelikleri daha düşük algılanmaktadır. Bununla paralel şekilde ilişkisel benlik puanı yükseldikçe müdahalenin evliliğin negatif niteliklerini artırıcı etkisi de zayıflamakta; ilişkisel benlik kurgusu yüksek olduğunda eşin ailesinin algılanan müdahalesi yüksek olmasına rağmen evliliğin pozitif niteliklerinde düşük algılanmamaktadır. İlişkisel benlik kurgusunun yüksekliği, eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini azaltıcı, negatif niteliklerini artırıcı etkisi karşısında evlilik niteliğini koruyucu bir etki göstermektedir. Bu durumda benlik kurgusunun kişiler arası mesafe

boyutunda ilişkisellik arttıkça kişisel sınırların keskinliğinin azaldığı ve dolayısı ile bir başkasının özellikle de aile bireylerinin bu sınırların içine dahil olmasının kişileri rahatsız etmediği söylenebilir. Ayrıca bu sonuçlarda, Kağıtçıbaşı'nın (2002:5) tanımladığı ve ilişki benlik kurgusunu destekleyen karşılıklı bağımlı aile modelinde olduğu gibi sıkı aile ve akraba bağlarının, yakın geniş aile ilişkilerine sahip bir yapının söz konusu olduğu da görülmektedir. Day ve Impett (2017:7) ilişki benlik kurgusu yüksek kişilerin romantik ilişkilerinde fedakarlık yapmaya daha meyilli olduklarını göstermişlerdir. Bizim çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlardan biri olan ilişki benlik kurgusunun, eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü, negatif niteliklerini artırıcı etkisini zayıflatması ve bir nevi ilişki niteliğini koruyucu etki göstermesi de bununla ilişkilendirilebilir. İlişki benlik kurgusu yüksek kişilerin eşin ailesinin müdahalesine katlanmayı ve bunu bir problem haline getirmemeyi, evlilikleri için yaptıkları bir fedakarlık olarak görüyor olma ihtimalleri de göz önüne bulundurulmalıdır. Tüm bunların yanı sıra algılanan aile müdahalesi ve evliliğin pozitif nitelikleri arasındaki ilişkide ilişki benlik kurgusunun düzenleyici değişken olarak dahil edildiği modelde *kontrol değişkeni olan Covid-19'un* ilişki niteliğine olan etkisinin evliliğin pozitif niteliklerinin negatif yönde anlamlı bir yordayıcısı olması, modelin anlamlılığını ortadan kaldırmaya dahi önemli bir bulgudur. Pandemi sürecinde toplanmış verilerden elde edilen bu bulguların pandemi sonrasında tekrarlanması faydalı olacaktır.

İlişki benlik kurgusu puanlarında böyle bir düzenleyici etki gözlemlenirken, *özerk benlik kurgusunun* herhangi bir düzenleyici etkisinin bulunmaması, Kağıtçıbaşı'nın (1996b:37) bu iki yapının birbirine zıt yapılar olmadığı eleştirisine katkı sağlamaktadır. Öyle ki özerk ve ilişki benlik kurguları birbirinden bağımsız kavramlardır ve sosyal etkileşimlerde her zaman birbiriyle taban tabana zıt karakterler ortaya koymak durumunda değillerdir. Özerk ve ilişki benlik kurguları arasındaki negatif korelasyonun da ($r = -.453$) taban tabana zıt olabilecek iki psikolojik yapının olası ilişkisinden çok daha zayıf olduğu görülmektedir. Ancak yine de özerk benliğin seviyelerine göre eşin ailesinin algılanan müdahalesinin evliliğin pozitif ve negatif özellikleri üzerindeki etkisinin değişmemesi ilginç bir bulgudur. Özerk benlik kurgusunun ortaya çıkmasını sağlayan aile yapısında çocuğun üzerinde bir otoritenin kurulmadığı, daha az kontrol edilip daha serbest bırakıldığı bir aile ortamı söz

konusudur. Dolayısıyla bu benlik kurgusu ile eşin ailesinin algılanan müdahalesinin bir çatışma yaratması beklenebilir. Bu çalışmada bu etkinin görülmemesinin nedeni soruların katılımcılara sunuluş sırası olabilir. Verilerin online toplanma sürecinde katılımcılara önce evlilik nitelikleri ile ilgili sorular sonrasında ise özerk-ilişkisel benlik kurgusu ölçeği sunulmuştur. Katılımcının özerk ilişkisel benlik kurgusuna dair maddeleri evliliğine ve eşi ile olan ilişkiye yorması olasıdır. “Benimle ilgili bir konuda çok yakın hissettiğim kişilerin aldığı kararlar, benim için geçerlidir.” maddesi için kişinin eşi ile olan ilişkisini göz önüne alarak daha yüksek puan vermiş olma ihtimali bulunmaktadır. Kişiler özerk benliklerini evlilik ilişkilerinde daha az ortaya koyup, eşlerinin aileleri ile olan ilişkilerinde daha fazla ön plana çıkarıyor olabilirler. Çalışmanın özellikle özerk benlik kurgusu için sıra etkisi (order effect) kontrol edilerek tekrarlanması bu bulguyu aydınlatmaya yardımcı olacaktır.

Literatürde dindarlık arttıkça evliliğin pozitif niteliklerinin arttığı, negatif niteliklerinin azaldığı yönünde birçok bulgu olmasına rağmen bizim çalışmamızda dindarlığın evliliğin pozitif ve negatif ilişki nitelikleri ile anlamlı bir ilişkisi görülmediği gibi eşin ailesinin algılanan müdahalesi ile evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünün de olmadığı görülmüştür. Literatürün önemli bir kısmı dindarlığın evlilik niteliği ile pozitif bir ilişkisi olduğunu gösterse de (Cho, 2014:71; Seddighi ve diğerleri, 2014:10; Webbo ve diğerleri, 2017:7), Day ve Acock (2013:164) yürüttükleri çalışmada dindarlık ve ilişki doyumu arasında doğrudan bir ilişki olmadığını, ancak ilişki içerisindeki fedakarlık, bağlılık ve affedicilik kavramları aracılık ettiğinde dindarlığın ilişki niteliklerini yordadığını göstermişlerdir. Bu durumda bizim çalışmamızda da dindarlık ile evliliğin pozitif ve negatif nitelikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının nedeni söz konusu değişkenler arasında doğrudan bir ilişki olmaması olabilir.

Literatürde daha önce eşin ailesinin algılanan müdahalesini direkt olarak ölçen ve bunun evlilik niteliği ile ilişkisini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Benlik kurgusunun düzenleyici etkisinin de incelenmiş olması, kültürün etkisini görmek açısından çalışmaya önemli bir boyut daha kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra evliliğin pozitif ve negatif niteliklerinin ayrı birer boyut olarak incelenmiş olması da elde edilen bilginin derinliğini artırmaktadır. Tüm bunlar düşünüldüğünde araştırmamızın görece özgün bir çalışma olduğu ve literatüre önemli bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bu çalışmanın Covid-19 pandemisi sırasında yapılmış olması çalışma için önemli bir sınırlılık kaynağıdır. Özellikle uzun süre ev halkının bir arada olmak zorunda kalması, evliliğin pozitif niteliklerinin düşüp, negatif niteliklerinin artmasına yol açmış olma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca özellikle kök aileleri ile yakın mesafede yaşayan çiftler için aileleri sınırlı sosyalleşme alanları haline gelmiş ve bu yoğun birliktelik hem kök ailenin müdahale girişimini hem de katılımcı için eşin ailesinin algılanan müdahalesini artırmış olabilir. Yine yaşanan pandemi dolayısıyla verilerin online ortamda toplanmış olması hem kullanılan anket yazılımının ölçekleri farklı sırayla sunmaya müsaade etmemesi nedeni ile cevaplarda sıra etkisinin ortaya çıkmasına yol açmış olabilir hem de katılım kriterlerine uygun olmayan katılımcıların çalışmaya dahil olmasının engellenmesini zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra verilerin iki ayrı dönemde toplanması ve bu iki dönem arasında yaşanan ekonomik değişiklikler dolayısı ile aynı gelir seviyesi sorusunun sorulamamış olması da bulgular arasında sosyoekonomik düzeyin yerinin tespit edilmesini engellemiş ve önemli bir sınırlılık yaratmıştır. Sonraki çalışmalarda bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

Eşin ailesinin müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü, negatif niteliklerini artırıcı etkisine karşı bu nitelikleri koruyucu etkisi özellikle çift ve aile terapilerinin uygulamaları bakımından önem arz etmektedir. İlişkisel benliğin olası koruyucu etkileri kültürlerarası bağlamda değerlendirilmeli ve her kültürel bağlam içerisinde evlilikte çekirdek ailenin eşlerin ebeveynlerinden keskin sınırlarla ayrık olması gerektiği düşüncesinin doğru olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bununla birlikte eşin ailesinin evliliğine müdahalesinin evliliğin pozitif niteliklerini düşürücü, negatif niteliklerinin artırıcı etkisi de çift aile terapisi için önemli bir çalışma alanıdır. En önemli boşanma nedenlerinden biri olan aile müdahalesi ile baş etme yöntemlerinin üretilmesi ve uygulamaya sokulması faydalı olacaktır. Bunların yanı sıra çocuk gelişimde benlik kurgusu açısından özerklik vurgulanmakta ancak benlik kurgusunun ilişkisellik boyutu göz ardı edilmektedir. Ancak bu çalışma göstermiştir ki ilişkisellik kurusunun yüksekliği bazı durumlarda koruyucu bir faktör olabilmektedir. Bu çalışmanın bulguları gelişim alanında, çocuk-aile eğitimi açısından ve evlilik ve çift terapisi alanında kullanılabilecek değerli bilgiler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdullah, Q.D. (2017). *Marital satisfaction and religiosity in the African-American Muslim Community* [Yayımlanmamış doktora tezi, PA: Temple University.] <http://dx.doi.org/10.34944/dspace/604>

Achour, M., Nor, M. R. R., Amel, B., Bin Seman, H. M. ve Yusoff, M. Y. Z. M. (2017). Religious commitment and its relation to happiness among Muslim students: The educational level as moderator. *Journal of Religion and Health*, 56(5), 1870–1889. <https://doi.org/10.1007/s10943-017-0361-9>

Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1 (1) <https://doi.org/10.21560/spcd.25017>

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2014). *Boşanma nedenleri araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tbna2014-kitap.pdf>

Aktaş Akoğlu, Ö. ve Küçükkaragöz, H. (2018). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bir araştırma: İzmir ili örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 153-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/38635/448693>

Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M. ve Bano, S. (2019). The relationship of religiosity and marital satisfaction: The role of religious commitment and practices on marital satisfaction among Pakistani respondents. *Behavioral Science*, 9(30), 1-13. <https://doi.org/10.3390/bs9030030>

Amato, P. R. ve Rogers, S. J. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of Marriage & the Family*, 59, 612-624. <https://doi.org/10.2307/353949>

Araz, A., Güngör, D. ve Aşçı, E. (2019). Turkish adaptation of the positive–negative relationship quality (PN-RQ) scale: A reliability and validity study. *Behavioral Science*, 9(100), 1-12. <https://doi.org/10.3390/bs9090100>

Arif, N. ve Fatima, I. (2015). Marital satisfaction in different types of marriage. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 13(1), 36-40.

Aybey, S. (2015). Aile ve dini rehberlik bürolarına gelen sorular ışığında kadınların boşanma nedenleri (Ege Bölgesi Örneği). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 104-126. <https://doi.org/10.17859/pauifd.00033>

Aydın, K.B. (2019). Özerk-ilişkisel benlik ölçeğinin geçerliği, güvenirliği ve öznel esenlik hali ile ilişkisi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4(8), 46-64.

Aygün, F. (2016). Dinin ve “Yüce Varlık” inancının kökenine ilişkin tartışmalara genel bir bakış. *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 203-215. <https://doi.org/10.18317/kader.90124>

Banaji, M. R. ve Prentice, D. A. (1994). The self in social contexts. *Annual review of psychology*, 45(1), 297-332. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.45.020194.001501>

Banerji, M., Martin, S. ve Desai, S. (2013). Are the young and educated more likely to have ‘love’ than arranged marriage? A study of autonomy of partner choice in India. *IHDS Working Paper 08*. 0-30.

Barnes, S., Brown, K. W., Krusemark, E., Campbell, W. K. ve Rogge, R. D. (2007). The role of mindfulness in romantic relationship satisfaction and responses to relationship stress. *Journal of Marital and Family Therapy*, 33(4), 482-500. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2007.00033.x>

Basharpoor, S. ve Sheykholeslami, A. (2015). The relation of marital adjustment and family functions with quality of life in women. *Europes Journal of Psychology*, 11, 432-441. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i3.859>

Baumeister, R. F. (2010). The self. R. F. Baumeister v E. J. Finkel (Ed.), *Advanced social psychology: The state of the science içinde* (s. 139–175). Oxford University Press.

Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497–529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>

Beach, S. R. H., Katz, J., Kim, S. ve Brody, G. H. (2003). Prospective effects of marital satisfaction on depressive symptoms in established marriages: A dyadic model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20, 355 – 371. <https://doi.org/10.1177/0265407503020003005>

Be, D., Whisman, M. A. ve Uebelacker, L. A. (2013). Prospective associations between marital adjustment and life satisfaction. *Personal Relationships*, 20(4), 728-739. <https://doi.org/10.1111/pere.12011>

Beyers, J. (2017). Religion and culture: Revisiting a close relative. *HTS: Theological Studies*, 73(1), 1-9. <https://doi.org/10.4102/hts.v73i1.3864>

Bilgin, N. (2014). Sosyal psikoloji. N. Bilgin (Ed.), *Benlik içinde* (6. baskı, s.157-192). Ege Üniversitesi Yayınları.

Bott, E. (2001). *Family and social networks: Roles, Norms, and External Relationships in Ordinary Urban Families*. Routledge.

Brackett, M. A., Warner, R. M. ve Bosco, J. S. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Personal Relationships*, 12(2), 197–212. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00111.x>

Bradbury, T. N., Fincham, F. D. ve Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 964-980. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>

Brock, R. L., Dindo, L., Simms, L. J. ve Clark, L. A. (2016). Personality and dyadic adjustment: Who you think your partner is really matters. *Journal of Family Psychology*, 30(5), 602–613. <https://doi.org/10.1037/fam0000210>

Brown, J. (1999). Bowen family systems: Theory and practice: Illustration and critique. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 20(2), 94–103. <https://doi.org/10.1002/j.1467-8438.1999.tb00363.x>

Brown, B.B., Feiring, C. Ve Furman W. (1999). Missing the love Boat, Why researchers have shied away from adolescent romance.W. Furman, B.B., Brown ve C. Feiring, (Ed.). *The development of romantic relationships in adolescence içinde (s.1-18)* Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316182185>

Brown, A. M., ve Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Journal of anxiety disorders*, 22(2), 263–272. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.02.002>

Bryant, C. M., Conger, R. D. ve Meehan, J. M. (2001). The influence of in-laws on change in marital success. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 614–626. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00614.x>

Buluş, M. ve Bağcı, B. (2016). Evlilik Doyumu: Aile Yılmazlığı ve Etkili İletişim Becerilerinin Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (40), 136-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/26849/282356>

Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. (2. Baskı). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203805534>

Campbell, L. ve Surra, C. (2012). Research on close relationships: Call for an interdisciplinary integration. L. Campbell ve T. J. Loving (Ed), *Interdisciplinary research on close relationships: The case for integration*, içinde (s. 3–24). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13486-001>

Candel, O. S. Ve Turliuc, M. N. (2019). Insecure attachment and relationship satisfaction: A meta-analysis of actor pistand partner associations. *Personality and Individual Differences*, 147, 190-199. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.04.037>

Cao, H., Fine, M., Fang, X. ve Zhou, N. (2019). Chinese adult children’s perceived parents’ satisfaction with adult children’s marriage, in-law relationship quality, and adult children’s marital satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(4), 1098-1122. <https://doi.org/10.1177/0265407518755319>

Carr, D., Freedman, V. A., Cornman, J. C. ve Schwarz, N. (2014). Happy marriage, happy life? Marital quality and subjective well-being in later life. *Journal of Marriage and Family*, 76(5), 930–948. <https://doi.org/10.1111/jomf.12133>

Central Policy Unit the Government of the Hong Kong Special Administrative Region (2014). *A Study on the Phenomenon of the Divorce in Hong Kong*. Centre for Suicide Research and Prevention, The University of Hong Kong. <https://www.legco.gov.hk/yr13-14/english/panels/ws/papers/ws0609cb2-2288-1-e.pdf>

Chapman, B. ve Guven, C. (2016). Revisiting the relationship between marriage and wellbeing: Does marriage quality matter? *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 17(2), 533–551. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9607-3>

Cho, D.W. (2014). The influence of religiosity and adult attachment style on marital satisfaction among Korean Christian couples living in South Korea. [Yayımlanmamış doktora tezi, Liberty University]. <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/876/>.

Cohen, A. B., Wu, M. S. ve Miller, J. (2016). Religion and culture: Individualism and collectivism in the East and West. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 47(9), 1236–1249. <https://doi.org/10.1177/0022022116667895>

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120. <http://doi.org/10.1086/228943>

Cotton, S. R., Burton, R. P. D. ve Rushing, B. (2003). The mediating effects of attachment to social structure and psychosocial resources on the relationship between marital quality and psychological distress. *Journal of Family Issues*, 24, 547 – 577. <https://doi.org/10.1177/0192513X02250138>

Cramer, D. (2004). Satisfaction with a romantic relationship, depression, support and conflict. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 77(4), 449–461. <https://doi.org/10.1348/1476083042555389>.

Çelik, C.K. (2006). Eğitim yöneticilerinin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi].
<http://earsiv.gop.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12881/2091/T00495.pdf?sequence=1>.

Day, L. C. Ve Impett, E. A. (2017). Giving when it costs: How interdependent self-construal shapes willingness to sacrifice and satisfaction with sacrifice in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(5), 722–742. <https://doi.org/10.1177/0265407517694965>

Day, R. D. ve Acock, A. (2013). Marital well-being and religiousness as mediated by relational virtue and equality. *Journal of Marriage and Family*, 75(1), 164–177. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01033.x>

DeMaris, A., Mahoney, A. ve Pargament, K. I. (2010). Sanctification of marriage and general religiousness as buffers of the effects of marital inequity. *Journal of family Issues*, 31(10), 1255-1278. <https://doi.org/10.1177/0192513x10363888>

Demirkan Yurtkuran S., Günindi Ersöz, A., Beder Şen, R., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turğut, A.M., ve Şehitoğlu, N. (2009). *Boşanma nedenleri araştırması*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Dion, K. K. ve Dion, K. L. (1993). Individualistic and collectivistic perspectives on gender and the cultural context of love and intimacy. *Journal of Social Issues*, 49, 53–69. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1993.tb01168.x>

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2014). *Türkiye’de dini hayat araştırması*. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/914_1.pdf

Engs, R.C. ve Mullen, K. (1999). The effect of religion and religiosity on drug use among a selected sample of post secondary students in scotland. *Addiction Research*, 7(2), 149-170. <https://doi.org/10.3109/16066359909004380>

Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(2), 157-178.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W.W. Norton & Company, Inc.

Felmlee, D.H. (2001). No couple is an island: A social network perspective on dyadic stability. *Social Forces*, 79(4), 1259-1287. <https://doi.org/10.1353/sof.2001.0039>

Fiese, B.H. ve Tomcho, T.J. (2001). Finding meaning in religious practices: The relation between religious holiday rituals and marital satisfaction. *Journal of Family Psychology : JFP : Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association*, 5(4):597-609 <https://doi.org/10.1037//0893-3200.15.4.597>

Fincham, F. D. ve Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72, 630–649. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x>

Fincham, F. D. ve Rogge, R. D. (2010). Understanding relationship quality: Theoretical challenges and new tools for assessment. *Journal of Family Theory and Review*, 2(4), 227–242. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00059.x>

Fincham, F.D., Ajayi, C. ve Beach, S.R.H. (2011). Spirituality and marital satisfaction in African American couples. *Psychology of Religion and Spirituality*, 3(4) 259–268. <https://doi.org/10.1037/a0023909>

Gable, S., Belsky, J. ve Crnic, K. (1992). Marriage, parenting, and child development: Progress and prospects. *Journal of Family Psychology*, 5(3-4), 276-294. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.5.3-4.276>

Gearing, R. E. ve Alonzo, D. (2018). Religion and suicide: New findings. *Journal of Religion and Health*, 57(6), 2478–2499. <https://doi.org/10.1007/s10943-018-0629-8>
Geertz, C. (1993) Religion as a cultural system. *The interpretation of cultures: selected essays* içinde (s. 87-125). Fontana Press.

Genç, E. ve Baptist, J. (2019). Managing conflict with parents-in-law in a secular society steeped in Islamic traditions: Perspectives of married Turkish couples. *Journal of Family Psychotherapy*, 30(1), 20-39. <https://doi.org/10.1080/08975353.2018.1516986>

George, D. ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.) Pearson.

Gergen, K. J. ve Gergen, M. M. (2000). The new aging: Self construction and social values. K. W. Schaie ve J. Hendricks (Ed.) *Evolution Of The Aging Self: The Societal Impact On The Aging Process* içinde (281-306)

Ghodrati, F., Yazdanpanahi, Z. ve Akbarzadeh, M. (2017). Investigating the relationship between religious attitudes with some sexual characteristics and marital satisfaction among women of reproductive age. *Women's Health Bulletin*, 4(3), 1-6. <https://doi.org/10.5812/whb.40544>

Gök, E. ve Kocayörük, E. (2019). Temel psikolojik ihtiyaçlar, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı değişkenlerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2 (2), 21-51. <https://dergipark.org.tr/en/pub/apdad/issue/51116/572190>

Gubbins, C. A., Perosa, L. M. ve Bartle-Haring, S. (2010). Relationships between married couples' self-differentiation/individuation and Gottman's model of marital interactions. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 32(4), 383–395. <https://doi.org/10.1007/s10591-010-9132-4>

Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi] <https://hdl.handle.net/11511/17355>

Hackett, C., Grim, B., Stonawski, M., Skirbekk, V., Potančoková, M. ve Abel, G. (2012). *The global religious landscape*. Pew Research Center.

Haefner, J. (2014). An application of Bowen family systems theory. *Issues in mental health nursing*, 35(11), 835-841. <https://doi.org/10.3109/01612840.2014.921257>

Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010) *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Educational International

Harlak, H. ve Eskin, M. (2018). Dini yönelim ve dindarlık ölçeklerinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Yeni Symposium*, 56 (2), 24-32. <https://doi.org/10.5455/NYS.20180730021249>

Hassebrauck, M. ve Fehr, B. (2002). Dimensions of relationship quality. *Personal Relationships*, 9, 253–270. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00017>

Hayes, A. F. (2022). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*, (3.baskı) Guilford publications.

Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93-98. <https://doi.org/10.2307/352430>

Hendrick, S.S. (2016) *Yakın ilişkiler psikolojisi* (1. Baskı). (A. Dönmez ve A. Büyüksahin Sunal, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Heyman, R. E., Sayers, S. L. ve Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction vs. marital adjustment: Construct validity and psychometric properties of three measures. *Journal of Family Psychology*, 8, 432–446. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.8.4.432>

Hollingshaus, M. S. ve Smith, K. R. (2015). Life and death in the family: Early parental death, parental remarriage, and offspring suicide risk in adulthood. *Social Science & Medicine*, 131, 181-189. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.02.008>

Homaei, R., Bozorgi, Z.D., Ghahfarokhi, M.S.M. ve Hoseinpour, S. (2016). Relationship between optimism, religiosity and self-esteem with marital satisfaction and life satisfaction. *International Education Studies*, 9(6) 53-61. <https://doi.org/10.5539/ies.v9n6p53>

Howard, V. (2011). The importance of pleasure reading in the lives of young teens: Self-identification, self-construction and self-awareness. *Journal of Librarianship and Information Science*, 43(1), 46-55. <https://doi.org/10.1177/0961000610390992>

Hoye, D. D. (1971). *Mother-in-law adjustment of young marrieds*. [Doktora tezi, The University of North Carolina]. https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/Hoye_uncg_7126937.pdf

Hu, S., Wang, W., Alam, M. S. ve Ke, K. (2023). Life-cycle benefits estimation of self-centering building structures. *Engineering Structures*, 284, 115982. <https://doi.org/10.1016/j.engstruct.2023.115982>

Hu, W., Sze, Y. T., Chen, H. ve Fang, X. (2015). Actor-partner analyses of the relationship between family-of-origin triangulation and marital satisfaction in Chinese couples. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 2135-2146. <https://dx.doi.org/10.1007/s10826-014-0015-4>

Hunt, R. A. ve King, M. B. (1978). Religiosity and marriage. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 17(4), 399-406. <https://doi.org/10.2307/1385403>

İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1: 29-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad/issue/21799/234269>

İmamoglu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129(4), 367-402.

Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. ve Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of marriage and family*, 76(1), 105-129 <https://doi.org/10.1111/jomf.12077>

Johnson, M.A. (1973). Family life and religious commitment. *Review of Religious Research*, 14, 144-150. <https://doi.org/10.2307/3510801>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1982a). The changing value of children in Turkey (No. 60-E). Honolulu, HI: East-West Center. *Family Planning*, 13(11), 350. <https://doi.org/10.2307/1965809>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1982b). Old age security value of children and socioeconomic development: Cross-national evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13, 29–42. <https://doi.org/10.1177/0022022182131004>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996a). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist*, 1(3), 180–186. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.1.3.180>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996b). Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). A model of family change in cultural context. *Online readings in psychology and culture*, 6(3), 1-11. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1059>

Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of cross-cultural psychology*, 36(4), 403-422. <https://doi.org/10.1177/0022022105275959>

Kağıtçıbaşı Ç., (2019). *Benlik, aile ve insan gelişimi kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar* (5. baskı). Koç Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç, Baydar, N. ve Cemalcılar, Z. (2006). *Autonomy and Relatedness Scales (Progress report)*. Istanbul: Koç University.

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3) 317-337. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>

Kaplan, S., Abay, H., Bükecik, E., Şahin, S., Arıöz Düzgün, A. ve Bay Karabulut, A. (2018). Türkiye’de 2000-2018 yılları arasında kadınlarda boşanma nedenlerine yönelik yapılmış çalışmaların incelenmesi: Sistemik derleme. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3 (2), 821-833. <https://doi.org/10.21733/ibad.463456>

Kasapoğlu, F., Kutlu M. ve Durmuş, E (2019). Evli bireylerde kişilerarası ilişki tarzı ile evlilik doyumu arasındaki ilişki: Evlilikte özyeterlik algısının aracı rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 5 (11), 469-486. <https://doi.org/10.7816/nesne-05-11-07>

Keizer, R. (2002). Relationship satisfaction. A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and wellbeing research* içinde (s. 5437–5443). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5>

Kiecolt-Glaser, J. K. ve Newton, T. L. (2001). Marriage and health: his and hers. *Psychological bulletin*, 127(4), 472. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>

Kimball, C. (2002). *When religion becomes evil: Five warning signs*. HarperCollins.

Kline, R. B. (2015). Principles and practice of structural equation modeling. (5.baskı) *Guilford Press*.

Krause, N. (1995). Religiosity and self-esteem among older adults. *The Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 50(5), 236–246. <https://doi.org/10.1093/geronb/50B.5.P236>

Kurşuncu, M. A. ve Sümer, Z. H. (2021). Nuclear family emotional functioning and marital satisfaction: The cultural lens of self-construal. *The American Journal of Family Therapy*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.1992804>

Kurşuncu, M. A., Baştemur, Ş. ve Kalkan, E. (2023). The mediating role of experiential avoidance in the relationship between the focus on child and marital satisfaction. *Ege Eğitim Dergisi*, 24(1), 16-28. <https://doi.org/10.12984/egeefd.1161512>

Lambert, N. M. ve Dollahite, D. C. (2006). How religiosity helps couples prevent, resolve, and overcome marital conflict. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 55(4), 439–449. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2006.00413.x>

Larson, L.E. (1989). Religiosity and marital commitment. ‘until death do us part’ revisited. *Family Science Review*, 2(4), 285-301.

Lazar, A. (2017). Moderating effects of religiousness and marriage duration on the relation between sexual and marital satisfaction among Jewish women. *Archives of sexual behavior*, 46(2), 513-523. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0847-7>

Lee, G. R. ve Shehan, C. L. (1989). Retirement and marital satisfaction. *Journal of Gerontology*, 44(6), 226-230. <https://doi.org/10.1093/geronj/44.6.s226>

Levin, I. ve Trost, J. (1992). Understanding the concept of family. *Family relations*, 348-351. <https://doi.org/10.2307/585202>

Levine, R., Sato, S., Hashimoto, T. ve Verma, J. (1995). Love and marriage in eleven cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26(5), 554-571. <https://doi.org/10.1177/0022022195265007>

Leydesdorff, L. ve Bensman, S. (2006). Classification and powerlaws: The logarithmic transformation. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(11), 1470–1486. <https://doi.org/10.1002/asi.20467>

Litzinger S. ve Gordon K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction and marital satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 31, 409-424. <https://doi.org/10.1080/00926230591006719>

Lowenstein, L. F. (2005). Causes and associated features of divorce as seen by recent research. *Journal of Divorce & Remarriage*, 42(3-4), 153–171. https://doi.org/10.1300/j087v42n03_09

Mahoney, A. (2010). Religion in families, 1999–2009: A relational spirituality framework. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 805–827. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00732.x>

Malouff, J. M., Schutte, N. S. ve Thorsteinsson, E. B. (2014). Trait emotional intelligence and romantic relationship satisfaction: A meta-analysis. *The American Journal of Family Therapy*, 42(1), 53-66. <https://doi.org/10.1080/01926187.2012.748549>

Markus, H. R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.98.2.224>

Mbwirire, j. (2017). Causes of marital conflicts in Christian marriages in Domboshawa area, Mashonaland East Province, Zimbabwe. *International Journal of Humanities, Art and Social Studies (IJHAS)*, 1(2). 5-73.

McIntosh, D. N. (1995). Religion-as-schema, with implications for the relation between religion and coping. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 5(1), 1-16. https://doi.org/10.1207/s15327582ijpr0501_1

Milardo, R. M., ve Helms-Erikson, H. (2000). Network overlap and third-party influences in close relationships. C. Hendrick and S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook içinde* (s. 33-45). Thousand Oaks <https://doi.org/10.4135/9781452220437.N3>

Mohd Idris, M. F. I., Abd Aziz, K. A. ve Mohd Kamarulzaman, M. F. (2019). Determining the causes of divorce in Perlis using fuzzy analytic hierarchy process. *Jurnal Intelek*, 14(1), 56-65. ISSN 2231-7716.

Nichols, M. P., and Davis, S. D. (2016). Family therapy: Concepts and methods. 11th edition. New Jersey: Pearson Education.

O’Leary, K. D., Christian, J. L. ve Mendell, N. R. (1994). A closer look at the link between marital discord and depressive symptomatology. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 13(1), 33 – 41. <https://doi.org/10.1521/jscp.1994.13.1.33>

Obregon, S. L., Lopes, L. F. D., Kaczam, F., da Veiga, C. P. ve da Silva, W. V. (2021). Religiosity, spirituality and work: A systematic literature review and research directions. *Journal of Business Ethics*, 179(2), 573-595. <https://doi.org/10.1007/S10551-021-04856-7>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2022). *Adult education level*. <https://data.oecd.org/eduatt/adult-education-level.htm#indicator-chart>

Oginyi, R.C.N., Ofoke, S.M. ve Francis, C. (2015). Religiosity, forgiveness and psychological well-being as predictors of marital satisfaction among academic staff of Ebonyi State University, South Eastern, Nigeria. *Journal of Education Research and Behavioral Sciences*, 4, 12, 306-315. ISSN: 2315-8735.

Olson, J. R., Marshall, J. P., Goddard, H. W., ve Schramm, D. G. (2015). Shared religious beliefs, prayer, and forgiveness as predictors of marital satisfaction. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 64(4), 519–533. <https://doi.org/10.1111/fare.12129>

Orathinkal, J. ve Vansteenwegen, A. (2006). Religiosity and marital satisfaction. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 28(4), 497–504. <https://doi.org/10.1007/s10591-006-9020-0>

Ozankaya, Ö. (1975). Toplumbilim terimleri sözlüğü (Vol. 415). *Türk Dil Kurumu Yayınları*.

Özabacı, N., Gamsız, Ö., Biçen. B. Ş., Altınok, A., Dursun, A., Sandıkçı, Ç., Altunbaş, T. ve Ağcagil, Y. (2015). Boşanmış kadınların umutsuzluk düzeyleri ve sosyal destek alma durumları. *Journal of Human Sciences*, 12 (1), 436-479. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i1.3015>

Patock-Peckham, J.A., Hutchinson, G., Cheong, J. ve Nagoshi, C. (1998). Effect of religion and religiosity on alcohol use in a college student sample. *Drug and Alcohol Dependence*, 49 (2), 81-88. [https://doi.org/10.1016/s0376-8716\(97\)00142-7](https://doi.org/10.1016/s0376-8716(97)00142-7)

Regnerus, M. D., ve Burdette, A. (2006). Religious Change and Adolescent Family Dynamics. *The Sociological Quarterly*, 47(1), 175–194. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2006.00042.x>

Reis, H. T., Collins, W. A. ve Berscheid, E. (2000). The relationship context of human behavior and development. *Psychological Bulletin*, 126(6), 844. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.6.844>

Reynolds, C.E., (2012) Relational Interdependent Self construal, and spiritual maturity as predictors of marital satisfaction [Yayımlanmamış doktora tezi, Loma Linda University]. <https://scholarsrepository.llu.edu/etd/94>

Rogge, R., Fincham, F., Crasta, D. ve Maniaci, M. (2017). Positive and negative evaluation of relationships: development and validation of the positive–negative relationship quality (PN-RQ) scale. *Psychol. Assess*, 29, 1028–1043. <https://doi.org/10.1037/pas0000392>

Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101–117. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.45.1.101>

Sağlam, M. ve Aylaz, R. (2017). Çeşitli değişkenler açısından boşanmış bireylerin özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 584-590. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1793>

Saraç, A., Hamamcı, Z. ve Güçray, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 69-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21463/230066>

Sayehmiri, K., Kareem, K. I., Abdi, K., Dalvand, S., ve Gheshlagh, R. G. (2020). The relationship between personality traits and marital satisfaction: a systematic review and meta-analysis. *BMC psychology*, 8(15), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-0383-z>

Seddighi, A., Jaber, S., Khoshdani Farahani, P. ve Shahsiah, M. (2014). The relationship between religious orientation, and marital satisfaction among couples of Qom City. *Health, Spirituality and Medical Ethics*, 1(3), 10-15. <https://doaj.org/article/cb316e556cb043fabb59d90c3754e003>

Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 580–591. <https://doi.org/10.1177/0146167294205014>

Skowron, E. (2000). The role of differentiation of self in marital adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 229–237. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.2.229>

Slatcher, R. B. (2010). Marital functioning and physical health: Implications for social and personality psychology. *Social and Personality Psychology Compass*, 4, 455–469. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00273.x>

Song, Y., Liu, S. ve Liu, Y. (2022). Family-of-origin triangulation and marital stability: A multiple mediation model. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 50(5), 1-10. <https://doi.org/10.2224/sbp.11420>

Soylu, Y. ve Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (43), 44-54. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21463/230061>

Sprecher, S. (2010). The influence of social networks on romantic relationships: Through the lens of the social network. *Personal Relationships*, 18, 630–644. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01330.x>

Sprecher, S. ve Felmlee, D. (1992). The influence of parents and friends on the quality and stability of romantic relationships: A three-wave longitudinal investigation. *Journal of Marriage and Family* 54(4), 888-900. <https://doi.org/10.2307/353170>

Sprecher, S. ve Felmlee, D. (2000). Romantic partners' perceptions of social network attributes with the passage of time and relationship transitions. *Personal Relationships*, 7(4), 325–340. doi:10.1111/j.1475-6811.2000.tb00020.x

Sullivan, K.T. (2001). Understanding the relationship between religiosity and marriage: An investigation of the immediate and longitudinal effects of religiosity on newlywed couples. *Journal of Family Psychology*, 15 (4), 610-626. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.610>

Taş, E. (2014). Evlilik göçüyle Türkiye'den Belçika'ya gelen gelinler ve boşanma sorunu. *Hacettepe University Journal of Turkish Studies/HÜTAD Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(20), 217-235. <https://hdl.handle.net/20.500.12712/6609>

Taylor, S.E., Peplau, L.A. ve Sears, D.O. (2016). Interpersonal Attraction. *Social Psychology* içinde (15. baskı, s.232-263). Prentice Hall.

Tosun, C., Yazıcı, H. ve Altun, F. (2017). Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (38), 73-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/30309/327115>

Tran, T.Q., Nguyen, T.Q., Van, H.V. ve Doan, T.T. (2015). Religiosity and life satisfaction among old people: Evidence from a transitional country. *Applied Research in Quality of Life*, 1-22 <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/81360>

Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96(3), 506–520. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.96.3.506>

Trotter, P. B., Orbuch, T. L. ve Shrout, M. R. (2019). Spouses' perceptions of network interference in the early years of marriage. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 13(2), 220-236. <https://doi.org/10.5964/ijpr.v13i2.362>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *Türk aile yapısı araştırması*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813#:~:text=En%20%C3%B6nemli%20bo%20%C5%9Fanma%20nedeni%20sorumsu%20ve%20ilgisiz%20davranma%20oldu&text=Bu%20oran%20%C2%0erkeklere%20g%C3%B6re%20%41,ekonomik%20olarak%20ge%C3%A7imini%20sa%C4%9Flayamama%20oldu>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *İşgücü İstatistikleri, Şubat 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2023-49371>

Twenge, J. M., Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: a meta-analytic review. *Journal of marriage and family*, 65(3), 574-583. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x>

Uçan, Ö. (2007). Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 38-45. http://jag.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_10_1_38_45.pdf

Wallin, P. (1957). Religiosity, sexual gratification, and marital satisfaction. *American Sociological Review*, 22(3), 300-305. <https://doi.org/10.2307/2088470>

Webbo, R.K., Kihara, M. ve Karume, M. (2017). The influence of religiosity on marital satisfaction and stability among Christians in Kenya. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 5(8), 7-12. <https://www.questjournals.org/jrhss/papers/vol5-issue8/B580712.pdf>. ISSN(Online) : 2321-9467

Whisman, M. A., Uebelacker, L. A. ve Settles, T. D. (2010). Marital distress and th metabolic syndrome: Linking social functioning with physical health. *Journal of Family Psychology*, 24, 367-370. <https://doi.org/10.1037/a0019547>

Williams, E., Francis, L. ve Village, A. (2010). Marriage, religion and human flourishing: how sustainable is the classic Durkheim thesis in contemporary Europe? *Mental Health, Religion and Culture*, 13(1), 93-104. <https://doi.org/10.1080/13674670903203766>

Wong, S. ve Goodwin, R. (2009). Experiencing marital satisfaction across three cultures: A qualitative study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1011–1028. <https://doi.org/10.1177/0265407509347938>

World Population Review (2023). *Religion by Country* 2023. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/religion-by-country>

Wu, T. F., Yeh, K. H., Cross, S. E., Larson, L. M., Wang, Y. C. ve Tsai, Y. L. (2010). Conflict with mothers-in-law and Taiwanese women's marital satisfaction: The moderating role of husband support. *The Counseling Psychologist*, 38(4), 497-522. <https://doi.org/10.1177/0011000009353071>

Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 150-261. <http://jret.org/FileUpload/ks281142/File/24.yalcin.pdf>

Yuan, X. (2019). Family-of-origin triangulation and marital quality of Chinese couples: The mediating role of in-law relationships. *Journal of Comparative Family Studies*, 50(1), 98-111. <https://doi.org/10.3138/jcfs.042-2017>

Zafar, C. B. ve Jami,(2017) H. Perceived parental rearing behaviors, anxiety, and intolerance of uncertainty among university students. *FWU Journal of Social Sciences*, 2(1), 7-19.

Zhou, E. S., Kim, Y., Rasheed, M., Benedict, C, Bustillo, N. E., Soloway, M., Kava, B.R. ve Penedo, F. J. (2011). Marital satisfaction of advanced prostate cancer survivors and their spousal caregivers: The dyadic effects of physical and mental health. *Psycho-Oncology*, 20, 1353-1357. <https://doi.org/10.1002/pon.1855>

EKLER

EK.1. Kişisel Bilgi Formu

- 1- Yaşınız?
- 2- Cinsiyetiniz?
- 3- Yaşadığınız şehir?.....
- 4- Eğitim durumunuz nedir?
- () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite
- () Yüksek lisans ve üstü
- 5- Eşinizin eğitim durumu nedir?
- () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite
- () Yüksek lisans ve üstü
- 6- Bir işte çalışıyor musunuz?
- () Evet () Hayır
- 7- Ailenizin aylık geliri nedir?
- () 2000 TL ve altı () 2001 – 4000 TL
- () 4001-6000 TL () 6001 TL ve üstü
- 8- Herhangi bir dini inanışa sahip misiniz?
- () Evet () Hayır
- 9- Dini inancınızın günlük hayatınızı ne kadar etkiliyor?
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
- Hiç etkilemiyor Tamamen etkiliyor
- 10- Evliliğe nasıl karar verdiniz?
- () Flört sürecinde ailemin onayını alarak
- () Flört sürecinde ailemin onayını almadan
- () Görücü usulü kendi isteğimle
- () Görücü usulü ailemin isteği ile

- 11- Kaç yıllık evlisiniz?
- 12- Kaç çocuğunuz var?.....
- 13- Çocuğunuz / çocuklarınız kaç yaşında?.....
- 14- Çocuklarınızın şu anda bakıma ihtiyacı varsa, bu bakımı kim sağlıyor?
() Ben () Eşim () Annem () Kayınvalidem
() Bakıcı () Diğer.....
- 15- Çocuklarınızın artık bakıma ihtiyacı yoksa geçmişte bakımlarını kim sağladı?
() Ben () Eşim () Annem () Kayınvalidem
() Bakıcı () Diğer.....
- 16- Kendi aileniz (anne, babanız ya da kardeşleriniz) ile maddi bir bağınız var mı?
() Hayır, yok.
() Evet, ben kendi ailem ile ortak bir işte çalışıyorum.
() Evet, eşim benim ailem ile ortak bir işte çalışıyor.
() Evet, birlikte çalışmıyoruz ancak maddi destek veriyorlar.
- 17- Eşinizin ailesi ile maddi bir bağınız var mı?
() Hayır, yok.
() Evet, ben eşimin ailesi ile ortak bir işte çalışıyorum.
() Evet, eşim kendi ailesi ile ortak bir işte çalışıyor.
() Evet, birlikte çalışmıyoruz ancak maddi destek veriyorlar.
- 18- Eşinizin ebeveynleri hayatta mı?
() İkisi de hayatta () İkisi de vefat etti
() Annesi vefat etti () Babası vefat etti

EK.2. Aile Müdahillği Soru Formu

Aşağıda eşinizin ailesine ve onlarla ilişkilerinize dair bazı sorular yer almaktadır.

Bu soruları doğru ve içten cevaplamanızı rica ediyoruz.

1- Eşinizin ailesi ile aynı şehirde mi yaşıyorsunuz? (Cevabınız hayır ise 4. soruya geçiniz.)

() Evet () Hayır

2- Eşinizin ailesi ile aynı apartmanda mı yaşıyorsunuz? (Cevabınız hayır ise 4. soruya geçiniz.)

() Evet () Hayır

3- Eşinizin ailesi ile aynı evde mi yaşıyorsunuz?

() Evet () Hayır

4- Eşinizin ailesi ile yaklaşık kaç kilometrelik bir mesafede yaşıyorsunuz?.....

5- Eşinizin ailesi ile ne sıklıkta görüşüyorsunuz?

() Her gün () Haftada bir () Ayda bir kaç kere

() Ayda bir kere () 2-3 ayda bir () 6 ayda bir

() Yılda birkaç kere () Yılda bir () Diğer

6- Evlilik yaşantınızın eşinizin ailesi tarafından kontrol edildiğini hissediyor musunuz?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

7- Eşinizin ailesi aile içi işlerinize ne sıklıkta müdahale ediyor?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

8- Eşinizin ailesi ilişkinize ne sıklıkla müdahale ediyor?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

9- Eşinizin ailesi bireysel olarak size (düşüncelerinize, kararlarınıza, davranışlarınıza) ne sıklıkla müdahale ediyor?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

10- Eşinizin ailesi eşinize (düşüncelerine, kararlarına, davranışlarına) ne sıklıkla müdahale ediyor?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

11- Eşinizin ailesinin müdahaleleri sizi ne kadar rahatsız ediyor?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

12- Aşağıda eşlerin ailelerinin evlilik ilişkilerinde müdahale edebileceği bazı durumlar verilmiştir. Sizin evlilik yaşamınızda bu durumlardan hangilerine eşinizin ailesi tarafından müdahale edildiğini seçiniz ve başlarındaki boşluklara 1 ile 10 arasında bir sayı yazarak eşinizin ailesinin söz konusu durumla ilgili ne sıklıkta müdahalede bulunduğunu değerlendiriniz.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

Eşimin ailesi...

() Çocuklarla ilgili konulara

() Maddi konulara

() Arkadaşlarım ya da komşularımla ilişkilerime

() Giyim kuşamıma

() Çalışıp çalışmayacağıma

() Nasıl bir işte çalışacağıma

- () Oturacağımız evle ilgili kararlarımıza
() Ev içi düzenimize
() Kendi ailem (annem, babam, kardeşlerim) ile ilişkilerime, görüşme sıklığıma
() Diğer

13- Eşinizin ailesi tarafından size ya da evliliğinize yapılan müdahaleye dair bir olay örneği anlatır mısınız? Ne yaptılar, siz nasıl tepkide bulundunuz? Bu durum eşinizle olan ilişkinize yansıdı mı? (Bu soruyu cevaplamak isteğe bağlıdır.)

.....
.....
.....
...

14- Eşinizin ailesi ile olan ilişkinizden ne derece memnunsunuz?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiç memnun değilim

Çok memnunum

15- Eşinizin ailesinden ne sıklıkta destek görüyorsunuz?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiçbir zaman

Her zaman

16- Eşinizin ailesinden en çok kimin müdahale ettiğini düşünüyorsunuz?

- () Eşimin annesi () Eşimin babası () Eşimin erkek kardeşi
() Eşimin kız kardeşi () Diğer

17, 18, ve 19. soruları eşinizin ailesinden en çok müdahalede bulunan kişiyi düşünerek cevaplayınız.

17- Bu kişinin eğitim durumu nedir?

- () Okuma-yazması yok () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Üniversite () Yüksek lisans ve üstü

18- Bu kişi kaı yaşındadır?

19- Bu kişinin medeni durumu nedir?

() Evli

() Bekar

() Boşanmış ya da eşi vefat etmiş

EK.3. Pozitif-Negatif İlişki Niteliği Ölçeği

Lütfen, eşinizle olan ilişkinin sadece pozitif niteliklerini düşünüp, negatif niteliklerini göz ardı ederek, ilişkinizi aşağıdaki sıfatlarla değerlendiriniz.

Eşim ile ilişkim...

	Hiç Doğru Değil	Çok Az Doğru	Biraz Doğru	Oldukça Doğru	Çok Doğru	Bütünüyle Doğru
Zevkli						
Keyifli						
Güçlü						
Canlı						
Eğlenceli						
Dopdolu						
Enerji verici						
Heyecan verici						

Lütfen eşinizle olan ilişkinin sadece pozitif niteliklerini düşünüp, negatif niteliklerini göz ardı ederek, ilişkinizi aşağıdaki sıfatlarla değerlendiriniz.

	Hiç Doğru Değil	Çok Az Doğru	Biraz Doğru	Oldukça Doğru	Çok Doğru	Bütünüyle Doğru
Berbat						
Kötü						
Boş						

Cansız						
Tatsız						
Sıkıcı						
Zayıf						
Heves kırıcı						

Eşim ile ilişkim...

- Az önce cevapladığınız formda eşinizle olan ilişkinizin niteliklerini düşününüz. Verdiğiniz yanıtlarda yeni Koronavirüs (Covid-19) salgınının etkisi oldu mu?

() Hayır, Koronavirüs (Covid-19) salgını olmasaydı yine benzer yanıtları verirdim.

() Evet, biraz etkisi oldu.

() Evet, oldukça etkisi oldu.

() Evet, çok fazla etkisi oldu.

- Eşinizle olan ilişkinizden ne derece memnunsunuz?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hiç memnun değilim

Çok memnunum

EK.4. Gözden Geçirilmiş Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği

Bu ölçekte kişilerin kendileri ve ilişkileri hakkında cümleler bulunmaktadır.

Kendinize çok yakın hissettiğiniz kişi veya kişilerle olan ilişkilerinizi düşünerek,

her cümlede 1-5 arası beş seçenekten birinin üzerine X işareti koyarak belirtiniz.

Cümlelerde 1 en az, 5 en fazla katıldığınızı ifade etmektedir.

İlişkisel Benlik Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum =1	Katılmıyorum=2	Kararsızım = 3	Katılıyorum=4	Tamamen Katılıyorum = 5
1: Kendimi çok yakın hissettiğim insanların desteğine ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
4: Yakınlarımla olan ilişkimde mesafeli olmak isterim. (R)	1	2	3	4	5
7: Genelde kendimle ilgili şeyleri kendime saklarım. (R)	1	2	3	4	5
9: Kişiliğimin oluşmasında yakınlarımla etkisi büyüktür.	1	2	3	4	5
11: Kendime çok yakın hissettiğim kimseler sık sık aklıma gelir.	1	2	3	4	5
13: Yakınlarımla hakkımda ne düşündüğü benim için önemli değildir. (R)	1	2	3	4	5
14: Yakınlarım, hayatımda en ön sıradadır.	1	2	3	4	5
16: Yakınlarımla aramdaki bağ, kendimi huzur ve güven içinde hissetmemi sağlıyor.	1	2	3	4	5
17: Özel hayatımı, çok yakınım olan birisiyle bile paylaşmam. (R)	1	2	3	4	5

Özerk Benlik Ölçeği					
2: Kararlarımda yakınlarımin etkisi çok azdır.	1	2	3	4	5
3: Çok yakın hissettiğim bir kişinin bile hayatıma karışmasından hoşlanmam.	1	2	3	4	5
5: Kendimi yakınlarımdan bağımsız hissederim.	1	2	3	4	5
6: Hayatımı kendimi çok yakın hissettiğim kişilerin düşüncelerine göre yönlendiririm. (R)	1	2	3	4	5
8: Benimle ilgili bir konuda, çok yakın hissettiğim kişilerin fikirleri beni etkiler. (R)	1	2	3	4	5
10: Kararlarımı alırken yakınlarıma danışırım. (R)	1	2	3	4	5
12: Benimle ilgili bir konuda çok yakın hissettiğim kişilerin aldığı kararlar, benim için geçerlidir. (R)	1	2	3	4	5
15: Genellikle kendime çok yakın hissettiğim kişilerin isteklerine uymaya çalışırım. (R)	1	2	3	4	5
18: Kararlarımı yakınlarımin isteklerine göre kolayca değiştirebilirim. (R)	1	2	3	4	5

EK.5. Müslüman Dindarlık Ölçeği

MÜSLÜMAN DİNDARLIK ÖLÇEĞİ					
Aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyup, kendi duygu/düşünce/davranışlarınıza göre bu ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı en uygun seçeneğin altını işaretleyerek belirtiniz.					
	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Sık sık Kur'an okurum ya da dinlerim.					
2.Beş vakit namazımı kılarım.					
3.Ramazan'da oruç tutarım.					
4.Olanağım olsa hacca gitmeyi isterim.					
5.Dini inancım benim için önemlidir.					
6.Dini inancım bir kişi olarak kim olduğumun önemli bir parçasıdır.					
7.Benimle aynı dini inançta olanlarla beraber olmaktan zevk duyarım.					
8.Kur'an'ın günümüz dünyasında da uygulanabilir olduğunu düşünüyorum.					
9.Allah'ın duaları dinlediğine inanıyorum.					

EK.6. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümünden öğretim üyesi Doç. Dr. Arzu Araz danışmanlığında, yüksek lisans öğrencisi Ayşegül Özdemir tarafından gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın amacı geniş ailenin müdahalesinin, evlilik ilişkisinin nitelikleri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda size bazı sorular yöneltilecektir.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu formdaki sorulara vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Verdiğiniz cevaplar bireysel değil toplu şekilde değerlendirilecektir. Bu formda sizi rahatsız edebilecek sorulara yer verilmemiştir. Ancak rahatsızlık hissettiğiniz ya da bırakmak istediğiniz anda çalışmayı yarıda bırakabilirsiniz. Soruların cevaplanması yaklaşık olarak 10-15 dakika sürmektedir.

Araştırmayla ilgili bilgi almak ya da soru sormak için aşağıda bilgileri verilen araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.

Ayşegül Özdemir

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

aysegulozdemir1995@gmail.com

Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. İsteğim doğrultusunda çalışmayı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih:

İmza:

EK.7. Etik Kurul İzni

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

02 Mart 2021

Sayı : 87347630/42104268/ **4108**
Konu : Etik Kurul İzni Hak.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.12.2020 tarih ve E-57485104-300.99-E.124018 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 04.02.2021 tarihli toplantısında alınan 17 sayılı karar ile Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşegül ÖZDEMİR'in "Aile Müdahillliği ve Evlilik Niteliği Arasındaki İlişkide Özerk-İlişkisel Benlik ve Dindarlığın Düzenleyici Rollerini" adlı tez çalışmasında uygulayacağı anketin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

23230/3.3.2021
Cumhuriyet Bulvarı No:144 Alsancak/İZMİR/TÜRKİYE
Telefon:+90(232) 464 80 26 Fax:+90(232) 464 81 35
e-posta:hukuk.musavirligi@deu.edu.tr Elektronik ağı:www.deu.edu.tr

